

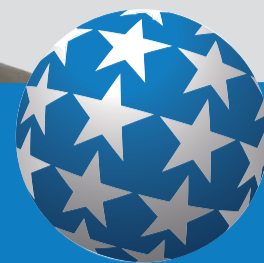
Narodna biblioteka Srbije sutra se otvara za korisnike

UGRIČIĆ:
Budućnost je počela

Povodom 77. kongresa Međunarodnog PEN centra koji sutra počinje u Beogradu, za Danas govori predsednik Svetskog PEN **Džon Ralston Sol**

Haiku novog oralnog doba

Danas

nove pozorišne tendencije

45 Bitef 11
...na usijanom limenom krovu

NEDELJA, 11. septembar 2011, SPECIJALNO IZDANJE, godina XV, cena 30 din, 20 den, 1 KM, 0,5 EUR (CG), 5 kuna, 1,2 EUR (GR)

www.danas.rs

Jovan Ćirilov
Odabrali smo najbolje i najbitnije

Jan Fabr
Sluga sam lepote

Kompletan program 45. Bitefa

ISSN 1450-538X

9 771450 538030

45. beogradski internacionalni teatarski festival - Bitef od 13. do 24. septembra

JOVAN ĆIRILOV:

Odabrali smo najbolje i najbitnije

Ivana Matijević

NEŠTO IZMEĐU

U svetlu protekle nedelje održanog samita zemalja koje su pripadale nekadašnjim nesvrstanim, a koje je između ostalih predvodila i bivša Jugoslavija, zamolili smo

Jovana Ćirilova, umetničkog direktora i selektora Bitefa, da podseti na prvi međunarodni pozorišni festival, koji je takođe bio „nesvrstan“, birajući i spajajući na jednom mestu najbolje od Istoka i Zapada.

- Bitef je bio mesto na kome su se mogli videti i jedni i drugi, i to ekstremni sa Istoka i Zapada. Sadašnje generacije ne mogu ni da zamisle (a i mi smo pomalo zaboravili) do koje mere je bilo teško državljanima Istoka dobiti vizu za Zapad, kao i zapadnjacima da dođu na Istok. Tako da su Bitef i Beograd zaista bili mesto na kome su mogli biti viđeni i jedni i drugi, a lako dobiti vizu. A mi smo već tada birali one najbolje sa obe strane *Gvozdene zavese*. Već su prva dva moja putovanja bila veoma bitna - išao sam da vidim Living teatar koji je bio u Parizu. Living teatar tada je zaista bio pravo čudo. Živeli su umetnost koju su stvarali. Krejča iz Praga bio je primer da bitefovske „nove pozorišne tendencije“ nisu samo istorijska i tekuća avangarda, kako su to mnogi tada smatrali, već je to i „Divadlo za branou“, koji je kao stalno, dotirano pozorište napravilo Čehova na nov način - ne onako kako ga je zamišljao i režirao Stanislavski, već sa temperamentnim, neurotičnim sestrama. Vrlo brzo, već sledeće godine Bitef je izašao izvan institucionalnih pozorišta, što je do tada bilo nezamislivo. Predstava *Orlando furioso* Luke Ronkonija odigrala se u Sportskoj hali na Novom Beogradu. Bilo je to nešto poput srednjovekovnog pejdženta. Radnja se dešavala na više pozornica, zapravo na platformama koje su bile na točkovima, i akteri su sa njima jurili kroz nekoliko stotina gledalaca. Bilo je to vrlo veselo, vedro, čudno, novo...

• Kakvi su bili vaši počeci na Bitefu?

- Ja sam tih 60-ih godina XX veka dosta prevodio za Atelje i bio stalni gledalac i navijač. Pisao sam o pozorištu, što kritike što eseje. Znalo se za moje sklonosti prema novom pozorištu i novoj dramaturgiji. Mira Trailović je režirala moje radio-drame, te me je po administrativnom osnivanju Bitefa, pre samih predstava u proleće 1967. pozvala da budem umetnički direktor. Tad sam već bio umetnički direktor Jugoslovenskog dramskog pozorišta...

Jovan Ćirilov

Umesto nacionalnog srpskog „šoukejsa“ predstavljamo region, čime je taj segment festivala bogatiji

Foto: Stanislav Milojković

Kakva su to vremena bila govori podatak da smo u maju i junu išli na prva putovanja, a već u septembru imali te predstave na festivalu. Sada Bitef pripremamo bar godinu, godinu i po dana unapred. Sada ima mnogo festivala - gotovo svaki manji grad u Nemačkoj ima po jedan - scenski, muzički, plesni ili mešoviti festival. Francuzi takođe, kao i Italijani. Govori se čak o cifri, u koju je teško poverovati, da Francuska ima oko 3.000 festivala. A onda ih je bilo malo. Ljudi čak i danas žele da nama, zbog reputacije Bitefa, daju prednost, ali to ponekad ne mogu zato što su već sklopili ugovore sa drugim festivalima u istom terminu.

• Ako preskočimo raspon od tih modernih, avangardnih početaka, preko postmoderne, stižemo i do onoga što poslednjih godina obeležava Bitef - postdramski teatar. Čini se da njime počinje i ovogodišnji festival, koji otvara predstava jednog slavnog skulptora?

- Mislim da bi Jan Fabr bio zadovoljan da se njegova predstava *Prometej* definiše kao

postdramska. On je teoretičar, znači i filozof, a jedan od najboljih savremenih vajara koji stvara svoje skulpture od skarabeja, pravi od njih svoje srebrnastozelene vitezove. Njegova izvanredna likovna kultura vidljiva je i u Eshilovom *Prometeju*, toj, pored *Persijanaca* najstarijoj drami evropske civilizacije, koja je paradigma čoveka koji se žrtvuje - figure koju imamo kao omiljenu tokom cele naše istorije. Prometeja smenjuje Hristos, koji se žrtvuje umesto nas, primajući naše grehe na sebe. Takvi su svi naši moderni heroji, koji ne moraju imati religiozno značenje, ali uvek je reč o žrtvovanju. U pitanju je evropska opsesija herojem. Fabr, kao likovnjak, izuzetno je impresivno dočarao motiv krađe vatre i bogova koji pokušavaju da ponovo liše čoveka te vatre najrazličitijim modernim sredstvima. Predstava se završava spektakularnim gašenjem vatre penom iz poznatih aparata za gašenje. Finale u toj peni izgleda impresivno i ne samo to - on u toj likovnosti poseduje visoki stepen erotičnosti -

da sad ne prepričavam neke smeće scene - to je nagota upotrebljena na mnogo radikalniji način nego dosad, u radnji, u akciji. Shvataate li? U našoj *Kosi* bila je to frontalna golotinja kao protest nagim telom, a ovde je u pitanju opšta erotizacija sveta. Bogovi, pored fizičke vatre, takođe pokušavaju da ugase vatru te strasti. Mislim da će to svakog uzбудiti, makar to neko filistraski krio dok je u dvorani.

• Neko ko je prvi Bitefovoj publici pokazao postdramsko pozorište u radikalnom smislu - sa predstavom bez glumaca, bio je Hajner Gebels, koji je tu evo već treći put i kao da postaje opšte mesto festivala?

- I njegova predstava je predstava raskošne vizuelnosti. Ovo je i povod da kažem da ponavljamo četiri autora (Nađ, Gebels, Fabr,

Umetnička, kulturna i turistička ponuda

Ministarstvo kulture, informisanja i informacionog društva sa velikim zadovoljstvom ispunjava svoju obavezu, a to je da podržava manifestacije koje objedinjuju pre svega umetničku i kulturnu, a onda i turističku ponudu naše zemlje, upravo kao što to Bitef čini već 45. godina. Pored finansijske podrške ovom festivalu, Ministarstvo će se uključiti i u prateći program, kroz panel diskusiju Mreža mogućih puteva, na temu važnosti umrežavanja u kulturi i grupisanja oko zajedničkog cilja, koju organizuje kancelarija Tačka kulturnog kontakta koja funkcioniše u okviru Ministarstva.

Predrag Marković, ministar kulture Republike Srbije

Svi ekstremi Bitefa

Svi ekstremi Bitefa jeste izložba u *Muzeju pozorišne umetnosti*, koju je osmislila direktorka Ksenija Radulović, a tu su na primer - prava golotinja na Bitefu, prvo izvođenje na otvorenom, prva predstava bez reči, najduža predstava, najkraća predstava. Od pratećih programa tu su i promocije knjiga, među kojima je i studija o Bitefu na ruskom moskovske teatrološkinje Natalije Vagapove... Prateći program festivala su i Bitef polifonija, gde uvek ima sjajnih predstava, među kojima i tri najbolje romske predstave iz Srbije. Bitef na filmu, koji već godinama programira Vera Konjović, bavi se upravo ovogodišnjom velikim autorima koji su bili na Bitefu više puta.

Predstave iz regiona po ceni jedne predstave iz sveta

Razlog za organizovanje regionalnog programa delom je i finansijske prirode - polovina ili čak dve trećine predstava staje kao jedna velika svetska predstava. Prema tome, dobra ideja sa regionom napravljena je za onoliko sredstava koliko bi trebalo za jednu ili dve predstave iz sveta, možda čak samo jednu. Ali nijedan region ne može biti konkurencija čitavom svetu i to je slučaj ne samo sa predstavama sa prostora bivše Jugoslavije već, recimo, i sa *šoukejsom* koji bi predstavljao jednu tako teatrom snažnu sredinu kao što je Nemačka. Pa ni isključivo *nemački šoukejs* ne bi bio jači od neke jake reprezentacije predstava iz celog sveta ili ostatka Evrope.

Kastorf), ali to radimo svesno sa argumentom, možda malo i naivnim, da, ako su oni napravili najbolje predstave i oni sami sebe obnavljaju, zašto ne bismo to i videli u oskudici kad ne možemo da uzmemo 20 stranih predstava nego samo pet ili šest. I onda presuđuje kvalitet i - opet naivno poređenje - to su neki planinski vrhovi, kao Ararat ili Himalaji, koji sami sebe prevazilaze.

• Bez obzira da li je moderno, postmoderno, postdramsko pozorište na dnevnom redu, na Bitefu je uvek i jedan Čehov?

- Uvek su bili Nemci, bar jedna predstava, i skoro uvek jedan Čehov. Kastorfova predstava, za razliku od drugih koje traju sat ili sat i po, a većina dva sata, traje četiri, sa pauzom. To nije samo tekst *Tri sestre*, već i najduže Čehovljeve novele *Seljaci*.

• Bitef neretko ima i taj „zadatak“ da šokira svoju publiku. Da li je ove godine za to „zadužena“ predstava „Gardenia“?

- Ako je više moguće ikoga šokirati, onda se neka vrsta bar malog šoka doživljava kad se motorci, koji liče na neke pristojne bankarske činovnike, presvuku u, upotrebiću ružan kolokvijalni izraz, postaju prave travestirane tetke. Ta predstava je nekim svojim činom i protestna. Inspirisan njome, jedan od razgovora koji vodimo nakon predstava ja sam nazvao *Travestiti u doba ponosa*. Jer danas termin ponos neke nervira. Oni koje to nervira neće kupiti karte, ali u svakom slučaju, u toj predstavi ima i poezije. Ja sam protiv šoka koji nema poeziju, a ova vanserijska predstava poseduje poeziju rastanka, jer to je tobože poslednja predstava travestita koji je mesecima igraju i koji se te večeri rastaju. Vrlo emotivna i zato zanimljiva predstava.

• Novina ovogodišnjeg Bitefa je potprogram u okviru glavnog programa - Region u fokusu. Da li je ovako koncipiran glavni program bio nužan izbor iz razloga pomenute oskudice ili se zaista u savremenom regionalnom pozorištu očitavaju neke samo njemu svojstvene „nove pozorišne tendencije“?

- Anjina ideja bila je da se, umesto nacionalnog srpskog *šoukejsa*, predstavi region. Time je taj segment festivala bogatiji. Uzimali smo ono za šta smo smatrali da je najbolje i „najbitefoidnije“. Zanimljivo je da su samo dve regionalne predstave isključivo jednonacionalne, samo hrvatske - i tekst, i glumci, i produkcija su hrvatski, a ostale su kombinacija više nacionalnih stvaralaca: našu Bitefovsku produkciju *Ako bismo svi malo utihnuli* - realizovao je srpski ansambl, a rediteljka je hrvatska, *Otac na službenom putu* delo je bosanskohercegovačkog autora, srpskog ansambla i hrvatskog reditelja, *Hipermezija* - mešoviti ansambl, produkcija Bitef teatra, bosanskohercegovačka rediteljka, *Elijahova stolica* - hrvatski pisac, srpski ansambl, *Proklet bio izdajica svoje domovine* - hrvatski autor, slovenački ansambl, *Mačka na usijanom limenom krovu* - slovenački ansambl, hrvatski reditelj, *Bez naziva* -

kreativni atelje iz Kanjiže, našeg Mađara, ali danas i francuskog Jožefa Nađa i beogradskog *Kioska*. Sve je dakle u duhu ex-yu trenda koji nije imao taj multinacionalni politički ili kulturnopolitički razlog, već se dogodio kao spontana umetnička potreba. A u pitanju su neke najekstremnije, čak drske predstave u političkom i antinacionalističkom smislu.

Dokaz da je Anjina ideja bila dobra je to da nam se nikad pre nije javilo toliko inostranih umetničkih direktora i selektora koji žele da dođu i vide te predstave. Ranije ih je bilo troje, četvoro, a sad desetak i to je već uspeh, a da li će neku predstavu i odabrati za svoje festivale - videćemo. Moja ideja bila je da se sve to nađe u konkurenciji za nagrade, jer *šoukejs* je bio dosad samo prikaz ponude. A kako je na dnevnom redu ceo region, stavili smo, na moj predlog, sve te predstave u konkurenciju, pa žiri neka odlučuje, a oni se nađu u podsticajnom najvišem međunarodnom kontekstu. To može biti samo korisno.

• I u ovom delu programa neka imena javljaju se više nego jednom - Frlijić je zastupljen sa dve predstave, a i Nađ je stalno mesto Bitefa?

- Frlijić je tu prvi put, a Nađ je bio više puta. Od domaćih autora najzastupljeniji je bio Ljubiša Ristić, koji je naročito pomogao one sezone kad je bila blokada i kad je Bitef napravljen uz pomoć njegovih predstava, a on je bio i predsednik saveta. Veoma je važno održati kontinuitet, a da se pitaju neki nesvesni političari, oni bi rekli: „Ako ne može da se sad održi, neka ubuduće bude bijenalni.“ Tako se govorilo i na početku, a to se manje zna: „Hajde da probamo, pa ako uspe, videćemo da li će ga biti još iduće ili za dve godine.“ Izborili smo se za Bitef svake godine, jer ako je svake dve godine, zaboravlja se da je i održan i gube se neke predstave koje žive samo godinu dana.

• Da li će možda produkcija samog festivala postati uobičajena praksa?

- To smo radili i ranije, ali retko, možda samo jednom. Anja navija za to jer tako je na mnogim festivalima, ali to su uglavnom letnji festivali kao Avinjonski ili Edinburški. U pitanju su festivali u velikim zemljama i u atraktivnim turističkim mestima. Bitef nikad nije bio turistička atrakcija Beograda, već je oduvek faktor naše kulture, njenog imidža „nečeg između“. Ali jako retko neki turist zbog Bitefa dolazi iz dalekog sveta. Pa ipak desilo se jednom neko čudo da je jedan ljubitelj pozorišta zapucao čak iz Australije zbog festivala o kome je saznao sa našeg sajta. Inače dolaze stručnjaci, umetnici, kao i selektori stranih festivala u svetu.

• Najzad, posle prošlogodišnjeg „No logo“ slogana, ove godine on glasi „...na usijanom limenom krovu“?

- Usijani limeni krov - to su vruće teme naše prošlosti, naročito dela programa objedinjenog pod nazivom *Region u fokusu*. Pa su i dizajneri boje kataloga i svih pratećih materijala dali u bojama vatre. ■

Anja Suša

U regionu jugoistočne Evrope ima mnogo rasparčanih državica čije kulture nisu dovoljno vidljive jer su male ili su izvan EU i mislim da Bitef treba da se bori za poziciju vodećeg regionalnog festivala-platforme

Foto: Stefana Savić

ANJA SUŠA: 45. Bitef dovoljno za prenošenje plamena

Aleksandra Ćuk

FESTIVAL-PLATFORMA

Sve progresivno, antiprovincijalno, subverzivno, rizično, kritično, iznenađujuće i zavodljivo. Naravno, govorimo samo o pozorištu - kaže za *Danas* Anja Suša, selektorka Bitef festivala, upitana šta ona podrazumeva pod odrednicom „bitefovski duh“.

Hajner Gebels, glasi njena preporuka za nekoga ko će se po prvi put, ove godine, susresti sa manifestacijom Bitef, budući da je ovaj autor „uvek poseban, hrabar a prija oku, uhu i duši...“

• Počinje odbrojanje do početka 45. Bitefa. Nakon njegove prošlogodišnje promotivne strategije konstruisane u takozvanom anti marketinškom ključu, ovogodišnja je, izgleda, u potpuno suprotnom stilu. Nosi snažnu, sugestivnu i provokativnu poruku - „... na usijanom limenom krovu“. Možete li prokomentarisati takav zaokret, kao i sam slogan?

- Prošlogodišnja strategija se odnosila na prošlu godinu, a ovogodišnja na ovu. Nema tu preterane mudrosti. Bitef je festival koji je u stalnom pokretu i ispituje različite komunika-

cijske mogućnosti. Ustanovili smo da je prisustvo teme ove godine moguće i potrebno, za razliku od prošlih izdanja festivala kad nije bilo neophodno. Ne mislim da ovaj festival ikada treba vrednovati po prisustvu ili odsustvu teme, to je sporedno pitanje, jer je Bitef suviše heterogen i ima ambiciju da takav i ostane. Ima sasvim dovoljno usko tematizovanih festivala, ne treba nam još jedan. Ali nekada se tema sama nametne, kao što je to slučaj ove godine i onda je radosno prihvatimo. Videćemo šta će biti sledeće godine...

• Zanimljiv i važan iskorak ovogodišnjeg Bitefa je region u fokusu, ravnopravno učesće u konkurenciji za nagradu predstava iz inostranstva i regiona?

- Drago mi je što mislite da je to zanimljiv i važan iskorak i znam da to mišljenje deli značajan broj ljudi, ali ima, naravno, i onih drugih. Ovo kažem zbog toga što se mogu čuti mišljenja da festival gubi na svojoj internacionalnosti, ukoliko predstavlja i veliki broj stranih (uslovno rečeno) domaćih predstava, a zapravo je obrnuto. On tek tako postaje pravi internacionalni festival, koji u savremenom svetu znači mesto susreta internacionalne sa lokalnom produkcijom, pri čemu ova prva služi

→ Strana 4

Edukacija - i iznutra ka spolja

Stav da se Bitef regionalnom orijentacijom udaljava od svog inicijalnog koncepta, počiva na potpuno pogrešnoj premisi o tome kako jedan savremeni teatarski festival treba da izgleda, a koja se oslanja na neke prilično staromodne koncepte teatarskih festivala, kao mesta edukacije domaće publike, što i jeste funkcija Bitefa, ali samo u jednom pravcu. Edukacija treba da se vrši i iznutra ka spolja, od nas prema svetu koji je gladan novih informacija. Tako se Bitef, na ovaj način, ponovo približava svom izvornom konceptu i ponovo postaje mesto susreta i upoznavanja, a nadam se, i lansiranja novih teatarskih imena - kaže Anja Suša.

S verom u stalni napredak teatra

• Na čemu je zasnovan koncept repertoara Pozorišta „Duško Radović“ za predstojeću sezonu i na koji način Bitef utiče na stvaranje tog koncepta?

- U tematskom pogledu nimalo ne utiče, jer je „Radović“ pozorište koje se obraća deci i mladima, a Bitef to vrlo retko čini, osim kroz prateće programe, kakav je *Bitef polifonija*. A u ideološkom pogledu, u smislu bazičnog opredeljenja, veoma mnogo. I jedna i druga institucija veruju u stalni napredak teatra i potrebu preispitivanja i provokacije postojećih kodova u umetnosti i društvu. I srpskog kulturnog establišmenta (što je meni posebno zabavno). To bi bilo to, u najkraćim crtama.

Foto: Stefana Savić

SUŠA: 45. Bitef dovoljno za prenošenje plamena

Nastavak sa 3. strane

kao orijentir lokalnoj zajednici za koju igra važnu ulogu, a druga omogućava domaćem tj. regionalnom pozorištu da lakše ode u svet, tako što je na vreme prepoznato i što mu je omogućeno da bude postavljeno u širi evropski kontekst.

• **Možete li pojasniti šta vas je potaknulo da napravite takav potez i kakva su vaša očekivanja u vezi sa tim?**

- U regionu jugoistočne Evrope ima mnogo rasparčanih državnica čije kulture nisu dovoljno vidljive jer su male ili su izvan EU i mislim da Bitef treba da se bori za poziciju vodećeg regionalnog festivala-platforme, koji bi omogućio upravo takvim, manje vidljivim, a često nepravedno zapostavljenim pozorišnim praksama jugoistočne Evrope, da dobiju svoje mesto na široj teatarskoj mapi. Na Avinjonskom festivalu koji je, takođe, internacionalnog karaktera, na primer, dominiraju francuski umetnici ili njihove koprodukcije sa stranim kolegama i to je slučaj na svim velikim internacionalnim festivalima. Jedini način da privučete relevantne strane programatore i festival-ske goste, jeste da im prikazete nešto što ne mogu da vide u sopstvenom gradu. Zašto bi jedan Nemač došao na Bitef da gleda Kastorfa ili Gebel-sa, čije predstave zna napamet. Doći će zbog Fr-ljića, Bobe Jelčića i Nataše Rajković ili Ivane Sajko i Borisa Liješevića ili Selme Spahić, jer tu može da otkrije nešto novo i nepoznato. U tome je poenta.

• **Koje vruće teme ovogodišnjeg Bitefa vi smatrate najatraktivnijim za ovdašnju publiku i zašto?**

- Preispitivanje novije jugoslovenske i postjugoslovenske istorije (Frljić, Spahić, Liješević) i tabua savremene civilizacije (Platel).

• **U kojoj meri i na koji način napredak komunikacionih tehnologija utiče na savremeno pozorište?**

- Prošla je ta moda, naročito popularna posle 2000. i beslovesna upotreba svakovrskih novotarija, često i bez pravog razloga. Mislim da su one danas prisutne onoliko koliko je potrebno svakoj dobroj i pametnoj predstavi, što ne znači da su sve takve. Istovremeno veoma poštujem činjenicu da sve to postoji, da nam je dostupno. Ipak, ja sam neko ko se više zanosi sadržajem nego tehnologijama.

• **Šta su za vas, kao selektorku Bitefa ove godine, bili najveći izazovi u pripremanju manifestacije?**

- Neizvesna situacija sa finansijama, koja je poremetila rad mnogih institucija kulture, ali koja se, srećom, nije negativno odrazila na Bitef, koji je dobio nešto bolji tretman. Ipak, treba biti ozbiljno zabrinut statusom koji ima kultura u našem društvu.

• **Kako vidite značaj Bitef festivala za pozorišni život Beograda?**

- Mali, ali dovoljan za prenošenje plamena. ■

JAN FABR: Sluga sam lepote

Aleksandra Ćuk

TIŠINA! UMETNOST!

Čovek koji ispisuje reči po vodi, čovek koji meri oblake, čovek koji je zapalio vatru, rečju Jan Fabr, multimedijalni umetnik svetskog glasa, uskoro stiže u Beograd i po svemu sudeći, obeležice kulturnu jesen u prestonici. Njegova predstava *Prometej pejzaž II*, koja je zapalila mnoge evropske gradove otvoriće 45. Bitef 13. septembra u Sava centru, a sa dva rada učestvovalaće i na ovogodišnjem Oktobarskom salonu.

Jan Fabr za *Danas* kaže da se raduje ponovnom susretu sa Beogradom i da je impresioniran vitalnošću koju poseduje glavni grad, „našim“ umećem u improvizaciji, a najviše strastvenom prirodom ljudi sa Balkana. Strast je ključna i za njegovu predstavu o Prometeju.

je kao što možete da pretpostavite o Prometeju, gospodinu koji je podario ljudima vatru. U određenom smislu ovaj komad jeste i o umetnicima, koji rade u galerijama, u pozorištima, učestvuju na festivalima. I svugde je zabranjeno koristiti vatru tako da se postavlja pitanje šta preduzeti u vezi sa tim. Svugde smo izolovani - u Evropi, Americi, Japanu, Kanadi. Nigde ne smete koristiti vatru, a mi govorimo o Prometeju, gde je vatra u određenom smislu metafora za strast i za rizik. Na usijanom limenom krovu u ovom komadu se odnosi na psihološki proces.

• **Prometej je oteo vatru bogovima i oni su ga kaznili zbog toga. Šta je u vašem fokusu božija kazna ili Prometejevo žrtvovanje i zašto?**

- Prometejevo žrtvovanje, zato što živimo u društvu gde je svako žrtva. Glavno pitanje koje u finalu performansa Pandora postavlja

potrebni? U prologu u trajanju od 50 minuta pokušavam da objasnim zašto zapravo pravim priču o svemu tome.

• **U Prometeju postoji mnogo nagih izvođača, da li zato što predstava govori i o telesnoj strasti?**

- Svi moji radovi zasnovani su na istraživanju tela - tela u fizičkom, tela u duhovnom, tela u erotskom smislu.

Unutar svakog, a tako i ovog performansa je Dionizije, a on je bog ekstaze. Svi moji radovi govore o ekstazi koju iskazuju posredstvom karnevala.

• **U hrišćanskom kontekstu Prometej je analogan Hristu i njegovoj žrtvi. S te strane zanimljivo je da ste se na**

ovogodišnjem Bijenalu u Veneciji predstavili s „Pijetom“. Postoji li veza između ta dva rada?

- Kad pogledate sliku, Prometej je na krstu, i to na prvom krstu hrišćanstva.

Jan Fabr

Svi moji radovi zasnovani su na istraživanju tela - tela u fizičkom, tela u duhovnom, tela u erotskom smislu

• **Na koji način vaša predstava kojom ćete otvoriti Bitef korespondira sa njegovim ovogodišnjim sloganom „... na usijanom limenom krovu“?**

- Imam mnogo asocijacija s tim u vezi... Biti na usijanom limenom krovu je veoma opasno, možete da se opečete, a performans

publici jeste: šta ćemo izabrati da budemo - žrtve ili heroji? Slobodni smo da odaberemo jednu od te dve ponuđene mogućnosti i to je ključna dilema, koju postavlja ovaj komad. Svi bi hteli promene, ali se niko ne usuđuje. Svi nalaze izgovore da ništa ne preduzimaju. Kad je već tako, da li su nam heroji uopšte

Naravno da postoji veza između ta dva rada. Oni su proizvodi mog mozga, a izložba u Veneciji je o novim otkrićima upravo u vezi sa tim organom. Italijanski naučnik Rizolati otkrio je, naime, ogledalne neurone posredstvom kojih razumemo ideju imitacije, ideju kopije i pomoću kojih saosećamo i razumemo druge ljude. Pijeta koju sam napravio i svi mozgovi na toj izložbi su omaž Mikelandelovoj pijeti, ali i Hristu. Prometej je takođe omaž Hristu. I jedino kada prihvatimo taj model Hrista, možemo predložiti i neki novi uzor.

• **U radu „Pietà“, osoba nalik vama leži u krilu. U odelu ste i držite mozak u ruci?**

- Ne držim ga, već mi ispada iz ruke, kao znak smrti. Tu je odelo, ali bose noge predstavljaju koračanje čoveka prema smrti, čoveka koji spava u postmodernističkom stadijumu života.

Bio sam veoma ljut na Bitefu 1984.

Jan Fabr učestvovao je 1984. na Bitefu s predstavom *Moć pozorišnih ludosti* i tada osvojio Gran-pri festivala. Pitali smo ga nosi li neka posebna sećanja u vezi sa tim nastupom?

- Bio sam veoma ljut. Bilo je planirano da se pojavi belgijska zastava i intonira belgijska himna. Kakve veze ima to sa mojim radom. To su nacionalističke gluposti.

• **A koju biste vi zastavu stavili?**

- Zastavu umetnika, koja sadrži boju slobode, a to je boja poniznosti pred lepotom... Ona je najvažnija sila na svetu.

● **Reditelj ste, crtač, vajar, koreograf... Koja umetnička pozicija vam daje mogućnost da se izrazite na najdirektniji način?**

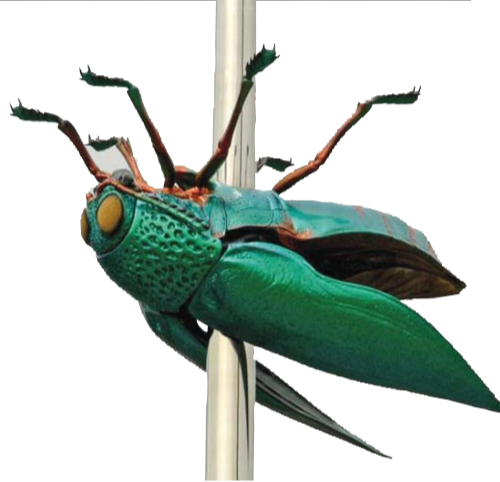
- Biram najbolji medij za ideju koju imam. Sluga sam lepote. Pre *Prometeja dva*, napravio sam 1992. crno-beli film na osmomilimetarskoj traci pod nazivom *Ja Prometej i moj crtački materijal*, potom skulpturu posvećenu Prometeju, a 1998. komad *Prometej pejzaž I*. Kao što vidite motiv Prometeja se stalno vraća - kroz film, crtež, instalaciju, predstavu...

● **Mnogi su vas sigurno pitali i o skarabejima, jednom od ključnih motiva u vašem opusu. Šta nalazite privlačnim u tim bubama?**

- To nisu bube. To su insekti i divne životinje. Kao amater proučavao sam ih i saznao mnogo o njima. Veoma su prisutni u čitavoj istoriji umetnosti, a saznao sam i da je svaki insekt određeni simbol. Tako su skarabeji simbol mosta između života i smrti i simbol ponovnog rođenja.

● **Kada ste spoznali da ćete biti umetnik?**

- Kao mali dečak bio sam fasciniran poslom poštar. Sin mojih kumova bio je poštar i mnogo mi se dopalo što je uvek slobodan, hoda ulicama, razgovara sa ljudima, dobija od njih piće, ima nešto novca... To je ono što želim da budem, rekao sam tada sebi - poštar! U isto vreme, od oca sam dobio na poklon

“

Mi živimo u ciničnom svetu i svetu ekonomskog egoizma. Moj rad je anticiničan, veruje u lepotu - u njenu snagu i ranjivost. Veruje u snagu i ranjivost ljudskih bića. A verujem i da umetnost ima isceliteljsku moć. U savremenoj umetnosti i na umetničkom tržištu, međutim, generalno vlada mnogo cinizma i lažne ironije

Laboratoriju 1 i 2. U toj kutiji bio je mikroskop i sijaset stvari za istraživački rad u mojoj laboratoriji smeštenoj u podrumu, pošto sam osim poštar hteo da postanem i hemijski istraživač. Kao umetnik, uspeo sam da realizujem svoj dečji san. Na izložbama i u performansima donosim svoja pisma i manifeste, putujem kao poštar i još uvek imam laboratoriju u kojoj sprovodim svoja istraživanja. Sluga sam lepote koji stalno unaokolo donosi pisma, a isto tako radi na sistematskom odabiru ideja koje dalje istražuje - u vizuelnoj umetnosti, scenskoj umetnosti i u pisanju.

● **Kako je Belgija uticala na vašu umetnost?**

- Ja sam, naravno, flamanski umetnik iz Belgije, a umetnici od kojih još uvek „kradem“ su majstori poput Hijeronimusa Boša, Rubensa, Van Dajka... Kad gledate Bošovu sliku primetićete kako u njoj ima mnogo više mašte nego u mnogim delima savremene umetnosti danas.

→ Strana 6

Nokia E5

1 dinar
Mix Net L

Nokia C3-01

1 dinar
Mix Net L

Nokia C2-01

1 dinar
Mix Net S

Ugovorna obaveza 24 meseca. Ponuda važi dok ima telefona.

Samsung S5670 Galaxy Fit

1 dinar
Mix Net L

Postpaid

Novi multimedijalni prijatelji

Mobilne telefone iz fantastične mt:s postpaid ponude možete kupiti na rate uz odgovarajući tarifni profil.

Uz Mix ili Mix Net tarifne profile, saobraćaj koji niste iskoristili u tekućem mesecu, uvek možete iskoristiti u narednom.

imate prijatelje!

www.mts.telekom.rs   Korisnički servis 064/789

FABR: Sluga sam lepote

My body, my blood, my landscape

Jan Fabr rođen je 1958. u Antverpenu gde je diplomirao na *Kraljevskoj umetničkoj akademiji*. Između 1976. i 1980. napisao je svoj prvi tekst za pozorište i realizovao svoj prvi solo performans u kojem je spalio novac i od tog pepela napisao reč „money“. Godine 1977. izmenio je ime ulice i nazvao je Jan Fabr, uz tablu na kojoj je bilo ispisano „Ovde živi i radi Jan Fabr“, analognu onoj na kući Van Goga koja se nalazila u istoj ulici gde i dom Fabrovih roditelja. U solo performansu *My body, my blood, my landscape* napravio je crteže od sopstvene krvi, a čuven je i po crtanju hemijskom olovkom. Jedanput je u kontekstu svog umetničkog rada proveo zaključan u sobi tri dana i tri noći crtajući crteže isključivo plavom hemijskom.

Impozantne skulpture važan su deo Fabrovog opusa sa kojima je izmenio fizionomiju mnogih gradova. *The man who measures the clouds/Čovek koji meri oblake* pripada tom korpusu budući da se nalazi na čak tri lokacije - u Gentu, na aerodromu u Briselu i u Antverpenu. Njegovo najviše hvaljeno delo, *Heaven of Delight* u Kraljevskoj palati u Briselu koju je dekorisao, napravljeno od milion i šest hiljada dragulja u vidu skarabeja. Godine 2008. Fabr je dosegao redak trijumf za jednog savremenog umetnika. Njegova izložba *The Angel of Metamorphosis* održana je u Luvru. Od 1986. ima Troubleyn/Jan Fabre teatarsku kompaniju s kojom je nastupao širom sveta. Često ide u Hrvatsku i saraduje sa mladom hrvatskom umetnicom Ivanom Jozić, a kao performer radio je i sa Marinom Ambramović u performansu *Warrior and Virgin Marry*. Beogradska publika imala je priliku da vidi Fabrov rad u Muzeju savremene umetnosti, kad je u njemu predstavljena kolekcija Muzeja Stejdjelijk iz Haga. Publika je tada mogla da vidi njegovu skulpturu u vidu kaputa od buba.

Nastavak sa 5. strane

• Šta je za vas, kao multimedijalnog umetnika, najveći izazov danas?

- Svaka nova izložba, svaki novi projekat. Ostati što je moguće bliže sebi, svojim idealima i načinu na koji shvatate lepotu.

• Koliko je to danas teško i kako se vi borite?

- Teško je zato što živimo u ciničnom svetu i svetu ekonomskog egoizma. Moj rad je anticiničan, veruje u lepotu - u njenu snagu i

ranjivost. Veruje u snagu i ranjivost ljudskih bića. A verujem i da umetnost ima isceliteljsku moć. U savremenoj umetnosti i na umetničkom tržištu, međutim, generalno vlada mnogo cinizma i lažne ironije.

• Često govorite o žrtvovanju. Šta vi žrtvujete baveći se poslom umetnika?

- Žrtvujem samog sebe. Suštinski, u socijalnom smislu, ja sam mrtva osoba. Nisam oženjen, nemam decu, jedino živim kroz svoj rad. Stalno sam zauzet i ja sam neka vrsta

JELENA KAJGO: Otvori i udahni... Bitef

Aleksandra V. Malušev

IDEJE I EMOCIJE

Festival koji, slobodno možemo kazati, od svog osnivanja prkosi političkim režimima (iako je pokrenut kao „ventil“ za socijalne i političke manjkavosti i kao lakmus istih), istovremeno, neprekidno je pratio nove teatarske tendencije i tok nove pozorišne misli. Ovogodišnji, 45. festival uveliko je jedan od najznačajnijih pozorišnih evropskih susreta pozorišnih umetnika. O neprekidnom traganju za novim, da duhom i idejom, o pozorišnim idealima, govori Jelena Kajgo, direktorka Bitef festivala i prva žena istoimenog beogradskog teatra.

• U kojoj meri i na koji način napredak komunikacionih tehnologija utiče na savremeni teatar?

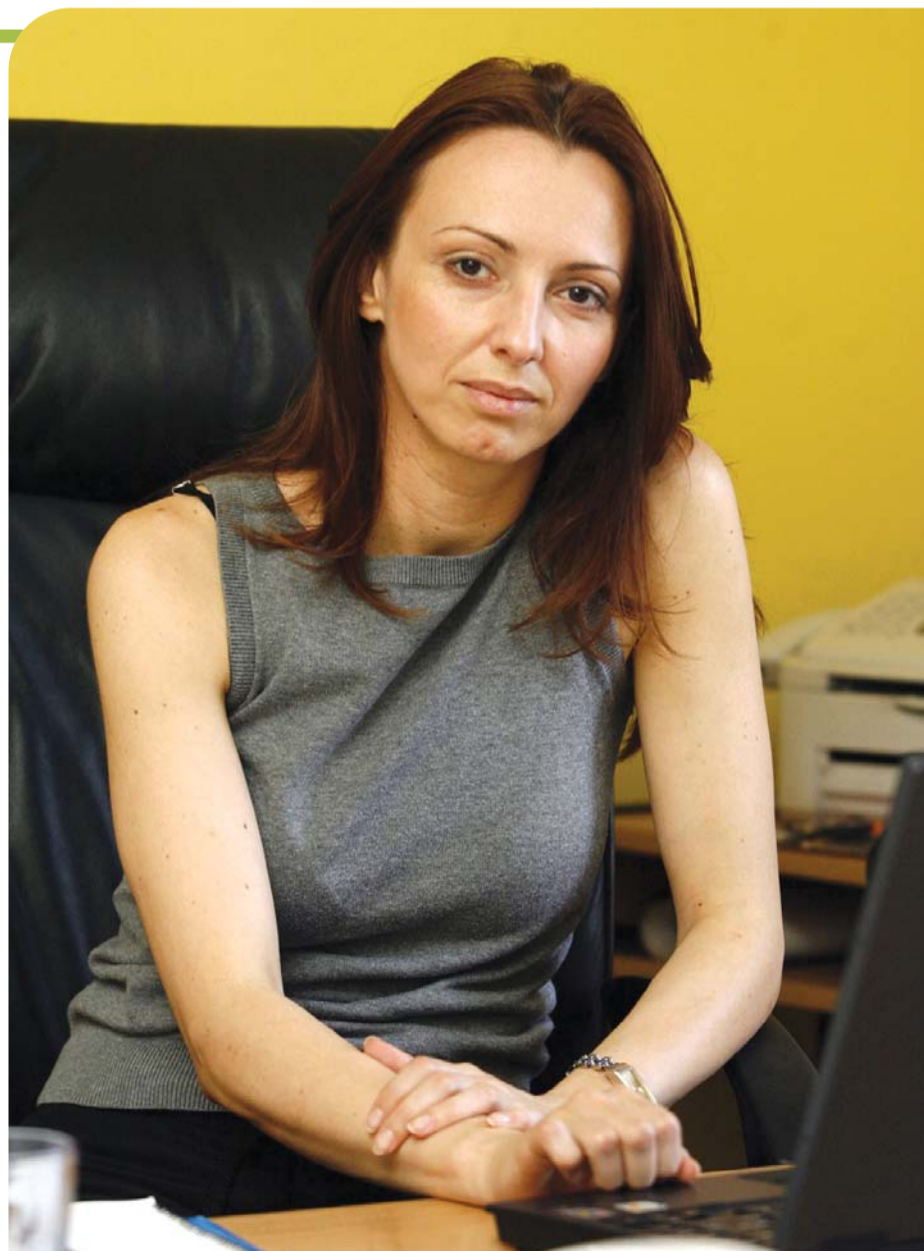
- Utiče u velikoj meri, kao i na čitav naš život. Od upotrebe novih tehnologije u kreativne svrhe od umetnika, do činjenice da danas svaku pozorišnu predstavu, ili njen deo, možete vrlo brzo posle premijere videti na *youtube*. Ali iako se estetika u pozorištu menja, (što je normalno), mislim da i sa novim sredstvima komunikacije pozorište ima istu potrebu - da dopre do publike i da ukaže na neka pitanja, neke probleme, neke istine... I kad se koristi različitim „novim efekti-

ma“, dobar teatar nema potrebu da u tehnološkom smislu zadivi gledaoca, nego da izazove emociju. Jer pozorište može bez scenografije, tehnologije, bez dramskog teksta, može i bez glumca, ali ne može bez ideje i emocije.

• Kakav je smisao Bitefa kao punkta u kojem se susreću pozorišne tendencije, u ovom znatno izmenjenom medijskom i komunikacionom prostoru?

- Smisao Bitefa se ne menja, menjaju se društvene okolnosti. Menja se i medijski prostor, ali dok vam se sa jedne strane čini da u marketinškom smislu imate koristi kao festival jer ste sveprisutni u medijima, sa druge strane u moru informacija i ta vaša, koliko god da je na kulturnom planu važna, gubi na snazi. Onda se razni stručnjaci dovijaju kako da svoju poruku najbrže plasiraju i dobace do publike, a meni je ceo taj sistem agresivan i zastrašujući. Zato smo se na prošlom Bitefu bavili temom upotrebe marketinga u umetničke svrhe, i pitanjem do koje mere umetnost treba da se pokorava uslovima tržišta. U svetu koji je preplavljen informacijama, u svetu napadnih vizuelnih senzacija, umetnost mora da bude vidljiva, ali mora i da sačuva svoj integritet.

• Budući da Bitef ispituje pozorišne tendencije, koji su dometi i ideali savremenog teatra, prema vašem iskustvu?

savremenog mistika koji veruje da može da kreira sreću, ali je svestan i da izvan te sreće postoji nešto što će ostaviti iza sebe.

● **Učestvujete na velikim umetničkim manifestacijama kao što su Bijenale u Veneciji, Istanbulu... Kakvo je vaše mišljenje o tim smotrama?**

- Imam oprečna mišljenja. Izlagao sam na Venecijanskom bijenalu, učestvovao na Bijenalu u Istanbulu, u Sao Paulu, u Valensiji. S jedne strane takve manifestacije

su dobre zato što su mesto susreta umetnika, razmene energije i vitalnosti, mesto gde možete da sretnete svoje kolege, prijatelje i da diskutujete o umetnosti. S druge strane postoji opasnost od toga da se sve pretvara u spektakl i postaje previše veliko. Moji radovi suštinski ne pripadaju tome i nemaju nikakve veze sa spektaklom u društvu kulture. Mislim da je umetnosti ponovo potrebna neka vrsta tišine.

- Ideal teatra je, čini mi se, da oplemeni čoveka, individuu, da je zapita, da širi vidike koji su često skučeni i zamagljeni gomilom nepotrebnih stvari u dnevnoj rutini modernog čoveka. Naivno je verovati da pozorište može da menja svet u kome živimo. Ipak, i te male promene koje ono čini nisu zanemarljive. Jednom je jedan glumac rekao, „ako sam u publici večeras učinio da jedan čovek razmišlja drugačije, onda je moja misija uspešna“. Sa druge strane, savremeni teatar ima jako visoke umetničke domete. Kada to kažem mislim na Gebelsa, Kastelučija, Kastorfa, Lupu... Neki od njih brutalno, neki bolno poetično ili ironično svedoče o vremenu u kome živimo.

● **Ideja vodilja Bitef festivala je internacionalizacija pozorišnog stvaralaštva i tendencija. Ima li smisla danas pominjati nacionalnu pozorišnu produkciju?**

Jelena Kajgo
Bitef je u vreme svog nastanka bio vrlo značajan kulturni, ali i politički fenomen

- Na planu pozorišne produkcije u svetu došlo je do velikih promena - i to do jako dobrih promena. Umesto nacionalnih produkcija akcentat je stavljen na same autore. Umetnici cirkulišu po svetu, producenti se udružuju u celoj Evropi, tako da često ne možete, sve i da hoćete, da odredite koje je „nacionalnosti“ neka predstava ako su u nju novac uložili producenti iz pet zemalja, reditelj je iz šeste, a umetnici iz nekih sasvim drugih... Dakle nema više uzimanja nacionalne DNK analize. Na ovogodišnjem Bitefu imamo nekoliko takvih primera i to su, što mi je jako drago, i predstave iz našeg regiona - recimo bosanski pisac, hrvatski reditelj, srpski glumci, i slično. U Bitef teatru trenutno radimo predstavu *Patriotik hipermarket* u kojoj reditelj iz Sarajeva, Dino Mustafić radi sa glumcima iz Tirane, Skoplja, Prištine i Beograda, i u kojoj se govori na tri jezika.

● **Koje su osobenosti Bitef festivala zahvaljujući kojima se izdvojio kao vodeći pozorišni festival, i opstao kroz režime od SFRJ do države u kojoj danas živimo?**

- Bitef je u vreme svog nastanka bio vrlo značajan kulturni, ali i politički fenomen. Spajao je recimo američku i rusku pozorišnu avangardu u vreme hladnog rata. Naravno, političke i društvene okolnosti su se dramatično menjale iz godine u godinu, država se menjala, svet se menjao, mreža evropskih festivala se munjevitno razvijala, ali je Bitef uspeo da očuva svoj renome. Na tome može da zahvali na prvom mestu svojim osnivačima Miri Trailović koja je postavila dobre temelje, one koji nadilaze težnje bilo koje vlasti, a pogotovo Jovanu Čirilovu koji ga je sačuvala kroz najturbulentnija vremena. A težnja Bitefa je sve ove godine ostajala ista - otvoriti prozor za ono novo, drugačije, provokativno, inovativno... i duboko udahnuti.

Ideal teatra je, čini mi se, da oplemeni čoveka, individuu, da je zapita, da širi vidike koji su često skučeni i zamagljeni gomilom nepotrebnih stvari u dnevnoj rutini modernog čoveka. Naivno je verovati da pozorište može da menja svet u kome živimo. Ipak, i te male promene koje ono čini nisu zanemarljive

repertoar za septembar

Pozorište Atelje 212, Svetogorska 21
11 000 Beograd, Srbija

Velika scena 20.00h

08.09. čet	RATNA KUHINJA – M.Karadžić
09.09. pet	RATNA KUHINJA – M.Karadžić
10.09. sub	PAZARNI DAN – A.Popović
11.09. ned	PAZARNI DAN – A.Popović
12.09. pon	OTAC NA SLUŽBENOM PUTU – A.Sidran
13.09. uto	OTAC NA SLUŽBENOM PUTU – A.Sidran
15.09. čet	KAD BI SVI MALO UTIHNULI – BITEF - premijera
16.09. pet	OTAC NA SLUŽBENOM PUTU – A.Sidran – BITEF
18.09. ned	MAČKA NA USIJANOM LIMENOM KROVU – BITEF – Gostuje Mladinsko gledališće – Ljubljana
19.09. pon	TRST – M.Radović
20.09. uto	TRST – M.Radović
21.09. sre	TRST – M.Radović
22.09. čet	KOSA – Dž.Ragni; Dž.Rado
23.09. pet	KOSA – Dž.Ragni; Dž.Rado
24.09. sub	SEDAM I PO – M.Močilović
25.09. ned	RATNA KUHINJA – M.Karadžić
26.09. pon	RATNA KUHINJA – M.Karadžić
27.09. uto	GOSPODA GLEBAJEVI – M.Krleža
28.09. sre	GOSPODA GLEBAJEVI – M.Krleža
29.09. čet	GOSPODA GLEBAJEVI – M.Krleža
30.09. pet	GOSPODA GLEBAJEVI – M.Krleža

GENERALNI SPONZOR ATELJEJA 212

GENERALNI POKROVITELJ SEZONE

PRIJATELJI ATELJEJA 212

Teatar u podrumu 20.30h

09.09. pet	POMORANDŽINA KORA – M.Pelević
10.09. sub	POMORANDŽINA KORA – M.Pelević
11.09. ned	POMORANDŽINA KORA – M.Pelević
12.09. pon	ČEKAONICA – B.Liješević; B.Dimitrijević
13.09. uto	ČEKAONICA – B.Liješević; B.Dimitrijević
14.09. sre	GOSPODIN – F.Lole
15.09. čet	TERAPIJA – J.Cvetanović
16.09. pet	TERAPIJA – J.Cvetanović
17.09. sub	DOKLE ?! – M.Piletić – pedeseto izvojenje
18.09. ned	DOKLE ?! – M.Piletić
19.09. pon	POSETILAC – E.E.Šmit
20.09. uto	POSETILAC – E.E.Šmit
21.09. sre	RASPRAVA S ERNESTOM ČE GEVAROM – H.P.Fajnman
22.09. čet	GOSPODIN – F.Lole
23.09. pet	KRAJ PARTIJE – S.Beket
24.09. sub	DOKLE ?! – M.Piletić
26.09. pon	KRAJ PARTIJE – S.Beket
27.09. uto	RASPRAVA S ERNESTOM ČE GEVAROM – H.P.Fajnman
28.09. sre	MATICA – G.Petrović
29.09. čet	MATICA – G.Petrović
30.09. pet	MATICA – G.Petrović

ATELJE 212 U SEPTEMBRU!

**PRODAJA KARATA
NA BLAGAJNI
ATELJEJA 212**

tel: 3247-342, 322-66-26

e-mail: atelje212bilet@atelje212.rs

TRAŽILI STE – GLEDAJTE

**POKLON
ATELJEJA
212**

33 X 2 karte

čitaocima koji se jave na tel. 011/ 344-11-86
u ponedeljak 12. septembra posle 09h

**A212
NA KARTU VIŠE**

DANAS I ATELJE 212

**DONOSIOCU KUPONA
DAJU POPUST DO 50%**

ZA KUPOVINU KARATA ZA SEPTEMBAR

Pozorište Atelje 212, Svetogorska 21, 11 000 Beograd, Srbija
Tel: 011 3247 342, 322 66 26
e-mail: atelje212bilet@atelje212.rs, www.atelje212.rs

Uvek je pravo

VREME

za

UMETNOST

i

Agent plus
AGENCIES GROUP

ARTUR SONEN: Hrabar program kao obeležje festivala

Marija Stojanović

NEZAOBILAZNO MESTO

Znam za Bitef festival od 1978, kada sam još uvek radio kao scenski radnik na Holandskom festivalu i prisustvovao uglavnom studentskim pozorišnim festivalima, između ostalog, u Vroclavu. Bitef je bio jedino mesto u istočnoj Evropi gde ste mogli da vidite predstave koje nisu bile dozvoljene (ili poželjne) u komunističkom svetu. Ali, to je, takođe, bilo mesto gde ste mogli da gledate predstave koje više nisu bile na repertoaru u njihovim „rodnim gradovima“. Na primer, gledao sam *San letnje noći* u režiji Pitera Bruka u Beogradu. Bio je to festival u istočnoj Evropi gde su prikazivane sve najzanimljivije predstave iz tog dela sveta. Za direktore festivala Bitef je bio i ostao mesto na kojem se treba naći jer je uvek imao i dalje ima veoma hrabar program - naglašava Artur Sonen, umetnički direktor nekoliko prestižnih pozorišnih festivala i predsednik žirija ovogodišnjeg Bitefa.

• **Šta vas je podstaklo da prihvatite ponudu da budete predsednik žirija na ovogodišnjem Bitefu?**

- U svojstvu direktora holandskog/flamanskog nacionalnog pozorišnog festivala radio sam sa žirijem. Taj žiri je, koliko god je bilo moguće, pogledao sve važne predstave iz sezone i doneo svoju odluku. Prisustvovao sam gotovo svim zasedanjima i naučio mnogo o razvoju holandskog teatra. Diskusije među članovima žirija obično su bile zanimljive, naročito onda kad su postojale razlike u stavovima i kad su neumetnički argumenti korišćeni u debati. To mi je takođe mnogo pomoglo da shvatim principe po kojima je određen program festivala. Tokom festivala imali smo i *počasni žiri* čiji zadatak je bio da jednoj od predstava dodeli nagradu u vrednosti od 35.000 evra. Bio sam potpuno iznenađen odlukom njegovih članova. Čuveni holandski teatrolog je jednom rekao da je svaki žiri uvek u pravu i sećam se da sam često morao da citiram njegove reči kako bih odbranio odluku žirija festivala i *počasnog žirija*.

Artur Sonen

Što je bolja publika, to je bolje i pozorište

• **U kojoj meri je pozorište značajno u 21. veku?**

- To zavisi od države i tradicija. Šta znači pojam „značajno“? Politički uticajno ili umetnički važno u poređenju sa drugim umetničkim tendencijama u drugim državama? U svakom slučaju, može se reći da će pozorište uvek biti sveže i aktuelno, jer su predstave prisutne samo u trenutku izvođenja. Takođe, ne može se racionalizovati korišćenjem metoda jednostavnije produkcije. Za izvođenje Šekspirovih dela uvek je potrebno najmanje deset živih ljudi. Značenje koje pozorište ima zavisi od publike i njenog shvatanja onoga što „igra“. Ne samo od onoga što se „govori“, jer izvođači koriste glumu da bi pojasnili stvari koje se ne mogu samo rečima dočarati. Što je bolja publika, to je bolje i pozorište.

• **Poznati ste po tvrdnji da se novi pozorišni kritičari pojavljuju samo na internetu, dok štampani mediji imaju samo „kuhinjske“ kritičare. Da li ste u poslednje vreme videli bilo koje pozitivne promene kad je reč o pozorišnim kritičarima u štampanim medijima ili je situacija beznačajna?**

- Naravno, mogu da govorim samo o situaciji u Holandiji (i pomalo o situaciji u Belgiji, Francuskoj i Nemačkoj). Naši listovi koriste kritičare da bi „servirali“ čitaocima jednu, dve, tri ili četiri „zvezdice“. Neko ko želi da izađe u večernji provod odmah može da vidi gde treba otići na osnovu onoga što kritičar kaže. Na taj način štampani mediji u našoj državi sve više i više služe tome da zabave ljude, a ne da ih nateraju da misle (osim tri ozbiljna lista). To znači da osnovna svrha listova nije da obezbede informaciju već je najpre reč o „predmetu“ koji se prodaje i za to dobija novac. Naravno, preterujem, ali kao što znate, tekst o pozorišnim predstavama nije nešto što prodaje novine. Dakle, prostor za pozorišnu kritiku u štampanim medijima postaje sve manji i manji, dok na internetu nikad nije ograničen. Zbog toga je kritičarima mnogo bolje da pišu za elektronska izdanja, jedino što se to retko plaća.

U najpopularnijim listovima u Holandiji pozorišna kritika je profesija koja umire. U listovima koji su više levičarski nastrojeni kao što su *NRC* (liberalni), *Volkskrant* (socijaldemokratski) i *Trouw* (religijskog porekla, ali veoma pouzdan) pronalaze se kritike i prikazi samo najznačajnijih predstava, što je, naravno, veoma proizvoljan izbor, ali tekstovi su dobri. Samo amsterdamski dnevnik *Het Parool* uglavnom popunjava taj nedostatak i poznat je upravo po tome što svakog dana ima tri strane posvećene umetnosti i medijima, uključujući dobre kritike.

“

Tekst o pozorišnim predstavama nije nešto što prodaje novine. Prostor za pozorišnu kritiku u štampanim medijima postaje sve manji, dok na netu nikad nije ograničen. Kritičarima je mnogo bolje da pišu za elektronska izdanja, jedino što se to retko plaća

Kvalitetno i blagovremeno
organizujemo prevoz Vaše robe

www.agentplus-group.com

Marija Stojanović

ROSE IS A ROSE...

Naslov predstave *ROSE IS A ROSE IS A ROSE IS A ROSE* zapravo objašnjava koncept drame i svojevrsni je manifest teksta. *Rose is* je ljubavni motiv koji se pojavljuje kao detalj u samom sadržaju. *Rose is a rose* je naravno autopoetički zaključak, a pitanje autoreferencijalnosti i komentiranje vlastitih umjetničkih odluka dio su svih mojih radova. Nadalje, *Rose is a rose is a rose* je ponavljanje koje kao muzička struktura dominira dramom. Na kraju, *Rose is a rose is a rose is a rose* kao citat svojevrsni je omaž Gertrudi Stein i njezinoj umjetničkoj tvrdoglavosti. Postoji jedna poznata anegdota u kojoj Gertrude Stein odgovara na pitanje novinara koji je, imajući na umu njezin konceptualni pristup pisanju, pita: „Gospođo, zašto vi ne pišete na način na koji govorite?“ Na što mu ona odgovara: „A zašto vi ne čitate na način na koji ja pišem“ - objašnjava Ivana Sajko, hrvatska dramaturškinja, redateljka i dobitnica nekoliko priznanja za dramsku književnost. Njena drama *ROSE IS A ROSE IS A ROSE IS A ROSE*, koja će biti prikazana na ovogodišnjem Bitefu zanimljiva je, između ostalog, po tome što autorka sama izvodi tekst.

• **Jednom prilikom rekli ste da je vaša predstava priča o ljubavi, ali ne kroz religiozne i melodramatske modele. Na koji način se mogu izbjeći šabloni na sceni kad se obrađuje takva tema?**

- Ta rečenica pripada uvodu u dramu koju ćemo izvesti na Bitefu, a u kojemu dalje slijedi da je moguće jedino pokušati. Moj pokušaj je bio da ostanem vjerna namjeri iz koje je tekst bio pisan, kao izvjesna scenska partitura. U tom se smislu i sama forma predstave nalazi na rubu između koncertne i kazališne izvedbe. Pitanje o mogućnosti ljubavi ovdje nije poziv na empatiju, već prilika za

IVANA SAJKO: Omaž umjetničkoj tvrdoglavosti

Ne nastupam iz terapijskih pobuda već radi potrebe da iskušam vlastiti tekst na sceni. Ne doživljam sebe niti kao glumicu niti kao redateljicu. Kad govorim na sceni činim to iz pozicije pisca koji se pokušava što osobnije izložiti pred svojom publikom

Ivana Sajko

Drago mi je da nastupamo na festivalu jer imamo priliku za komunikaciju i s našom kazališnom generacijom

razmišljanje o neuspjehu da iskažemo ljubav, o nemogućnosti da joj se prepustimo te o mjeri na koji svijet u kojem živimo utječe na našu emotivnu pogubljenost.

• **Budući da sami izvodite tekst, odnosno, „izražavate sebe vlastitim jezikom“, da li predstava ima i terapijsko dejstvo na vas i kakve ste komentare dobijali od publike?**

- Kad govorim o izražavanju vlastitim jezikom prije svega mislim na jezik teksta, na specifični stil, formu i retoričke mehanizme kojim svaki pisac gradi jezik unutar već postojećeg jezika. Ne nastupam iz terapijskih pobuda već radi potrebe da iskušam vlastiti tekst na sceni. Ne doživljam sebe niti kao glumicu niti kao redateljicu. Kad govorim na sceni činim to iz pozicije pisca koji se pokušava što osobnije izložiti pred svojom publikom.

• **Šta vama lično znači Bitef?**

- Ne mogu reći da je Bitef oformio moj kazališni ukus jer moje odrastanje i prva iskustva kazališta ulaze u period ratnog sukoba, prvi sam puta došla na Bitef 1996. kako bih vidjela nastup Sabura Teshigavare. No bez obzira, Bitef je bio stalna i nezaobilazna referenca kad se govorilo o kazališnoj sceni nekadašnje Jugoslavije. Drago mi je da nastupamo na festivalu jer imamo priliku za komunikaciju i s našom kazališnom generacijom, komunikaciju za koju smo u startu bili zakinuti.

ŽIŽEK VIEN:

Književnost kao vesnik „dokumentarnog“ teatra

M. Stojanović, A. V. Malušev

IZVINJAVAM SE

Čini mi se da se danas u 21. veku vraćamo unazad i da je pozorište postalo konzervativnije u poređenju sa sedamdesetim i osamdesetim godina 20. veka, kad se na sceni jasno uočavala otvorenost uma

Tradicionalno pozorište je u vezi sa tradicionalnim romanom, budući da ga karakteriše linearna naracija i sveznajući pripovedač, dok je savremeni pozorišni izraz u skladu sa tendencijama u književnosti koje su utemeljili autori poput Franca Kafke, Vilijama Foknera i Margaret Diras. U njihovim delima

nalazimo drugačiji odnos prema položaju pojedinaca u svetu i autori nam poručuju da se pojave ne mogu do kraja razumeti, već da samo možemo pokušati da to učinimo. Dakle, književnost je predstavljala vesnika novog pozorišta, koje bih nazvala „dokumentarnim“, i promene su bile uočljive u govoru i pokretima, počev od dvadesetih godina 20. veka. Između ostalog, izmenjen je govor tela, zbog čega je postalo moguće napraviti predstavu i bez korišćenja teksta. Ipak, čini mi se da se danas u 21. veku

У новој сезони публици ћемо представити дела домаћих аутора Виде Огњеновић и Душана Ковачевића, као и дела врхунских светских класика Шекспира, Достојевског, Молијера, Калдерона, Камуја, Вајлда, Вилијамса, Моцарта, Вердија, Бизеа, Росинија...

ОЧЕКУЈУ ВАС ПРЕМИЈЕРЕ И ПРЕМИЈЕРНЕ ОБНОВЕ:

ОПЕРА

Дон Карлос
режију Младена Сабљића
обнавља Ивана Д. Маричић
Кармен
у режији Небојше Брадића
Пепељуга
редитељ Јагош Марковић

ДРАМА

Кањош Мацедоновић
редитељ Вида Огњеновић
Живот је сан
редитељ Слободан Унковски
Мизантроп
редитељ Егон Савин
Зли дуси
драматизација и режија
Тања Мандић Ригонат
Неспоразум
редитељ Вељко Мићуновић
Важно је звати се Ернест
редитељ Никола Завишић
Стаклена менаџерија
редитељ Радослав Миленковић
Хенри VI
редитељ Никита Миливојевић

БАЛЕТ

Александар
у кореографији Роналда Савковића
Циркузанти
према делу Жака Превера
у кореографији Ролана Петивија
Чаробна фрула
у кореографији Александра Илића

МУЗЕЈ
НАРОДНОГ
ПОЗОРИШТА
2010

Врата Музеја Народног позоришта су вам отворена. Поред сталне поставке видећете многобројне изложбе реномираних уметника и аутора, а моћи ћете да присуствујете и атрактивним програмима и сусрећете значајне уметнике.

143

ДОБРО ДОШЛИ
у 143. сезону!

vraćamo unazad i da je pozorište postalo konzervativnije u poređenju sa sedamdesetim i osamdesetim godinama 20. veka, kad se na sceni jasno uočavala otvorenost uma - ocenjuje Žizel Vien, pariska rediteljka koja je stekla reputaciju autorke koja uvek pronalazi sopstveni izraz. Na ovogodišnjem Bitefu biće prikazana njena predstava *Izvinjavam se*, čiju okosnicu predstavlja odnos maštarija (i erotskih i umetničkih) i stvarnosti.

• **Objekti na sceni i opšta atmosfera vaših predstava** obično se opisuju kao **uznemirujuće, na rubu fantazije i stvarnosti, što nas tera da se suočimo sa suprotstavljenim životnim nagonima. Na koji način kombinujete pozorišne**

Žizel Vien

Često koristim kombinaciju instrumenata, kao što su klavir, violina i bubnjevi jer se njima može dočarati promena atmosfere i osećanja

elemente (tela, muziku, prostor) da biste postigli takav efekat?

- Smatram da su svi segmenti, uključujući zvuk, pokret, svetlo, podjednako značajni. Ilustracije radi, često koristim kombinaciju instrumenata, kao što su klavir, violina i bubnjevi jer se njima može dočarati promena atmosfere i osećanja. Trudim se da na najbolji način upotrebim sve što se nalazi na sceni.

• **U kojoj meri savremeno pozorište zavisi od napretka komunikacionih tehnologija?**

- Ne može se reći da pozorište od nečega zavisi, ali treba koristiti nova sredstva koja su nam na raspolaganju jer je reč o veoma zanimljivim „oruđima“. Između ostalog, kompjuterska tehnologija je važna, ali sve zavisi od samog dela. ■

Klinički je dokazano da redovna konzumacija jogurta Fit Effect dovodi do smanjenja telesne težine, obima u struku i procenta masti u organizmu.*

*Klinička studija KBC Bežanijska Kosa. Ispitano na 50 osoba.

Effectivno mršavljenje

Jogurt Fit Effect sadrži prirodne sagorevače masti L-Carnitine i koenzim Q10. Zahvaljujući njihovom zajedničkom dejstvu, jogurt Fit Effect pomaže prijatan dolazak do idealne linije.

Jerzy Grotowski, David Esrig, Living Theatre & Judith Malina, Julian Beck, Otomar Krejča, Victor Garcia, Peter Zadek, Georgij Tovstonogov, Arsa Jovanović, Richard Schechner, Luca Ronconi, Peter Schumann, Jirži Menzel, William Gaskill, Klaus Peymann, Eugene Ionesco, Božidar Viočić, Eugenio Barba, Mira Trailović, La Mamma & Andrei Serban, Hans Lietzau, Ingmar Bergman, Petar Selem, Branko Pleša, Roger Planchon, Joseph Chaikin Jerome Savary, Pip Simmons, Charles Ludlam, Arianne Mnouchkine, Dino Radojević, Shuji Terayama, Merce Cunningham, Dušan Jovanović, Peter Stein, Hisao Kanze, Georgij Paro, Miklos Jancso, Peter Brook, Giles Havergal, Meme Perlini, Paolo Magelli, Robert Wilson, Anatolij Efros, Konrad Swinarski, Charles Marowitz, George Tabori, Roger Planchon, Slobodan Unkovski, Patrice Cherau, Jurij Ljubimov, Samuel Beckett, Andrzej Wajda, Lee Breuer, Ljubiša Ristić, Philip Glass, Miroslav Belović, Tadeusz Kantor, Dejan Mijač, Lindsay Kemp, Pina Bausch, Robert Sturua, Georges Lavaudant, Benno Besson, Nuria Espert, Antoine Vitez, Kazimierz Dejmek, Carmello Bene, Roberto Ciulli, Aleksandar Popović, Jerzy Jarocki, Igor Vasiljev, Jerzy Grzegorzewsk, Ivica Kunčević, Alexander Lang, Janusz Wisniewski, Janez Pipan, Eimuntas Nekrošius, Jan Fabre, Petar Živadinov, Jurgen Flimm, Haris Pašović, Hansgunter Heyme, Karge Langhof, Erik Appelgrin, Johann Kresnik, Dimiter Gotschef, Mira Erceg, Jorma Uotinen, Steven Berkof, Tamas Ascher, Michael Clark, Wolfgang Engel, Anatolij Vasiljev, Erwin Piplits, Carolyn Carlson, Janos Szikora, Hinderik de Groot, La fura dels baus, Tomaž Pandur, Henrijeta Janowska, Gabor Zsambeki, Kama Ginkas, Frederick Flamand, Francois Michel Pesenti, Meredith Monk, Roman Viktjuk, Wim Vandekeybus, Andras Urban, Theodoros Terzopoulos, Lev Dodin, Silviu Purcarete, Joseph Nađ, Nigel Charnock, Jagoš Marković, De la Guarda, Frank Castorf, Saburo Teshigawara, Nikita Milivojević. Theatre de Complicite & Simon McBurney, Vito Taufer, Gorgio Strehler, Angeliin Preljocaj, Phil Soltanof, Ivan Popovski, Margaret Jenkins, Valerij Fokin, Sonja Vukičević, Christoph Marthaler, Sacha Waltz, Thomas Ostermeier, Regis Obadia, Biljana Srbijanović, Aleksandar Popovski, Michael Nyman, Eric Lacascade, Arpad Sopsits, Susanne Linke, Nicolas Stemann, Alisa Stojanović, Dalija Aćin, Grzegorz Jarzyna, Michael Thalheimer, Krystian Lupa, Marius Kurkinski, Krzysztof Warlikowski, Rezo Gabriadze, Pjotr Fomenko, Johan Simnos, Oskaras Korsunovas, Egon Savin, Tomi Janežič, Ian Grieve, Daniela Nicolo, Enriko Casagrande, Yossi Yungman, Jose Montavlo, Lorenzo Bazzocchi, Matjaž Farič, Robert Alfoldi, Robert Alfchldi, Rami Beler, Heiner Goebbels, Rene Pollesch, Alvis Hermanis, Anne Teresa de Keersmaecker, Bojan Đorđev, Lloyd Newson, Marie Chouinard, Constanza Macras, Dmitri Černjakov, Stefan Kaegi, Rodrigo Garcia, Kirsten Dehlholm, Lotte van den Berg, Guy Weizman, Rony Haver, Ivica Buljan, Maurice Bejart, Ohad Naharin, Romeo Castellucci, Emma Dante, Boris Bakal, Katarina Pejović, Lenka Udovički, Meg Stuart, Philipp Gehmacher, Suzanne Osten, Bojana Cveji, Aurelien Bory, Vida Ognjenović, Phil Soltanof, Sidi Larbi Cherakoui, Robert Lepage, Milena Marković, Ana Tomović, Lola Arias, Urlike Quade, Jo Stremgren, Miloš Lolić, Herman Helle, Pauline Kalker, Arleene Hoornweg, Herald Haug, Daniel Wetzell...

Dizajneri Bitef plakata

Vladislav Lalicki (od 1. do 4); Slobodan Mašić (od 5. do 7); Saveta i Slobodan Mašić (od 8. do 30); S Team Bates Satschi & Satschi Advertizing Balkans (31); I&F McCann Ericson, Beograd (32) Sanja Rudić (33); Sanja Rudić sa saradnicima (34); Media dizajner Mateja Rackov (35) Bitef Artarctic m.d/Blumen Group, Hristina Radović Andrić (od 36. do 38); Blumen Group (39); New Moment, New Ideas Company (40); New Moment, New Ideas Company - Inspirisano vizuelnim identitetom Slobodana Mašića (41); New Moment, New Ideas Company; Dragan Sakan, kreativni direktor; tim: Anita Lazić, Slaviša Savić, Ivana Đurić (42); New Moment, New Ideas Company, Dragan Sakan, kreativni direktor; tim: Ivana Đurić, Slaviša Savić (43); New Dragan Sakan Y@R Team (44. i 45. Bitef)...

Bitef nagrade 2010.

■ **Gran-pri „Mira Trailović“** (većinom glasova)
Predstavi UJKA VANJA reditelja Jirgena Goša, Dojčes teatra iz Berlina

■ **Specijalna nagrada** (većinom glasova)
Predstavi FRANKENŠTAJN-PROJEKAT, reditelja Kornela Mundrucija, za vešto i hrabro hodanje između diletantizma (u izvornom značenju) i profesionalizma
- U žiriju 44. Bitefa bili su Nataša Rajković - pozorišna autorka i rediteljka iz Zagreba (predsednica), Elena Kovalskaja - pozorišna kritičarka iz Moskve, Đanina Karbunaru - rediteljka i dramska spisateljica iz Bukurešta, Bojan Đorđev - reditelj iz Beograda i Damjan Kecojević - glumac iz Beograda.

■ **Nagrada Politike za najbolju režiju** (većinom glasova)
Reditelju JANU LAUERSU, za predstave *Izabelina soba* i *Kuća jelena*. U žiriju su bili Muharem Pervić, Marija Đorđević, Borka Trebješanin, Milena Jauković i Ana Tasić.

■ **Nagrada publike**
1. UJKA VANJA, Nemačka (ocena 4,63);
2. KO BI HTEO MAMU KAO MOJU, Srbija (4,54);
3. BAHANTKINJE, Srbija (4,41)

■ **SPECIJALNA NAGRADA BITEFU**
BITEF je prvi festival koji je dobio nagradu Evropske pozorišne unije. Godine 1999, pored Beogradskog internacionalnog teatarskog festivala, nagradu su dobili i Tomas Ostermajer, La Holandija i Societas Raffaello Snazio. Nagrada je uručena Jovanu Čirilovu, umetničkom direktoru BITEF, u Taormini, maja 2000. godine.

■ **ŽIRI 45. BITEFA**
Artur Sonen (Holandija) - predsednik žirija, Alja Predan (Slovenija), Ana Lendel (Mađarska), Vladica Milosavljević (Srbija) i Nikola Zavišić (Srbija)

> Osnovan 1967. godine na inicijativu Mire Trailović i Jovana Ćirilova BITEF - Beogradski internacionalni teatarski festival neprekidno je pratio i podržavao najnovije pozorišne tendencije. Rastući i razvijajući se postajao je jedan od najvećih i najvažnijih evropskih festivala.

MIRA TRAILOVIĆ: Makar i dobro

Samo da se piše o Bitefu, pa makar i dobro... Onog momenta kada ne bude više postojao nijedan negativni komentar, s Bitefom je gotovo...

Svi slogani Bitefa

Od svog osnivanja (1967) do danas Bitef je imao stalni podnaslov *Nove pozorišne tendencije*. Od 4. Bitefa (1970) postoji i poseban slogan, koji nije bio unapred formulisani na osnovu izabranog repertoara. Umetničko rukovodstvo festivala redovno je naglašavalo da sve selektovane predstave ne odgovaraju sloganu i da oni nisu sa tom namerom ni koncipirani. Slogan, osim 1, 2. i 3. Bitefa, nisu imali 7, 12, 16, 18, 25. i 44. Bitef. Deseti Bitef takode nije imao poseban slogan, jer je bio i *Teatar nacija*.

Dosadašnji slogani išli su ovim redom: Klasika na način (4. Bitef, 1970); Slobodne forme (5 - 71); Reditelj nove stvarnosti (6 - 72); Teatralizam (8 - 74); Između mita i stvarnosti (9 - 75); Postavangarda (11 - 77); Pozorište *Fin de millonaire* (13 - 79); Između realizma i apstrakcije (14 - 80); Petnaest godina traganja (15 - 81); Histrionika (17 - 83); Klasika i antikasika (19 - 85); Pozorište suštine (20 - 86); Pozorište sinteze (21 - 87); Nove definicije (22 - 88); Uspomeni Mire Trailović (23 - 89); Teatar i parateatar (24 - 90); BITEF pod embargom (26 - 92); Lutalice i sanjari (27 - 93); Nova energija (28 - 94); Reditelj izmenjene stvarnosti (29 - 95); Sećanje na budućnost (30 - 96); Nove surovosti - nove nežnosti (31 - 97); Strahovi i nade (32 - 98); Mit i ništavilo (33 - 99); Teatar i zlo (34 - 2000); eros@etos (35 - 01); Novi svetski (pozorišni) poredak (36 - 02); Budućnost pozorišta je u filozofiji/Breht (37 - 03); Nove pozorišne tendencije... i druge strasti (38 - 04); Na tragu bajke i antibajke (39 - 05); Pozorišna avantura 1967-2006 (40 - 06); i to je pozorište (41 - 07); Tragikomedija - tragedija našeg vremena (42 - 08); 43 Bitef 2009 - Kriza kapitala - kriza umetnosti (43 - 2009); 45. Bitef - ... na usijanom limenom krovu (45-2011).

MILAN VUKOS: Bitef traje toliko godina...

Bio sam tih godina ministar kulture i imao priliku da otvaram prvi Bitef. Tada je ovaj festival bio najznačajnije kulturno dešavanje i okupljanje svetskih pozorišnih umetnika, a to je i danas i to je veoma lepo - kaže Milan Vukos, nekada direktor bivšeg RTB.

U NAJAVI

Kelerabe su zdrave

Tekst i režija Milica Kralj
Marko Živić
Milica Zarić
Borka Tomović
Ivan Zarić

Dnevna zapovest

Tekst Vladimir Đurđević
Režija Marko Manojlović
Branislav Lečić
Danijela Štajnfeld
Petar Benčina
Vladan Milić

Doktor D

Tekst i režija Goran Marković
Savremeni triler po motivima priče
o dr. Džekilu i mr. Hajdu

www.bdp.rs

Bitef, strategija preživljavanja

Za srpske, nekada i jugoslovenske reditelje, glumce, dramaturge, scenografe, kostimografe, pozorišne kompozitore, kritičare, teatrologe i, dakako, publiku - bez obzira na njegov skromni uticaj u intelektualnom i umetničkom životu našeg društva - Bitef je, pre svega, ogledna škola mogućih razlika i drugosti u teatru, pogotovu kad se na njemu susreću predstave sa raznih strana sveta, potekle iz različitih društvenih uslova, raznorodnih kulturnih tradicija i za drukčije potrebe. Taj potencijal razlike morao bi biti *raison d'être* Bitefa.

Nastavši u doba politike nesvrstanosti SFRJ, koju je vodio doživotni predsednik i države i jedine partije, poetika Bitefa predstavljala je nastavak, drugim sredstvima, upravo međunarodne politike „miroljubive koegzistencije“ - kao strategija jedinstvenog kulturnog centra u kojem se omogućuje povremeno koegzistiranje dva, vojno i ideološki, suprotstavljena bloka, jednog na istoku, drugog na zapadu.

Danas, niti ima Jugoslavije, niti Sovjetskog Saveza i blokovske podele sveta. Usporeno se demokratizujući, Srbija je parlamentarna država sa smenjivom vlašću na slobodnim izborima i predsednikom vremenski ograničenog mandata. Demokratske procedure, međutim, tegobno se usvajaju i u kulturnom životu zemlje.

Zlatko Paković
REČ
KRITIČARA

Nije stvar u tome da Beograd bude značajan po jednom od pozorišnih festivala kakvih ima diljem Evrope, već da Bitef bude značajan i poseban upravo zbog Beograda i specifičnog položaja Srbije na razmeđu bogatog i siromašnog, urbanog i ruralnog, kosmopolitskog i tradicionalističkog

Ukoliko se kaže: „Jovan Ćirilov - jeste Bitef“, kako, u poslednjem broju nedeljnika *Vreme*, stoji u prvoj rečenici intervjua sa ovim, još od njegovog osnivanja, selektorom i umetničkim direktorom festivala, onda je to jasan izraz one prakse koju je nekada izražavao slogan „Tito - to smo mi“, a danas „Kosovo je Srbija“. Te relacije identiteta primenjene na dugoročne političke i kulturne procese, u kojima se ličnost identifikuje s javnim dobrom i personifikuje ga, ili se poistovećuju dve nesrazmerne veličine - društveno su

pogubne. Relacije identiteta su, naime, reverzibilne. Ako je Kosovo Srbija, onda je i Srbija Kosovo, i ništa drugo. Potencijal razlike, tu se gubi *va banque*.

Kako je dobro uvideo Zoran Đinđić, Srbija je zemlja ni na istoku ni na zapadu, što znači da bi strategija Bitefa i danas trebalo da bude, u polju teatra, sučeljavanje poetika nastalih u svetu tako raznorodnom u društvenom, ekonomskom i ideološkom smislu. Nažalost, poslednjih godina na Beogradskom internacionalnom teatarskom festivalu nismo videli

nijednu predstavu iz Afrike, Brazila ili sa, pozorišnom tradicijom prebogatog, Dalekog istoka.

Od petnaest predstava glavnog programa ovogodišnjeg Bitefa, pet je srpskih (tri se igraju na redovnom repertoaru beogradskih pozorišta), dve su slovenačke i dve hrvatske, a preostalih šest, takođe evropskih, nisu s prostora nekadašnje Jugoslavije. Selekcija fokusirana isključivo na stari kontinent, sužava potencijal razlike o kojem govorimo. Na izvestan način, iz godine u godinu, Bitef ostaje bez onoga bez čega je nezamisliv kao ogledna škola moguće drugosti u pozorištu.

Strategija Bitefa, danas je strategija preživljavanja - održavanja tradicije dugogodišnjeg njegovog održavanja - a ne strategija esencije koja bi, kao nekad, uvrstila ovaj festival u ekskluzivnu manifestaciju kulture što se može zbivati samo ovde i sada.

Naravno, sve to ne znači da, i ovakav kakav je sada, Bitef ne donosi nešto dobro, pre svega, našoj pozorišnoj i umetničkoj publici. Potrebno je da tokom godine vidimo ovde i nekoliko duboko promišljeno režiranih predstava. Hajner Gebels, Jan Fabr, Frank Kastorf, autori su koji istražuju na samom rubu teatra i smelo penetrijuju u druge oblasti, proširujući u stvari granice pozorišta. Jer, teatar je u epicentru upravo onda kad se hrabro nadnosi nad ponorom sopstvene periferije. ■

Foto: Stjepana Šarić

JDP

NOVA POZORIŠNA SEZONA JUGOSLOVENSKO DRAMSKO POZORIŠTE U SEPTEMBRU PREDSTAVLJA

www.jdp.rs

Velika scena „Ljuba Tadić“
Četvrtak, 15. septembar
u 20 časova

Po Ovidiju – Aleksandar Popovski i
Jelena Mijović

METAMORFOZE

Reditelj Aleksandar Popovski

IGRAJU: Nebojša Glogovac,
Tamara Vučković, Nikola Đuričko,
Jelena Đokić, Goran Šušljik,
Nada Šargin, Radovan Vujović i
Marija Vicković.

Umetnički i intelektualno vredan
projekat.

Nin

Odlična predstava kakvu duže vreme
nismo videli.

Yellowcab

Predstava **Metamorfoze** u režiji
Aleksandra Popovskog koherentna je, idejno, stilski i glumački
dosledno ostvarena, na polju krajnje
stilizacije izraza...

Politika

Tri Sterijine nagrade - Dve nagrade
publike za najbolju predstavu na Festivalima u Užicu i Vranju - Najbolja predstava na Festivalu u Tivtu - dve glumačke nagrade na Festivalu u Tivtu...

Velika scena „Ljuba Tadić“
Petak 16. septembar
u 20 časova

ROĐENI U YU

Reditelj Dino Mustavić

IGRAJU: Marko Bačović, Slobodan
Beštić, Predrag Ejodus, Mirjana
Karanović, Anita Mančić, Branka
Petrić, Anđelika Simić, Milena
Vasić, Radovan Vujović, Goran
Jevtić i Stanislava Jeftić (pijanista).

Teatar „Bojan Stupica“
Nedelja, 18. septembar
u 20.30 časova

Ivor Martinić
**DRAMA O MIRJANI
I OVIMA OKO NJE**
Rediteljka Iva Milošević

IGRAJU: Mirjana Karanović,
Jelena Petrović, Branka Petrić,
Marko Bačović, Anđelika Simić,
Feđa Stojanović, Cvijeta Mesić i
Bojan Lazarov.

UPOZNAJTE SE SA CELOKUPNIM SEPTEMBARSKIM
REPERTOAROM JDP-A NA STRANICI WWW.JDP.RS

GLAVNI PROGRAM

PROMETEJ PEJZAŽ II

Troubleyn/Jan Fabr, Antwerpen, Belgija
Jeroen Olyslaegers, Jan Fabr
Koncept, režija i scenografija - Jan Fabr, 100 minuta

Sava centar, 23. septembra od 20 sati

IZVINJAVAM SE

Gisèle Vienne, Pariz/Grenobl, Francuska
Gisèle Vienne, Dennis Cooper, Peter Rehberg
Koncept i koreografija - Žisel Vijen, 76 minuta

Pozorište na Terazijama,
15. septembra od 20 sati

AKO BISMO SVI MALO UTIHNULI

PREMIJERA

Bitef & Bitef teatar, Beograd, Srbija
Koncept i koreografija Snježana Abramović
Velika scena Ateljea 212,
15. septembra od 20 sati

Hipermnezija

IZLOG

Zagrebačko kazalište mladih, Zagreb, Hrvatska
Tekst i režija Nataša Rajković i Bobo Jelčić, 50 minuta

Nekadašnja zgrada Kluza (Masarikova 4),
16. septembra od 16 i 18 sati

ROSE IS A ROSE A ROSE IS A ROSE

Zagrebačko kazalište mladih, Zagreb & Istarsko narodno kazalište, Pula, Hrvatska
Tekst i režija Ivana Sajko, 70 minuta

Bitef teatar,
16. septembra od 18 sati

OTAC NA SLUŽBENOM PUTU

Atelje 212, Beograd, Srbija
Abdulah Sidran
Režija Oliver Frljić, 100 minuta

Velika sala Ateljea 212,
16. septembra od 20 sati

HIPERMNEZIJA

Hartefakt fond & Bitef teatar, Beograd, Srbija
Režija Selma Spahić, 100 minuta
Bitef teatar, 17. septembra od 17 sati

ELIJAHOVA STOLICA

Jugoslovensko dramsko pozorište, Beograd, Srbija
Igor Štikš
Režija Boris Liješević, 100 minuta
Scena „Bojan Stupica“ JDP,
17. septembra od 20 sati

PROKLET BIO IZDAJICA SVOJE DOMOVINE

Slovensko mladinsko gledališče, Ljubljana, Slovenija
Oliver Frljić
Režija Oliver Frljić, 75 minuta
Bitef teatar, 18. septembra od 17 sati

MAČKA NA USIJANOM LIMENOM KROVU

Mestno gledališče ljubljansko, Ljubljana, Slovenija
Tenesi Vilijams (Tennessee Williams)
Režija Ivica Buljan, 125 minuta
Velika sala Ateljea 212,
18. septembra od 20 sati

BEZ NAZIVA

RKA „Jožef Nađ“, Kanjiža & Kiosk, Beograd, Srbija
Koncept i režija Jožef Nađ, 80 minuta
Centar za kulturnu dekontaminaciju,
19. septembra od 20 sati i
20. septembra od 16 i 20 sati

U MOSKVU! U MOSKVU!

Volksbühne am Rosa-Luxemburg-Platz, Berlin, Nemačka
Po A. P. Čehovu („Tri sestre“ i „Seljaci“)
Režija Frank Kastorf, 240 minuta
Velika scena Narodnog pozorišta Beograd, 20. i 21. septembra od 19 sati

DOŠAO SAM OD KUĆE ALI NISAM UŠAO

Théâtre Vidy-Laussane, E.T.E., Švajcarska
Koncept, muzika i režija Hajner Gebels (Heiner Goebels), 120 minuta

Velika scena „Ljuba Tadić“ JDP,
21. i 22. septembra od 20 sati

KRICI I ŠAPUTANJA

Mađarsko pozorište, Kluž, Rumunija
Ingmar Bergman
Režija i adaptacija Andrej Šerban (Serban), 120 minuta
Srpsko narodno pozorište (Novi Sad), 22. i 23. septembra od 20 sati

GARDENIA

Les ballets C de la B, Gent, Belgija
Režija Alen Platel (Alain) & Frenk van Lik (Frank Van Laecke), koncept Vanesa van Dam (Vanessa Van Dume), 120 minuta

Pozorište na Terazijama,
23. i 24. septembra od 20 sati

Proklet bio izdajica svoje domovine

Zekin salaš
KRČEDIN
Tamburaši petkom,
subotom i nedeljom
022/50 03 14 • 064/641 55 72
WWW.ZEKINSALAS.COM

SUSRETI NA RASKRŠĆU

Tematski okrugli stolovi sa autorima predstava od 13. do 23. septembra, moderatorka Milena Bogavac
PROMETEJ PEJZAŽ II

Ima li Prometeja u savremenoj umetnosti? - 13. septembra od 22 sata u Sava centru;

IZVINJAVAM SE

Pozorište i savest - 14. septembra od 22 sata u Pozorištu na Terazijama;

AKO BISMO SVI MALO UTIHNULI

Posle buke i besa - 15. septembra od 22 sata u Ateljeu 212;

IZLOG/ROSE IS A ROSE A ROSE IS A ROSE

Umetnik, izvođač, posmatrač - 16. septembra od 22 sata u Bitef teataru;

OTAC NA SLUŽBENOM PUTU / HIPERMNEZIJA / ELIJAHOVA STOLICA / PROKLET BIO IZDAJICA SVOJE DOMOVINE

Istorijski prezent - 18. septembra od 12 sata u Muzeju 25. maj;

MAČKA NA USIJANOM LIMENOM KROVU

Kvir u doba ponosa - 18. septembra od 22 sata u Ateljeu 212;

BEZ NAZIVA

Intima i univerzalnost - 19. septembra od 22 sata u Centru za kulturnu dekontaminaciju;

U MOSKVI! U MOSKVI!

Gde je Moskva? - 20. septembra od 23.30 sata u Narodnom pozorištu;

Došao sam od kuće ali nisam ušao

DOŠAO SAM OD KUĆE ALI NISAM UŠAO

Akustična literatura i literarna akustika - 21. septembra od 22.30 sata u Jugoslovenskom dramskom pozorištu;

KRICI I ŠAPUTANJA

Pozorište o pozorištu u pozorištu - 22. septembra od 22.30 sata u Srpskom narodnom pozorištu;

GARDENIJA

Telo u društvu, pozorište u telu - 23. septembra od 22.30 sata u Pozorištu na Terazijama.

12. BITEF POLIFONIJA

... pod usijanim limenim krovom

Bitef Polifonija otkriva, istražuje i prezentuje one prostore novih pozorišnih tendencija koje se pojavljuju i razvijaju angažovanjem pozorišnih umetnika i drugih stručnjaka u zajedničkom radu, pre svega s mladima, u različitim oblastima i životnim prostorima delovanja, koje podstiču promene i menjaju ustaljenu praksu. Urednica Ljubica Beljanski Ristić, od 14. do 23. septembra

OTVARANJE
Multimedijalna prezentacija programa Bitef Polifonije... pod usijanim limenim krovom - 14. septembra od 12 sata u Ustanovi kulture Parobrod (90 minuta);
PAZI VAMO

Predstava Milana Markovića u režiji Bojane Lazić, s razgovorom posle izvođenja, 14. septembra od 16 sata u Pozorištu „Boško Buha“ (70 minuta);
PROCESI I PRODUKTI POZORIŠTA ZA DRUŠTVENE PROMENE

Interaktivna radionica obrazovnog pozorišta i drame (1), povod za panel-diskusiju predstava *Pazi vamo*, moderatorka Milena Bogavac - 15. septembra od 12 sata u Parobrodu (120 minuta);
NE/VIDLJIVI GRAD

Muzičko-scenska predstava beogradskog Dah teatra u autobusu - 15. septembra od 17 sata u autobuskoj liniji 26 (60 minuta)

POZORIŠTE ZA INTERKULTURALNI DIJALOG I MLADI

Interaktivna radionica obrazovnog pozorišta i drame (2), *Ne/vidljivi grad* kao povod, moderatorka Sanja Krsmanović Tasić - 16. septembra od 12 sata u Parobrodu (120 minuta);
ZRTVE LJUBAVI

Grupa mladih iz Vranja, Bujanovca i Leskovca u predstavi sa razgovorom posle izvođenja (koncept Centar E8, Beograd, nosilac projekta CARE Srbija) - 16. septembra od 17 sata u „Bošku Buhi“ (90 minuta);
MARGINALIZACIJA KAO IZAZOV

Otvorena prezentacija projekta „Obrazovno pozorište i drama kao podsticajno sredstvo inkluzije Roma“, moderator Vladimir Krušić, Sead Đulić i Ljubica Beljanski Ristić - 17. septembra od 12 sata u Centru za kulturnu dekontaminaciju (180 minuta);
HAMLETOVI GLUMCI

Romski teatar Suno e Rromengo (Novi Karlovci), predstava prema motivima iz *Hamleta* - 17. septembra od 17 sata u CZKD (60 minuta);
KREATIVNI IZBORI ZA ZAJEDNICE UČENJA

Radionice-prezentacije obrazovnog pozorišta i drame - 18. septembra od 12 sata u Parobrodu (140 minuta);
ŠKOLA ZA SVE

Grupa mladih iz Novog Sada, Srbija, predstava forum teatra (nosilac projekta CARE Srbija) - 18. septembra od 17 sata u „Bošku Buhi“ (90 minuta);
UZ HAMLETA

Udruženja Duša i Vide iz Beograda i Compagnie Arti-Zanat (Pariz/Beograd), prezentacija projekta i pozorišna radionica - 19. septembra od 12 sata u Parobrodu (60 minuta);
BITI ILI NE BITI ŽENA

Akademija umetnosti (Beograd), Šekspir kroz pokret - 19. septembra od 17 sata u Ustanovi kulture „Vuk Karadžić“ (Scena Kult - 55 minuta);
BRAT

Patos (Smederevo) i Teatar Koreja (Leče, Italija), film sa razgovorom i interakcijom sa publikom - 20. septembra od 17 sata u „Vuku Karadžiću“ (Kult, 90 minuta);
ODABRANI SE BUDE

Teatar Mimart (Beograd), performans sa diskusijom - 21. septembra od 17 sata u CZKD (95 minuta);
DAN POSLE / ZAJEDNO

Grupa Hajde da... (Beograd), radionica fizičkog teatra - 22. septembra od 12 sata u Kulturnom centru Rex (240 minuta);
TAMO GDE SE NE IDE, ONO O ČEMU SE NE GOVORI

Okrugli sto, moderatori Marko Pejović i Aleksandra Jelić - 22. septembra od 17 sata u Rexu (120 minuta);
ROMA SIJAM

Gypsy Roma Urban Balkan Beats (Beograd), predstava / koncert - 23. septembra od 17 sata u Bitef teataru (75 minuta);
IGRA PITANJA

Istraživački projekat usmeren na analizu pitanja koje Bitef Polifonija ove godine nudi i pokreće. Autorka i koordinatorka istraživačkog projekta Irena Ristić.

KSENIJA RADULOVIĆ: Biti jednostavan i tih danas je specifična vrsta ekstrema

Aleksandra Čuk

DIMENZIJA EKSKLUZIVNOSTI

Izložba *Svi ekstremi Bitefa*, koja će biti otvorena u Muzeju pozorišne umetnosti Srbije 14. septembra, prati je program 45. Bitefa sa ciljem da publici ukaže i na činjenicu da je ovaj festival, ipak, ostao sinonim za nukleus eksperimenta u pozorišnoj umetnosti i da se njegovo višedecenijsko trajanje posmatra kao proces razvijanja modernog pozorišta. Izložba obuhvata fotografije iz 25 odabranih predstava, hronološki prateći 45 godina festivala i sistematično promene i novine u svetskom pozorištu, prelajući ih kroz razne vidove teatarskih ekstrema i istovremeno ukazujući na granicu pomeranja ljudske percepcije u raznim društvenim okolnostima. O ekstremima Bitefa razgovarali smo sa Ksenijom Radulović, direktorkom Muzeja pozorišne umetnosti Srbije.

● **Kako sam naslov kaže, ova izložba prati tu jednu radikalnu nit Bitef festivala?**

- To nije jedina i dominantna linija izložbe ali jeste jedna od bitnijih. Osnovna svrha Bitefa u trenutku njegovog pokretanja a i danas jeste upoznavanje naše publike sa novim pozorišnim tendencijama u najširem smislu a zanimljivo je da je tokom celog trajanja festivala bilo dosta predstava koje su prikazivale ekstreme najrazličitije vrste ili su bile izrazito

Definisani koncepti u fokusu

Saradnja između Bitefa i Muzeja pozorišne umetnosti traje uspešno već nekoliko godina. Prateći programi Bitefa, koji se, osim u ovom, dešavaju i u drugim prostorima, ispostavilo se najposebniji su. Ksenija Radulović smatra da se kod nas u Srbiji rade izložbe koje su monografskog tipa, posvećene određenoj ličnosti ili prezentacije jubilejskog karaktera. - Smatram da je to sjajno i apsolutno potrebno, ali paralelno, cela naša izložbena scena treba da neguje i jednu drugu nit koja bi se uporedo odnosila i na prezentaciju savremene umetničke prakse u definisanim konceptima. Kao što mi sada nismo radili monografsku izložbu o celom Bitefu, kao takvom, nego smo se odlučili za zaokruženi koncept gde je u fokusu jedna linija, koja je veoma bitna i mnogo govori o tom festivalu - kaže sagovornica Danasa.

radikalne u vremenskom trenutku kad su nastajale. Čitav taj niz od 25 odabranih predstava svedoči o izrazitoj raznolikosti ekstrema.

Naravno, u početku je to imalo veze sa celim šezdesetimaškim pokretom i duhom vremena, koji su uticali na nastajanje Bitefa. Kasnije, to se razvijalo u različitim pravcima, a već danas je mnogo teže definisati šta bi to bio ekstrem u umetnosti i u životu uopšte zato što su se i kontekst i duh vremena radikalno promenili. Danas, kad govorimo o šokantnim prizorima koji se emituju na televiziji u raznim rijaliti programima, naravno, i pojam ekstrema se radikalno menja.

Ksenija Radulović

Na Bitefu smo uspeali da vidimo predstavu bez glumca

● **Šta će od ekstrema Bitefa videti posetioci ove izložbe, a koje ćete ekstreme festivala vi lično pamtititi?**

- Od nastanka Bitefa do danas videli smo naravno najrazličitije ekstreme. Promene prostorne i vremenske paradigme na pozorišnoj sceni u vremenu kad su te promene u

pozorište jeste suštinski definisano jednim glumcem u praznom prostoru i da pozorište može bez svega drugog, ali ne i bez glumca. A uspeali smo da vidimo predstavu i bez glumca i to jednog od, po mom mišljenju, najvećeg umetnika današnjice, reditelja Hajnera Gebelsa. To je čuvena *Eraritjaritjaka*. Videli smo takođe i predstavu izrazite brutalnosti Romea Kastelučija...

IZRAZITA BRUTALNOST NA SCENI: „Brisel #04“, Societas Raffaello Sanzio (Čezna, Italija), režija Romeo Kastelučij (JDP, 41. Bitef, 2007)

SVI EKSTREMI BITEFA

- Izložba autorke Aleksandre Milošević, Muzej pozorišne umetnosti Srbije od 14. septembra u 18 sati do decembra 2011. Izložbu otvara Ivan Medenica, učestvuju Jovan Čirilovi i Ksenija Radulović.

Svi ekstremi Bitefa

Nastavljajući višegodišnju praksu učešća u pratećem programu Bitefa, *Muzej pozorišne umetnosti Srbije* je za ovogodišnje izdanje festivala pripremio izložbu pod nazivom *Svi ekstremi Bitefa*, koja obuhvata fotografije iz dvadeset i pet odabranih predstava, prateći radikalne promene i novine u svetskom pozorištu.

Bitef je prikazivao rane primere neverbalnog ili interaktivnog pozorišta, radikalne izmene paradigmi vremena i prostora, ekstremno drugačiji tretman publike, i izolovane umetnosti, što samo po sebi nije loše, isto kao što verujem da pored digitalizacije i raznih Internet izdanja, knjiga kao medijum neće nestati. Tako apsolutno mislim da pozorište apsolutno neće biti ugroženo. Ono možda neće imati ogroman društveni značaj u popularnom ili populističkom smislu, ali to uopšte ne znači da teatar neće imati neki drugi značaj. Možda će baš zato što postaje jedna izolovana pomalo apartna umetnost dobiti jednu novu dimenziju ekskluzivnosti.

● **Da li je onda danas, ekstrem biti tiši i jednostavniji?**
- Apsolutno. I savremena umetnost i savremeni način komunikacije i meni privatno veoma često pokazuju da se zanimljivi i autentični koncepti kriju iza nekih naizgled jednostavnih stvari i da su rezultat stvaranja umetnika koji su u javnosti, jednostavno, tihi i diskretni i nemaju potrebu da izazivaju senzacije, spektakle i da šokiraju... Biti jednostavan i tih danas je specifična vrsta ekstrema, ne samo u umetnosti, nego i u životu naročito u okviru medijske kulture.

Aleksandra Milošević, viši kustos

PRATEĆI PROGRAM

BITEF NA FILMU

Muzej jugoslovenske kinoteke
od 19. do 21. septembra od 17.30,
urednica Vera Konjović

POSLEDNJI PEJZAŽ / DERNIER PAYSAGE

Dokumentarni film, režija i scenario Jožef Nađ
(Francuska, 2006, 51 minuta) - 19. septembra;
U NASTAVKU: RATNICI LEPOTE/ LES
GUERRIERS DE LA BEAUTE

Dokumentarni film, režija Pjer Kolibef
(Francuska/Belgija, 71 minut, 2002);

POHLEPA / GIER

Igrani film u režiji Franka Kastorfa (Nemačka,
43 minuta, 2009) - 20. septembra;

ISKUSTVO STVARI, HAJNER GEBELS/ THE EXPERIENCE OF THINGS, HEINER GOEBBELS

Dokumentarni film, reditelj Mark Peru
(Francuska, 52 minuta, 2009) - 21. septembra.

IZLOŽBA

FOTOGRAMI - CRTEŽ SVETLOM

Najnovija serija recentnih fotografija autora
Jožefa Nađa biće izložena u Galeriji Haos, od
20. septembra u 20 sati do kraja oktobra.
Postavku otvaraju Vida Ognjenović i Ivan
Medenica.

PROMOCIJA KNJIGA

MEĐUNARODNE POZORIŠNE SEZONE U BEOGRADU. BITEF 1967 - 2007.

Knjiga ruske teatrološkinje Natalije Vagapove
biće promovisana 20. septembra od 12 sati u
Muzeju pozorišne umetnosti. Autorka će pris-
ustvovati promociji;

PRIVLAČNA FATALNOST: SUBJEKT I TRAGEDIJA / BEKET

Autor prve je Krištof Jacek Kozak, urednik
druge Predrag Todorović. Promocija obe knjige
15. septembra od 12 sati u knjižari Glasnik;

TEATAR POKRETA JOŽEFA NAĐA

Promocija knjige Milana Mađareva 21. sep-
tembra od 17 sati u Muzeju Narodnog pozorišta.

AFTER TEN PARTY

ŽURKE, svake večeri od 13. do 23. septembra
od 22 sata, na različitim lokacijama u Beogradu:
Glamoure event, krov robne kuće u Zemunu, III
sprat (13. septembra); Restoran Caruso, VIII
sprat (14); Farmer & Spaic, V sprat, terasa (15);
Jazz klub Čekaonica, krov zgrade BIGZ + koktel
Hartefakt fonda na VI spratu - saopštenje pobe-
dnika regionalnog konkursa za najbolji društveno
angažovani dramski tekst za 2011 (16); Oh
Cinema (18); Klub Narodnog pozorišta, IV sprat
(20); Restoran Panorama, Hotel Slavija Lux (21);
Hotel Balkan (23. septembra + saopštenje nagrada).

Bez naziva

Mreža mogućih puteva

Kancelarija Tačka kulturnog kontakta / CCP Srbija / Ministarstva kulture, in-
formisanja i informacionog društva organizuje panel-diskusiju *Mreža mogućih puteva*
u partnerstvu s Bitef teatrom. Ova panel-diskusija održaće se 19. septembra kao deo
posebnog programa Bitef festivala. Panel-diskusija je usmerena na važnost umrežava-
nja i grupisanja oko zajedničkog cilja. S obzirom na stanje i probleme koji postoje na
kulturnoj sceni zapadnog Balkana, očito je da su neke mreže u mogućnosti da definišu
svoje različite identitete i ispune svrhu svog postojanja, pa i da naprave ozbiljne i
dugoročno važne korake u svojim aktivnostima. Inicijativa za ovaj susret rezultat je
analize kulturnog sektora Srbije i susednih zemalja. Stoga će u panel-diskusiji učestvo-
vati naše kolege iz regionalnih CCP kancelarija (Cultural Contact Point), kao i pred-
stavnici evropskih formalnih i neformalnih mreža (inSEEcP - Informal Network of SEE
Cultural Portals, NEMO, Clubture, IETM, TEH, Culture Action Europe, Europa Nostra,
Lab for culture, Nezavisna kulturna asocijacija, Izvršna agencija EACEA,
DGEAC/Evropska Komisija). Želja TKK je da pokaže konkretne primere kako ljudi,
organizacije, projekti i inicijative - povezani kroz mreže - ostvaruju svoje ciljeve, unose
promene, povećavaju svoj kapacitet i postaju važni činioci društva.

Jedno mesto, ceo svet

SEPTEMBAR

21 - 24. GRAFIMA, BIRO-EXPO
21 - 24. PACKTECH EXPO, CONBAK EXPO
21 - 24. HYG EXPO, FRUVEG EXPO
30.IX - 2.X CE&HA

OKTOBAR

06 - 08. UNIJATEX.COM
12 - 14. ENERGETIKA & ECOFAIR
13 - 15. MEDIDENT
14 - 16. DEČIJI SAJAM
15 - 16. SAJAM KOZMETIKE
23 - 30. BEOGRADSKI SAJAM KNJIGA
23 - 30. UČILA, ZVONCE

NOVEMBAR

02 - 04. ISEC
14 - 20. SALON NAMEŠTAJA (UFI)
26 - 29. ETNO HRANA

DECEMBAR

01 - 03. BIZNIS BAZA
02 - 04. SAJAM SLATKIŠA
08 - 11. EXPO-ZIM
16 - 30. NOVOGODIŠNJI VAŠAR

www.beogradskisajam.rs

 BEOGRADSKI SAJAM

Od viška glava ne boli

Jovan Ćirilov

EH, TI FESTIVALI

Moglo bi se slobodno reći da živimo u doba festivala. Nikada od prvih olimpijskih igara u antičkoj Grčkoj, koje su pratila takmičenja tragičara, u istoriji čovečanstva nije bilo toliko festivala. Već čujem kako mi čitalac stavlja primedbu: „Ali ni čovečanstvo nije tada brojilo milijarde, već samo milione stanovnika Zemljinog šara!“ A ja odgovaram da danas ima više festivala po glavi evropskog čoveka nego u doba Helena.

Negde sam pročitao da samo u Francuskoj ima 3.000 festivala. Da čovek ne veruje. U Nemačkoj, gde god po njoj krenuo, i u najmanjem mestu, već na hotelskom pultu recepcije nađem na flajer nekog lokalnog festivala.

Imam utisak da je u ekonomski moćnim zemljama sa kulturnom tradicijom pitanje prestiža nekog grada ili varošice da ima svoj festival. Mogao bih sada da solim pamet osnivačima novih festivala da je to razvodnjavanje i da ta inflacija festivala nije potrebna. Ali iskustvo mi govori da u ovom slučaju važi već banalna formula da od viška glava ne boli.

Ali kad bi pitali mene, sa mojim više nego poluvekovnim iskustvom sa festivalima, koje sam, kao pozorišni žutokljunac već počeo da pratim (npr. Sterijino od prvog dana po osnivanju, dolazeći u Novi Sad na predstave na zadnjem sedištu motocikla), a neke i da osnivam, šta

imam da poručim, evo saveta: Ne osnivajte novi festival bez izoštrenog koncepta kojim će se tek razlikovati od već osnovanih. Počnite tek one godine kad obezbedite odličan nivo predstava. Ako počnete mlitavo i neizrazito stvar je unapred propala. Nećete zauzeti dostojno i zapaženo mesto u velikoj porodici festivala, čak ni svoje zemlje, a kamoli šire.

Sa Mirom Trailović, jedan od dvoje selektora, pred Prvi Bitef 1967. godine, otišao sam na prvo putovanje u Pariz da vidim predstavu Living teatra iz Njujorka tek maja iste godine. Već septembra predstava je prikazana na Bitefu. Danas i za neku manje slavnu ili razvikanu predstavu sa tom trupom moraš o učešću da se dogovoriš čak i dve godine unapred. To je zbog pomenutog velikog broja festivala u svetu. Neki daju prednost još cenjenom i prestižnom veteranu Bitefu, ali ako su potpisali ugovor, onda o tome više nema diskusije.

Što se tiče dugovekih festivala važno je igrati na klackalici najboljih tekovina jednog festivala i njegovog osvežavanja nekim novitetima. Na ovogodišnjem, 45. Bitefu to bi bio program *Region u fokusu*, neka vrsta modernizovanog *Showcase*, time što nije, kako to biva, nacionalni (u našem slučaju srpski) nego regionalni (tj. prilično ex-yu) sa bitnom originalnošću da su sve te naše predstave u vrućoj konkurenciji za nagradu među izuzetno značajnim predstavama u svetu. Pa šta im bude i kako im bude!

Ilustracija Predrag Koraksić Corax

Atelje 212 na međunarodnim festivalima

Septembar je mesec kada Atelje 212 svojoj publici omogućava da po najpovoljnijim uslovima uživa u predstavama, ali osim u svojoj matičnoj kući, Atelje će početak nove pozorišne sezone obeležiti gostovanjima na najznačajnijim internacionalnim festivalima.

Već u septembru predstava *Gospoda Glembajevi* Miroslava Krležu u režiji Jagoša Markovića, koja kroz propast bogate građanske porodice razotkriva svet prepun intriga, laži, licemerja, špijuniranja i nikada ne otkrivenih zločina, sa maestralskim Nikolom Ristanovskim u ulozi Leona Glembaja i Borisom Cavazzom, koji igra Ignjata Glembaja, biće izvedena u takmičarskoj selekciji Internacionalnog pozorišnog festivala MOT u Skoplju. U oktobru *Glembajevi* zatvaraju *Gavelline večeri* u Zagrebu!

Predstava Ateljea 212 *Otac na službenom putu* Abdulaha Sidrana u režiji intrigantnog mladog reditelja iz Hrvatske Olivera Frljića u kojoj dečaka Dina maestralski igra Vlastimir Đuza Stojiljković, nalazi se u zvaničnoj selekciji ovogodišnjeg Bitefa. U oktobru, predstava *Otac na službenom putu* otvoriće jedan od najznačajnijih pozorišnih festivala u regionu, festival MESS u Sarajevu.

Predstave Ateljea 212 za koje se traži „karta više“ izazivaju veliko interesovanje izvan granica Srbije. Gotovo da nema značajnog pozorišnog festivala u čijem se zvaničnom programu ne nalazi neka od predstava Ateljea 212, a samo tokom prošlogodišnje sezone Atelje je osvojio čak 36 nagrada na najznačajnijim pozorišnim festivalima u zemlji i regionu. **G. G.**

У новој сезони публици ћемо представити дела домаћих аутора Виде Огњеновић и Душана Ковачевића, као и дела врхунских светских класика Шекспира, Достојевског, Молијера, Калдерона, Камуја, Вајлда, Вилијамса, Моцарта, Вердија, Бизеа, Росинија...

ОЧЕКУЈУ ВАС ПРЕМИЈЕРЕ И ПРЕМИЈЕРНЕ ОБНОВЕ:

ОПЕРА

Дон Карлос
режију Младена Сабљића
обнавља Ивана Д. Маричић
Кармен
у режији Небојше Брадића
Пепељуга
редитељ Јагош Марковић

ДРАМА

Кањош Мацедоновић
редитељ Вида Огњеновић
Живот је сан
редитељ Слободан Унковски
Мизантроп
редитељ Егон Савин
Зли дуси
драматизација и режија
Тања Мандић Ригонат
Неспоразум
редитељ Вељко Мићуновић
Важно је звати се Ернест
редитељ Никола Завишић
Стаклена менаџерија
редитељ Радослав Миленковић
Хенри VI
редитељ Никита Миливојевић

БАЛЕТ

Александар
у кореографији Роналда Савковића
Циркузанти
према делу Жака Превера
у кореографији Ролана Петија
Чаробна фрула
у кореографији Александра Илића

МУЗЕЈ
НАРОДНОГ
ПОЗОРИШТА
2010

Врата Музеја Народог позоришта су вам отворена. Поред сталне поставке видећете многобројне изложбе реномираних уметника и аутора, а моћи ћете да присуствујете и атрактивним програмима и сусрећете значајне уметнике.

143

**ДОБРО ДОШЛИ
у 143. сезону!**

NAJZNAČAJNIJI SCENSKI FESTIVALI U SRBIJI

Pozorišni festival Mladenovac

Teatar u jednom dejstvu

Ovogodišnji Mladenovački festival odvija se od 5. do 11. oktobra u mladenovačkom Centru za kulturu, pod sloganom *Identitet* i u takmičarskom programu učestvuju predstave *Elijahova stolica* Jugoslovenskog dramskog pozorišta, *Gospodin Ateljea 212*, *Heda Gabler* Narodnog pozorišta u Beogradu, *Ja i ti* Bitef teatra, *Kao kroz staklo* Beogradskog dramskog pozorišta i *Ines de Kastro* Narodnog pozorišta iz Užica.

Festival u Mladenovcu

Teatar u jednom dejstvu, „naslednik“ je Pozorišnih slobodarskih svečanosti koje su osnovane 1975. Nakon dve decenije Festival je ukinut, da bi 2006. bio obnovljen pod današnjim nazivom. Novu fizionomiju Festival dobija 2010. godine. Naime, jasno profilisan temom, koju svake godine iznova definiše u želji da prati aktuelna gibanja u estetici pozorišnog izraza, novim marketinškim pristupom i pomacima u organizaciji, i što je najvažnije visokim kriterijumima u odabiru predstava, te zanimljivim i sadržajnim pratećim programima, Mladenovački festival postaje posebno atraktivn za brojne teatre.

Prošle godine se Festival odvijao pod sloganom *Nepodnošljiva lakoća tranzicije* a jedinu nagradu koju dodeljuje, i koja je novčana, dobila je produkcija *Ateljea 212 Čekaonica* u režiji Borisa Liješevića. Umetnički direktor i selektor Festivala je dramski pisac Željko Hubač.

I. M.

Borini pozorišni dani u Vranju

U novom programskom konceptu

U poslednje dve godine teatrološki triling Ivan Mednica/Ksenija Radulović/Željko Hubač, uspeo je da napravi novi programski koncept Borinih pozorišnih dana koji predstavljaju neku vrstu retrospektivne revije ostvarenja profesionalnih pozorišta, a na zadatu temu. Ranije to su ne manje prilježno radili Muharem Pervić, Milutin Mišić, Zora Živadinović Davidović, te Jug Radivojević sa tadašnjim direktorom Radoslavom Radivojevićem. Prošlogodišnji 30. festival za moto je imao sloga *I bi reč*, sa pažljivo ukomponovanim konceptom koji se naslanjao na matičnu predstavu *Stari dani* (režija Nebojša Dugalić) po motivima Stankovićevih pripovedaka i uz snažne *Metamorfoze* JDP u režiji Aleksandra Popovskog.

Od 1998. na festivalu učestvuju samo profesionalna pozorišta iz Srbije. Uvedena je nagrada za najboljeg glumca i predstavu, a smanjena količina neujednačenosti između komercijalnog i elitističkog na polju ovog drugog. Taj postupak nije umanjio znatijelju vranjske publike koja se poslednjih godina našla često u neusklađenoj ponudi koju diktiraju kako potencijal ansambla matičnog pozorišta tako i materijalni uslovi, jer i za teatarske uslove Vranje se od prestonice nalazi na koti od 360 kilometara. A za to treba i para, ali i mnogo usklađenosti u terminima s obzirom na oktobar mesec kada se pozorišna sezona zahuktava a dani postaju „tesni“ za „daleka gostovanja“. Ključ

kontinuiteta otuda možda treba potražiti u regionalnoj saradnji jer su u blizini i tradicionalno jake uporišne tačke u teatrima iz Skoplja i Sofije, ali i Štipa i Čustendila. Mogla bi to da bude dodatna razmena estetske sinergije za koju postoje i dobra volja ali i kvalitet koji ne bi škodio kao neka vrsta provetranja, kao što su za ovdašnju publiku svaki Borini pozorišni dani koji će i ove godine biti održani poslednje nedelje oktobra meseca.

V. Ristić

Dani komedije u Jagodini

Jagodinski festival *Dani komedije* ove godine održan je 40. jubilarni put, u već uobičajenom terminu u martu mesecu. Svake godine u Jagodini se takmiče najbolje komedije u izvođenju pozorišta Srbije. Na završnoj svečanosti uručuju se statuete *Jovanča Micić* (preimenovana u nagradu sa imenom jednog od najznačajnijih domaćih glumaca u žanru komedije - *Mije Aleksića*) za najsmješniju predstavu i *Čurani* za najbolje uloge i režiju, a tu su i nagrade sa imenom *Nikole Milića* za najbolju epizodnu ulogu i *Miodraga Petrovića Čkalje* za najbolju predstavu po izboru publike.

Prvi Festival komedije održan je 1971. i imao je revijalni karakter. Već sledeće godine, održan je Festival sa sadašnjim nazivom. Prikazano je sedam predstava u konkurenciji i jedna van konkurencije. Takvu formu je Festival zadržao do danas. Osnivač i generalni pokrovitelj festivala je Skupština grada Jagodine.

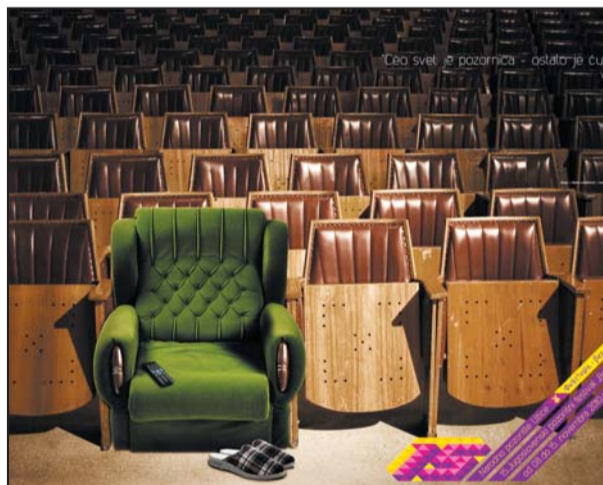
I. M.

Jugoslovenski pozorišni festival u Užicu

Festival bez prevoda

Jugoslovenski pozorišni festival, koji će ove godine u novembru imati svoje šesnaesto izdanje, jedan je od najznačajnijih pozorišnih festivala u zemlji, a reputaciju kvaliteta poslednjih nekoliko godina stiže i među umetnicima u regionu.

Kako je Bitef osmišljen kao festival na kome će se prikazivati najnovije tendencije u internacionalnoj teatarskoj umetnosti, a Sterijino pozorje da promoviše domaću dramu, Jugoslovenski pozorišni festival koncipiran je tako da se na njemu, naravno po oceni selektora, prikazuju isključivo najbolje predstave tokom protekle sezone u tadašnjoj SRJ, potom u SCG, bez obzira na žanr i poreklo pisaca. U tome je nekad bio manje, a nekad više uspešan, što je zavisilo od umetničkog senzibiliteta selektora, kvaliteta pozorišne produkcije, a najviše od novca.

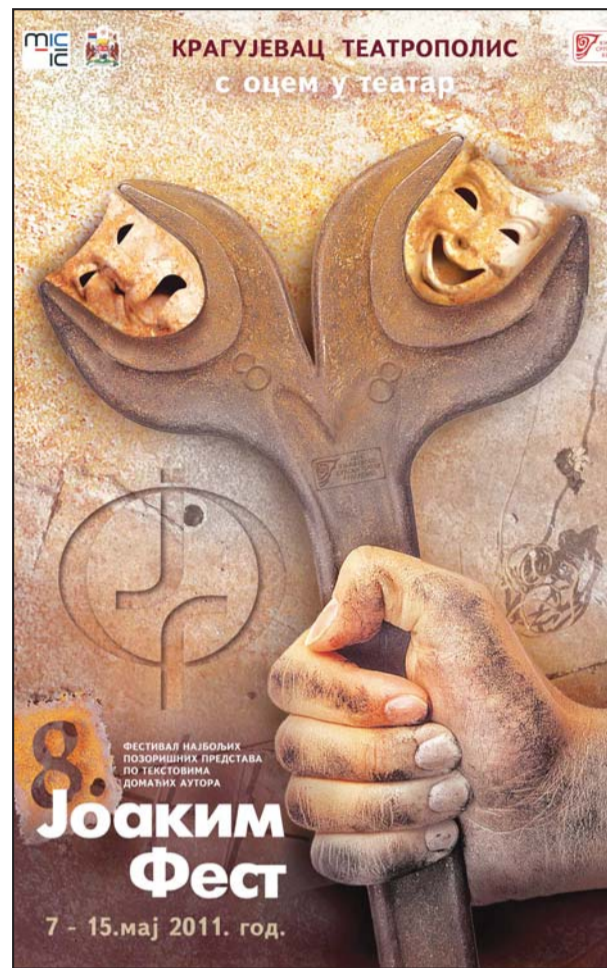

Pre pet godina, dobio je regionalni karakter, pa je, osim predstava iz Srbije, ugostio i pozorišne umetnike iz Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Hrvatske. Bez obzira na to što se zemlja sužavala i menjala naziv, ostalo je njegovo ime, mada ima i onih koji bi ga rado promenili. Protivnici te ideje uzvraćaju da je, primera radi, Jugoslovensko dramsko pozorište, jedno od najboljih u zemlji, zadržalo naziv nakon raspada Jugoslavije, te da nema razloga da se „pokrštava“ užički festival. Sumnjičavi su bili i pojedini gosti, ali su se brzo uverili da pozorišna svečanost u Užicu nije nikakav jugonostalgični vapaj, niti paravan iza koga se krije politički projekat starih ideja, već iskonska potreba da se sa susjedima razgovara, razmenjuju iskustva i poredi dometi u pozorišnoj umetnosti.

U podnaslovu *Festival bez prevoda* sadržana je njegova najvrednija poruka - za razumevanje nisu nam potrebni posrednici, jer vama dobro razumevanje jezik kojim govorimo, ukoliko želimo da komuniciramo. I razumeli smo se. Saznali smo da nas muče isti ili slični probleme i da bi trebalo da ih rešavamo. U planu je da se festival širi i zahvati ostatak bivšeg jugoslovenskog prostora, koji se sve češće u kulturološkom smislu pominje kao jugosfera, a odnosi se na kompletan prostor nekadašnje zajedničke države.

Nagrade, koje nose naziv *Ardalion* dodeljuju se za najbolju predstavu, najbolju režiju, najbolju žensku i mušku ulogu, najbolju scenografiju, kostimografiju, najbolju epizodnu ulogu. Tu je i *Politikina* nagrada *Avdo Mujčinović* za najboljeg mladog glumca i specijalna nagrada za neki od elemenata predstave koji nije obuhvaćen navedenim priznanjima. Pored novinarskog žirija, od pre dve godine i publika ocenjuje predstave, ocenama od 1 do 5. I pored kriza svih vrsta, *Festival bez prevoda*, ali i bez dovoljno novca, opstaje zahvaljujući užičkoj publici i entuzijazmu ljudi iz užičkog pozorišta. Pokrovitelji su grad i Ministarstvo kulture, a bilo bi dobro da na spisku njegovih prijatelja bude više užičkih preduzeća, banaka, preduzetnika...

N. Kovačević

JoakimFest i JoakimInterfest u Kragujevcu

Afirmacija ideje Kragujevac - teatropolis

Grad Kragujevac i ovdašnji Knjaževsko srpski teatar organizatori su dva prestižna pozorišna festivala - JoakimFesta i JoakimInterfesta - koji spadaju u značajnije smotre dramskog stvaralaštva u Srbiji. Festival najboljih pozorišnih predstava po delima domaćih autora, JoakimFest, tradicionalno se održava od 7. do 15. maja, i na njemu godinama unazad nastupaju renomirani srpski teatri (Atelje 212, Beogradsko dramsko, Zvezdara teatar, Narodno pozorište iz Niša, Knjaževsko srpski teatar i drugi), sa predstavama Jovana S. Popovića, Branislava Nušića, Dušana Kovačevića, Siniše Koprivice, Biljane Srbljanović, Đorđa Milosavljevića... Pojednostavljeno, nema poznatijeg srpskog pozorišta i iole značajnijeg domaćeg dramskog pisca čije predstave i dela nisu izvođena na JoakimFestu koji mnogi, ne bez razloga, nazivaju i šumadijskim Sterijinim pozorjem.

Za razliku od JoakimFesta koji, ponovimo, afirmiše domaće dramsko stvaralaštvo, JoakimInterfest koji se, opet tradicionalno, organizuje od 7. do 15. oktobra, međunarodni je pozorišni festival malih scena, na kojem nastupaju dramski ansambli iz svih delova sveta. Tako su na JoakimInterfestu, u minulih pet godina, odnosno od kad se taj festival održava u centru Šumadije, nastupala pozorišta iz Engleske, Sjedinjenih Američkih Država, Španije, Italije, Rusije, Rumunije, Slovačke i drugih država. Na JoakimInterfestu organizovanom 2006. Knjaževsko srpski teatar i Manchester teatar Company izveli su u jednoj od Zastavinih hala, porušenoj 1999. NATO projektilima, koprodukcijisku predstavu *Suđenje Haroldu Pinteru*, čiji je snimak docnije prikazan i na Bi-Bi-Siju. Znameniti engleski dramski pisac, nobelovac i mirotvorac Harold Pinter, 2007. je, inače i uzgred, dobio *Povelju grada Kragujevca*. Kragujevački i mančesterski teatar su 2009 na JoakimInterfestu zajednički izveli i predstavu *Novi svetski poredak*.

Repertoarskom politikom i organizacijom dva prestižna pozorišna festivala Knjaževsko srpski teatar dosledno sprovodi ideju Kragujevac - teatropolis koja, s jedne strane, podseća na činjenicu da je Kragujevac zavičaj pozorišne umetnosti u Srbiji, a, s druge, afirmiše centar Šumadije kao organizatora značajnih smotri dramskog stvaralaštva kako na domaćoj, tako i na međunarodnoj sceni. Kragujevac - teatropolis treba, dakle, da bude i ostane zavičaj domaćeg dramskog stvaralaštva, dok, istovremeno, mora i nadalje da neguje inovativni i tragalački pristup u „tumačenjima“ savremenih i klasičnih dela i srpskih i svetskih autora, i to u duhu aktuelnih istraživačkih poetika i senzibiliteta - ističe Dragan Jakovljević, direktor Knjaževsko srpskog teatra.

Z. Radovanović

Glumačke svečanosti

„Milivoje Živanović“ u Požarevcu

Živeti za pozorište

Počev od 1995. u Centru za kulturu Požarevac održava se pozorišni festival u slavu jednog od najvećih srpskih glumaca - Milivoje Živanovića. Prva nedelja aprila svake godine publici pruža mogućnost da se susretne sa najvišim glumačkim dometima u najboljim predstavama godišnje produkcije naših prestižnih pozorišta. O izboru predstava brine selektor, neko od respektabilnih imena iz oblasti pozorišne kritike ili teatrologije. Svoj selektorski doprinos ovoj manifestaciji dala su imena poput Jovana Ćirilova, Muharema Pervića, Petra Marjanovića, Božidara Đurovića...

Požarevac tih festivalskih dana živi za pozorište i slavi glumačku profesiju, uvek iznova budeći sećanja na veličinu glumačke igre svog slavnog sugrađanina. **A. Č**

Beogradski festival igre u Beogradu

Najreferentniji presek aktuelnog

Nakon višedecenijskog izostanka, Srbija danas uživa zavidnu poziciju na svetskoj plesnoj mapi, jer najzanimljiviji deo inostranih plesnih naslova svakog aprila stiže i na naše pozornice, zahvaljujući Beogradskom festivalu igre. Dobra tradicija je nemeerljivo uticala na formiranje domaće publike, shvatanje i vrednovanje igre u zemlji i regionu, ali i uspostavljanje visokih umetničkih standarda. Berlinski magazin *BalletTanz* opisuje beogradsku plesnu manifestaciju kao „najreferentniji presek aktuelnog“.

BFI je osnovan 2004. na inicijativu Međunarodnog saveta za igru CID UNESCO iz Pariza i osnivača Aje Jung i Nebojše Brađića. Selektor programa i direktor manifestacije je beogradska balerina i koreograf, Aja Jung.

Tokom prethodnih festivalskih godina pred domaćom publikom predstavili su se, između ostalih, Balet Marijinskog teatra iz Sankt Peterburga sa koreografijama Žorža Balanšina, Balet pariske Opere sa postavkama Vilijama Forsajta, Rudolfa Nurejeva i Morisa Bežara, Nacionalna plesna kompanija iz Madrida sa kreacijama čuvenog Nača Duata, Holandski plesni teatar

I i II, sa koreografijama Jiržija Kilijana, Pola Lajtftuta i Sol Leon, Kulberg balet sa postavkama Matsa Eka i Johana Ingera, Balet milanske Skale sa postavkom Maura Bigoncetija, Balet Monte Karla sa koreografijama Žan-Kristofa Majoa, Balet Ženeve sa postavkama Tešigavare, Fonjadakisa i Šerkauija, italijanski Aterballetto, Kraljevski flamanski balet sa postavkom Artefakt čuvenog Vilijama Forsajta, Geteborg balet sa delima Aleksandra Ekmana...

Neke od predstava uspešno su gostovale i u Novom Sadu, Nišu, Kruševcu, Užicu, Somboru... Izuzetan događaj u organizaciji festivala je i gostovanje Mihaila Barišnjikova i Ane Lagune, sa postavkama Matsa Eka, Bendžamina Milepjea i Aleksaja Ratmanskog, na sceni Srpskog narodnog pozorišta u Novom Sadu, u maju 2009.

Nagrada Evropske inicijative i Fonda Jelena Šantić (2006), priznanje UNESCO, u vidu titule vodećeg plesnog projekata u regionu Jugoistočne Evrope (2006), kao i prijem u *Svetsku plesnu alijansu* (2007) i pokroviteljstvo predsednika Republike (2011), bili su podsticaj i obaveza za manifestaciju. Posećenost predstava i formiranje nove publike, pozitivne kritike i prisustvo u lokalnim i inostranim medijima, informativni i edukativni sadržaji namenjeni domaćoj plesnoj zajednici, popularizacija savremene igre u regionu, kao i mogućnost da plesna umetnost nađe put do najšire publike emitovanjem programa na televiziji, samo su neki od rezultata koji određuju kreiranje programa. **D. S.**

Sterijino pozorje u Novom Sadu

Sterijino pozorje ustanovljeno je 1956. kao stalni festival nacionalne drame i pozorišta takmičarskog karaktera, u okviru proslave i obeležavanja 150. godišnjice rođenja i 100. godišnjice smrti velikog srpskog komediografa Jovana Sterije Popovića. Od tada Sterijino pozorje svake godine organizuje pozorišni festival na kojem učestvuju pozorišta iz zemlje i inostranstva sa predstavama rađenim po tekstovima jugoslovenskih pisaca.

U definisanju programa i statusa Sterijinog pozorja učestvovala su najistaknutije ličnosti našeg društva, kulture i umetnosti. U prvom Odboru Pozorja, koji je imenovalo Gradsko veće Novog Sada, 29. marta 1956, bili su, između ostalih, Josip Vidmar (predsednik), Ivo Andrić, Milan Bogdanović, Branko Gavella, Veljko Gligorić, Dmitar Kjestarov, Mladen Leskovac, Veljko Petrović, Dušan Popović, Tomislav Tanhofer, Radomir Radujkov i Miloš Hadžić. Tada su jasno artikulirani i utvrđeni njegovi programski ciljevi i zadaci: da kroz stalni festival nacionalne drame unapređuje pozorišnu umetnost i podstiče razvoj dramske književnosti. U ostvarivanju tih ciljeva, Sterijino pozorje, pored festivala nacionalne drame, koristi i razvija i sve druge oblike rada i metode delovanja i nastoji da bude putokaz nacionalnom pozorištu u njegovom traženju sopstvenog stila, sistema i tipa, mesta i uloge u kulturi i društvu.

Sterijino pozorje vremenom je ostvarilo ideje njegovih osnivača i postalo visokostručna pozorišna institucija za unapređivanje nacionalnog pozorišnog izraza i dramske književnosti. Uvek nastojeći da fenomen pozorišne umetnosti tretira integralno, Pozorje je svoje programe, kroz kontinuiran razvoj, uobličilo u jasnu i zaokruženu celinu sistematskih stručnih poslova na području pozorišta i dramaturgije.

Tokom pet decenije svoga postojanja, Pozorje je utemeljilo i razvilo niz poslova značajnih za jugoslovensku pozorišnu kulturu i postalo važan i pouzdan instrument za identifikovanje i verifikovanje scenskih i dramskih vrednosti i, u mnogome, oslonac naučne i teorijske misli o pozorištu i drami.

Festival se održava u Novom Sadu svake godine krajem maja. Repertoar se formira na osnovu selekcije koju bira tročlani selektorski tim sa umetničkim direktorom na čelu. Na festivalu mogu učestvovati profesionalna pozorišta i grupe iz zemlje i inostranstva s predstavama rađenim po tekstovima naših pisaca, kao i domaća pozorišta sa predstavama rađenim po tekstovima stranih pisaca. Selekcija predstava za *Sterijine nagrade* sastoji se od dva segmenta: Najbolje predstave domaćih i stranih teatarara rađene po tekstovima naših pisaca i najbolje predstave domaćih pozorišta rađene po tekstovima stranih pisaca. Selekcija *Krugovi* koju je osmislio i pokrenuo umetnički direktor Ivan Medenica definiše se tematski i/ili kulturološki, kao internacionalna (regionalna, evropska, svetska) kontekstualizacija najzanimljivijih i najprovokativnijih društvenih, kulturnih i teatarskih fenomena koje nudi naša sredina. U ovom programu mogu učestvovati samo inostrane predstave.

Sterijina nagrada

Petočlani žiri donosi odluke o *Sterijinim nagradama* za umetnička ostvarenja pokazana na festivalu: najbolja predstava, tekst savremene drame, dramatisacija, adaptacija, režija, scenografija, kostim, scenska muzika i (pet nagrada) glumačka ostvarenja.

Sterijina nagrada Okruglog stola kritike pripada pozorištu čija je predstava najbolja po glasanju kritičara. Pored nagrada za umetnička ostvarenja, dodeljuje se i *Sterijina nagrada* za novinsku pozorišnu kritiku i *Sterijina nagrada* časopisa *Scena* za teatrologiju. Sterijino pozorje, povremeno, po odluci organa upravljanja, dodeljuje *Sterijinu nagradu* za naročite zasluge na unapređenju pozorišne umetnosti i kulture. **G. D. Nonin**

Tvrđava teatar u Smederevu

Viseći snovi na tvrđavi

Život je san, naslovio je Kalderon de la Barka svoju dramu. Teatar je mesto gde se to dokazuje. Snoliki prizori pozorišnih iluzija desili su se na festivalu čiji je ovogodišnji naslov bio *Viseći snovi*. Tvrđava teatar je pokušao i dosegao snove. Dosegla je snove i brojna publika u Smederevu, u Tvrđavi i Malom gradu.

Festival je počeo na nebu, među zvezdama. Pefinjena igra artista, senki i animacija zida kule na kojoj se izvodila živa muzika balkanskih tema. Prva koprodukcija je bila rađena na temu čovekove želje za letenjem, za slobodnim kretanjem među pticama. Kao Ikar. Prva namenski rađena ambijentalna predstava za otvaranje festivala desila se već treće godine od osnivanja.

Ambijentalni programi odvijali su se na gradskom trgu i oko njega. Publika je, ako su se umetnici kretali, u procesiji pratila izvođače. Dve scene, jedna ulična druga pod otvorenim nebom pružile su publici doživljaje koji čine ono što u etimološkom smislu znači - festival. To je SVEČANOST - u ovom slučaju, teatra, igre, udružena sa neobičnom lepotom Smederevske tvrđave.

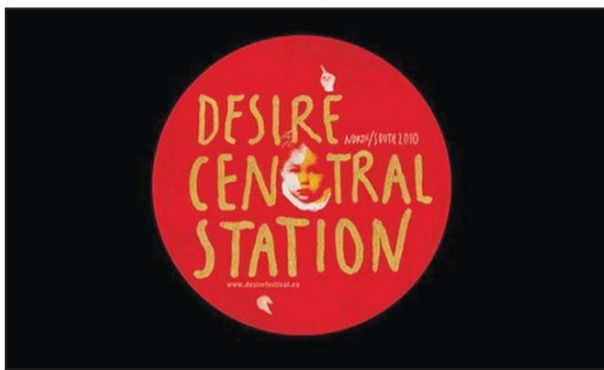

Predstave koje su igrane na sceni na otvorenom, gde su se predstavili mladi hrabri reditelji, pokazale su da publika izuzetno dobro prihvata pozorište izvan klišea. Duboko razumevanje za takvu selekciju, učešće na okruglom stolu diskusije i pitanja koja su postavljana govori o narastanju nove publike koja se razvija sa pozorištem novog veka.

Produkcija festivala, predstava *Ja sam vetar* to najbolje dokazuje. Tekst drame sveden i hermetičan u predstavi koju je režirao Stevan Bodroža našao je put do gledaoca. Za dva dana hiljadu dvesta ljudi je videlo našu produkciju. U tišini i koncentrisano je praćena je priča o usamljenosti, nemogućnosti izražavanja onog što je unutra u čoveku, o prijateljstvu i moru, okeanu kao metafori beskonačnosti.

Tvrđava teatar je ponovo dokazao da je potreban. Njegovo mesto u kulturi Srbije je nesporno.

Branislava Liješević,
umetnička direktorka Tvrđava teatra

Desiré Central Station u Subotici

Dom za inovativni teatar

Pozorišni festival Desire Central Station pokrenulo je 2009. subotičko pozorište na mađarskom jeziku *Deže Kostolanji*. Fest je, kako navode organizatori, revijalnog karaktera i specifičnog imidža, usmeren na afirmisanje istraživačkih scenskih poetika, na polju (post)dramskog pozorišta, plesnog teatra i performans arta. On je rezultat želje pozorišnih „aktivista“ da Subotica konačno dobije svoj međunarodni, odnosno, regionalni pozorišni festival. Ime je dobio po nadimku subotičkog pesnika i pisca Deže Kostolanjija, čije ime nosi pozorište, a takođe predstavlja svojevrsni nastavak četvorogodišnjeg serijala umetničkih programa pozorišta *Kostolanji* pod nazivom *Dežerov tramvaj*. Prvi festival je bio održan u novembru 2009. pod imenom *Desire Central Station 2009 - WEST* dok je drugi imao podnaslov *North/South*.

Učesnici iz regiona - alternativni i moderni teatri zapadnog Balkana i istočne Evrope - Ivo Dimčev (Bugaraska), Hrvatsko narodno kazalište *Ivana pl. Zajca* (Rijeka), Narodno pozorište Niš, Pozorište *Istvan Erkenj* (Budimpešta), *Čaglar Jigitogulari* (Istanbul), *Derevo* (Drezden - Sankt Peterburg), Kokan Mladenović - *Moje režije*, Konceptija Ateljea 212, Bitef teatar (Beograd) & Grad teatar (Budva), Zagrebačko kazalište mladih, Ansambl Kristijana Gerde (Budimpešta).

- Reč je o predstavljanju teatra „koji nije nimalo konformistički... ne podleže nikakvim statusima, glamuru, već ima dobru, pravu, ljudsku dimenziju. Mislim da je teatar *Deže Kostolanji*, a sada i festival, poslednji pravi teatarski dom za inovativni teatar na prostoru bivše Jugoslavije, pa i u jugoistočnoj Evropi - kaže o festivalu Haris Pašović.

- Festival je neuobičajen i nekomformistički, osoben i specifičan i zato što nije definisan kao takmičarski, nije imao žiri, niti klasičnog selektora, jer je njegov primarni smisao umetnost sama, jedna esencijalizovana potraga za istinitim scenskim izrazom... Ono što je, takođe, važno jesu polemički duhovi koji su probudeni na ovom festivalu - kaže Ana Tasić.

V. Laloš

Međunarodni festival pozorišta za decu u Subotici

Jedan od vodećih festivala ove vrste na Zapadnom Balkanu

Međunarodni festival pozorišta za decu u Subotici jedan je od vodećih festivala ove vrste na zapadnom Balkanu. Osnovan je 1994. sa idejom da predstavi aktuelna dešavanja u oblasti dečjeg teatra, promoviše i afirmiše ovaj vid pozorišnog stvaralaštva i unapređuje ga kroz radionice, naučne skupove, i izdavaštvo u okviru festivala.

U proteklih 17 godina na njemu je učestvovalo 460 dramskih ansambala iz 37 zemalja sa svih kontinenata, od Albanije do Japana, Meksika, Rusije i SAD, predstavljajući tako domete pozorišne umetnosti za decu Evrope i sveta, uz istovremeno značajan uticaj na ta kretanja, budući da su na njemu bili gosti i učestvovali u programu najpoznatiji lutkari i teatarski umetnici.

Festival je 2005. godine nagrađen *Vukovom nagradom*, najvećom

čim kulturnim priznanjem u Srbiji, a 2009. godine dodeljena mu je gradska nagrada *Pro urbe*, za značajan doprinos razvitku i ugledu grada Subotice. Festival je dobitnik i specijalne Međunarodne nagrade za doprinos razvoju dramskog odgoja *Grozdanin kikut* za 2009. koju dodeljuje Centar za dramski odgoj iz Mostara.

V. L.

Dani Zorana Radmilovića u Zaječaru

Jubilarni festival u oktobru

Ovogodišnji, jubilarni 20. festival *Dani Zorana Radmilovića*, na radost ovdašnjih ljubitelja teatra odvijaje se u Zaječaru od 15. do 21. oktobra, i program festivala u trenutku kada nastaje ovaj novinski tekst nije do kraja definisan. Prema očekivanjima odgovornih za ovaj višednevni pozorišni praznik u istočnoj Srbiji, program će biti objavljen za koji dan. Ono što je izvesno, tokom tih nedelju dana biće igrano desetak predstava srpskih i pozorišta iz regiona, a šest će konkurisati za nagrade. Podsećanja radi navedimo da je na prošlim *Danima Zorana Radmilovića* beogradski Zvezdara teatar igrao *Generalnu probu samoubistva*, Teatar 55 Sarajevo predstavu *Žaba*, studenti IV godine Akademije umetnosti Bijeljina *Cajkaču*. Zaječarci su prošle jeseni bili u prilici da odgledaju i *Događaj u stanu br. 2* Šabačkog pozorišta, *Pokojnika* Narodnog pozorišta Beograd, *Čekaonicu* i *Pazarni dan* Ateljea 212, *Karolinu Nojber* zaječarskog teatra... Stručni žiri Festivala (Irfan Mensur, Biljana Vujović i dr Milivoje Mladenović) odlučio je da nagrada *Zoran Radmilović* pripadne Emiru Hadžihafizbegoviću za ulogu Zeka u predstavi *Žaba* Kamernog teatra 55 iz Sarajeva.

J. B. K.

Praška legenda o princezi Libuš

Duh Praga

Stara priča o nastanku grada Praga vodi u daleki VII vek i govori o slovenskoj princezi Libuš, ženi velike lepote, mudrosti i proročkih moći. Jednog dana dok je stajala na litici iznad reke Vltave, pokazujući na brdo sa druge strane reke prorekla je: „Vidim jedan veliki grad koji će steći slavu koja se seže do zvezda. Daćete mu ime Prag.“ Ako danas odete na tu liticu i pogledate preko iste te reke, videćete pivaru Staropramen. Mi verujemo da je ona zaista govorila o nama.

30%

ПРЕПЛАТИТЕ СЕ НА НОВУ БИБЛИОТЕКУ

КЊИЖЕВНИ ГЛАСНИК

ИЗАБЕРИТЕ КОЛЕКЦИЈУ НАЈБОЉЕ БЕЛЕТРИСТИКЕ ПО СОПСТВЕНОМ УКУСУ!

КОЛЕКЦИЈА ГЛАСОВИ СВЕТА
Дон Кихот, Процес, Пустоловине Хаклбертија Финна, Азијати и Отмени анђео
 ПРЕПЛАТНА ЦЕНА КОМПЛЕТА од пет књига: 3.969,00 дин.

КОЛЕКЦИЈА СОПСТВЕНА СОБА
Буђење, Нове и Говор сивари
 ПРЕПЛАТНА ЦЕНА КОМПЛЕТА од три књиге: 1.285,20 дин.

КОЛЕКЦИЈА ЈЕДАН ПРЕМА ЈЕДАН – Српски писци у три књиге:
Љубица Арсић, Зоран Ђурић и Милосав Савић
 ПРЕПЛАТНА ЦЕНА КОМПЛЕТА од три књиге: 1.587,60 дин.

ПРЕПЛАТНА ЦЕНА СВА ТРИ КОМПЛЕТА: 6.841,80 дин.

У *Гласниковој* on-line књижари сајамски попусти су већ почели! Искористите понуду куповине комплета *Гласникових* књига на више рата по специјалним ценама. Преплата траје до 22. октобра 2011.

Одаберите свој комплет на сајту: www.sglasnik.com

Посетите књижаре *Гласника* или поручите књиге на телефоне: 011/36 444 52, 36 310 49, 30 60 359, или e-mail: pretplata@sglasnik.com

KAKVU SEZONU NUDE SRPSKA POZORIŠTA

Pozorište „Bora Stanković“ u Vranju

Radni naslov „Rialiti i ti“

Nova sezona u vranjskom pozorištu biće žanrovski utemeljena na komediji uz moguće različite pristupe ovom žanru - najavljuje direktor Pozorišta „Bora Stanković“, Nebojša Cvetković Vajat. On precizira da nakon premijere predstave *Heroj nacije* po tekstu Ivana M. Lalića, u debitantskoj režiji glumca i umetničkog rukovodioca ovog teatra Bojana Jovanovića, koja je sezonu otvorila 9. septembra, sledi nastavak na autorskom projektu Ane Đorđević *Autoput*.

- Sezona je koncipirana na obradi komediografskih tekstova pod naslovom *Rijaliti i ti*, čime smo i započeli sezonu *Heroj nacije*, a nastaviti je onda i koprodukcijskim projektom sa jednom organizacijom civilnog društva sa predstavom *Nemam da platim, neću da platim* po tekstu Danijela Foa, a očekuje nas i saradnja sa rediteljkom Snežanom Trišić - najavljuje Cvetković.

Deo profesionalnog glumačkog ansambla devetu sezonu za redom nastavlja realizaciju projekta *Glumačka radionica* koji je namenjen osnovcima i srednjoškolicima koji žele da načine prve glumačke korake pre svega na dečjoj sceni ovog teatra. Sasvim sigurno treba očekivati i veći broj gostovanja kako u samom regionu, ali i u okviru mogućnosti onoga što se zove „prekogranična saradnja“ gde postoji sasvim dovoljan prostor i za teatarsko delanje.

V. R.

Pozorište „Zoran Radmilović“ u Zaječaru

Sezona sa dva vredna jubileja

Glavni aduti Pozorišta Timočke krajine Zoran Radmilović u nastupajućoj sezoni biće predstava *Transilvanija* koju će po sopstvenom tekstu režirati mladi Zaječarac Dragan Nikolić i jedna od drama Dušana Kovačevića ili Ljubomira Simovića, koju bi trebalo da režira neko od eminentnih srpskih reditelja - viđenje je upravnika zaječarskog pozorišta Vladimira Đuričića, kad je u pitanju nova pozorišna sezona u teatru koji obeležava dva vredna jubileja: 65 godina postojanja i dve decenije festivala posvećenog velikom srpskom glumcu, rođenom Zaječarcu, Zoranu Radmiloviću.

Sezonu u kojoj će biti obeleženi jubileji, 8. septembra je otvorila dečja predstava *Snežna kraljica*, koju je režirala gošća iz Bugarske Kornelija Jordanova, a u toku je rad na predstavi *Svašta* koju režira i u kojoj glavnu ulogu tumači Milan Lane Gutović i čijom bi premijerom trebalo da budu završeni ovogodišnji *Zoranovi dani*.

- Velika su očekivanja i od nedavno pokrenute dramske radionice u kojoj, pod rukovodstvom glumca Nataše Petrović i Vladimira Miloševića, više od sto zaječarskih mališana čine prve korake na „daskama koje život znače“. U toku septembra u pozorištu će početi da radi i dramska radionica koja će okupljati decu sa posebnim potrebama, što je jedinstven primer u Srbiji - govori upravnik zaječarskog teatra, nastavljajući da je prethodnu pozorišnu sezonu teatra u Zaječaru obeležila predstava *Karolina Nojber*, koju je po tekstu Nebojše Romčevića režirao Miloš Jagodić, sa kojom je Timočko pozorište postiglo zapažen uspeh na brojnim gostovanjima i festivalima u Srbiji i inostranstvu.

Đuričić podseća da je dobar prijem kod publike imala i komedija *Soko zove orla* po tekstu i u režiji Miroslava Nedovića sa kojom je pozorište prošle godine predstavljalo Srbiju na prvom *Balkanskom pozorišnom festivalu* u Tirani. Poseban kvalitet u radu Timočkog pozorišta daje pre par godina pokrenuta dečja scena koja je iznedrila desetak hit predstava - *Crvenkapa*, *Uspavana lepota*, *İvica i Marica*, *Sama u kući*, ističe prvi čovek Pozorišta Zoran Radmilović.

Svakako najznačajniji posao u narednim nedeljama je organizovanje 20. festivala *Dani Zorana Radmilovića*, od 15. do 21. oktobra, čiji će program biti objavljen do polovine septembra. U tih sedam dana ljubitelji teatra, pored brojnih pratećih programa, moći će da vide desetak pozorišnih predstava iz Srbije i regiona od kojih će šest biti u konkurenciji za brojne nagrade, od kojih su najznačajnije *Zoranov brk* za glumačku bravuru i *Statueta Zorana Radmilovića* za najboljeg glumca Festivala. Očekuje sa da predstavu *Karolina Nojber*, koja će biti izvedena noć uoči otvaranja festivala, RTS direktno prenosi.

J. B. Krečković

Narodno pozorište Užice

Održavanje repertoara i glumačke kondicije

Predstojeću pozorišnu sezonu obeležiće održavanje repertoara i glumačke kondicije. Teški uslovi nameću da se održi minimum rada, kako bi se održao ceo pozorišni mehanizam - kaže za *Danas* Zoran Stamatović, direktor Narodnog pozorišta Užice.

Užičko pozorište, zajedno sa Kazalištem Virovitica, Hrvatskim teatrom SOLI - Teatar kabare Tuzla, završava pripremu komada *Prokleta avlija* Ive Andrića, koju režira Nebojša Bradić. Povod za regionalnu saradnju je pet decenija od dodele *Nobelove nagrade* za književnost Ivi Andriću. Premijera će biti 25. septembra u Virovitici, u Užicu početkom oktobra, a potom u Tuzli.

U planu su pripreme komada *Buđenje proleća* Franka Vedekinda, *Narodni poslanik* Branislava Nušića, *Čudo u Šarganu* Ljubomira Simovića, *Spletke i ljubav* Fridriha Šilera, kao i nekoliko dečjih predstava. Užička publika, imaće priliku da pogleda i nekoliko manjih pozorišnih formi, ali taj ansambl, kako naš sagovornik poručuje, neće odustati od kvaliteta.

Inače, u novembru ove godine užičko pozorište prirediće 16. jugoslovenski pozorišni festival, koji će, po izboru selektora Bojana Munjina i Zorana Stamatovića, okupiti najbolje predstave iz regiona.

Zahvaljujući donaciji Ambasade Japana u Beogradu, u iznosu od 70.000 evra, u toku je opremanje scene novom rasvetom i tonkim uređajima, što će tom ansamblu omogućiti da pripremi i tehnički zahtevnije predstave. S druge strane, nema novca za sanaciju fasade pozorišne zgrade, koja je deo jedinstvenog arhitektonskog rešenja užičkog trga. Sa tog zdanja, koje decenijama nije renovirano, otpadaju ukrasne kamene ploče, što pretili bezbednosti prolaznika, pa se čeka odluka gradske vlasti da obezbedi potrebne dozvole i novac za rešenje tog problema. Zasad je problem „rešen“ tako što je na delu trotoara plastičnom trakom ograđen „opasni prostor“ i postavljen natpis sa upozorenjem građanima.

N. Kovačević

Narodno pozorište u Nišu

Novi festival, opera i publika

Ova sezona biće šarolika, imaćemo za svakog ponešto, a repertoar će činiti pre svega nove predstave, ali i odličan „štek“ predstava koje su već bile na repertoaru i privukle veliku pažnju. Daćemo šansu i mladima, i iskusnima, i ženama, kojima je zajednički imenitelj da su vrlo talentovani i inventivni umetnici. Radićemo „punom parom“ i oslanjaćemo se na sopstvene snage, pre svega na početku sezone. Već radimo prvu predstavu, pod radnim naslovom *Gde je istina?*, namenjenju pre svega mladoj publici. U ansamblu je 15 glumaca, režiraću je ja, a pomoći će nam koreografinja i autorka total dizajna Tanja Sokolova i Svila Veličkova. Iza toga će uslediti predstave našeg glumca Miroslava Nedovića *Mačozam* i *Konstantin*, čiji su koautori naš glumac Aleksandar Mihailović i niški istoričar Nebojša Ozimić, a reditelj naš glumac Dejan Cicimović. Biće to fini uvod u 2013, kada će Niš, Srbija i svet obeležavati 1.700 godina *Milanskog edikta*. U novoj budžetskoj godini, pak, Boris Liješević bi trebalo da uradi jednu predstavu, Ksenija Krnjajski mjuzikl, a Andrej Šurbat klasiku iz naše ili svetske baštine. Planiramo i predstavu *Kuba libre*, na tekst Ivana Lalića u režiji Milana Neškovića. Uz sve to na repertoaru će se naći i mnogonagrađivana *Ožalošćena porodica*, *Gospođa ministarka*, *Dom Bernarde Albe*... od kojih će neke biti obnovljene i pretrpeti preraspodelu uloga - kaže Biljana Vujović, direktorka i umetnička direktorka niškog teatra.

- Sa predstavom *Uticao gama zraka na sablasne nevene* Jovice Pavića gostovaćemo na Međunarodnom festivalu Mihail Ščepkin u Belgorodu (Rusija), a pozvani smo na Međunarodni festival u Sofiji koji organizuje Mladiliški teatar. Predstava *Ožalošćena porodica* ima pozive na mnoge festivale, a *Eufemizam* ćemo igrati u čast nagrađenih na *Zoranovim danima*. Ipak, potpuni iskorak je što će Narodno pozorište ove godine i samo organizovati prvi *Glum Bal festival*, koji bi trebalo

da bude međunarodni i bijenalni. Ukoliko gradonačelnik Niša i grad ispune obećanje o sredstvima, *Glum bal festival*, na kojem će se vrednovati glumačka pozorišna ostvarenja na prostoru Balkana, trebalo bi da se održi od 1. do 7. novembra. Već razgovaramo sa ansamblima iz Bugarske, Makedonije, Hrvatske, BiH, Albanije i drugih balkanskih zemalja. Ukoliko, ipak, ne bude dovoljno novca ove godine ćemo organizovati nulti *Glum Bal festival*, koji neće biti u punom kapacitetu - optimista je sagovornica *Danasa*.

- Takođe, nova orkestarska rupa, napravljena prošle godine, sada je u funkciji. Očekujemo da grad napravi budžet kako bi počeli da radimo i operne predstave. Niš ima kadrove, potencijale, mogućnosti i uslove da već od ove sezone ima i operu. A posebno sam zahvalna niškoj publici, koja je prepoznala naš rad i stremljenja, i koja se pet puta uvećala za godinu i po dana, što je više nego značajno. Takvu publiku pratimo i osluškujemo, mada joj ne podilazimo. To je veliki rezultat, to je fantastično, i zbog toga postojimo - završava Biljana Vujović.

Z. Miladinović

Opera i teatar Madlenianum u Zemunu

Čak tri premijerna baleta

Madlenianum ima u planu da predstoji sezona bude veoma bogata novim naslovima. Možemo da najavimo šest premijera od kojih će se prva, balet Aleksandra Ilića *Praznik ljubavi*, desiti već 27. septembra. Uslediće 28. oktobra premijera opere *Pajaci* Rudera Leonkavala koju će režirati Jurij Aleksandrov, a dirigovati Stanko Jovanović. Na muziku *Per Gint* Edvarda Griga i po motivima istoimenog drame Henrika Ibzena, koreograf Staša Zurovac uradiće predstavu *Severna bajka* koju će naša publika moći da pogleda u decembru ove godine. Prvi projekat u 2012. biće dramska premijera po tekstu Mira Gavranova *Tajna Grete Garbo*. Potom će Nebojša Bradić postaviti na scenu mjuzikl Silvestera Levaia *Rebeka*. Za sam kraj sezone planiramo u saradnji sa Muzikološkim društvom Srbije premijeru dva baleta iz srpske baštine, *Sobarevu metlu* Miloja Milojevića i *Baladu o mesecu lutalici* Duška Radića.

Posle izvesne pauze u kojoj nove baletske predstave nisu bile zastupljene na sceni Madlenianuma, u novoj sezoni planiramo čak tri premijerna baleta, što će zapravo biti glavna odlika sezone 2011/12. Možda će baš tim postupkom naša Opera i teatar postati korak bliži Bitef festivalu, jer svakako imamo ambicije da na njemu budemo prisutni. Bitef podstiče beogradsku pozorišnu scenu na pomeranje teatralnog od uskošvačenog dramskog do teatra pokreta, koreodrame i multizanrovskih projekata. Bitef festival postaje „biće za sebe“ i njegov uticaj se dovoljno ne odražava na pozorišnu produkciju u našem gradu, ali ipak većina pozorišnih kuća ima diskretniji ili evidentniji trag Bitefa u svojim predstavama. Naravno, Bitef festivalu je najbliži Bitef teatar. Madlenianum, koji neguje klasiku, uvek se trudio da klasičnim delima pristupa na moderan način, što takođe može da se smatra smernicama Bitef festivala.

Branka Radović, predsednica UO Madlenianuma

Atelje 212 u Beogradu

Utopija ili ostrvce sreće na Balkanu

Nakon *Revolucije* i *Next Yu* u Ateljeu 212 predstoji sezona *Utopija* tokom koje ćemo probati da analiziramo fenomen idealne zajednice ravnopravnosti i izobilja za sve: kako bi, posle svih nesreća na ovim prostorima, izgledalo to ostrvce sreće na Balkanu.

Pisci koji će poneti sezonu *Utopija* su Gogolj, Basara, Uelbek, Aristofan, Stefanovski, Breht, Šljivar, Hemon... dok će rediteljski zadaci biti povereni Egonu Savinu, Ani Tomović, Jagošu Markoviću, Oliveru Frljiću, Borisu Liješeviću, Snežani Trišić, Elmiru Jukiću i meni.

Kada govorimo o Bitefu, to nije samo značajan internacionalni festival već povratak pravog i smelog pozorišta kući. Osnovan je u Ateljeu 212 shodno težnjama Mire Trailović i Jovana Čirilova da naprave novo i moderno pozorište.

Kokan Mladenović, upravnik Ateljea 212

Knjaževsko srpski teatar u Kragujevcu

Ambiciozni planovi najstarijeg srpskog pozorišta

Iako će i u narednom periodu raditi i delovati u uslovima ekonomsko-privredne krize koja, gotovo uvek, najteže posledice ostavlja u „nadgradnji“, pre svega u kulturi, Knjaževsko srpski teatar u Kragujevcu će, ako je suditi prema najavama iz tog pozorišta, nastojati da i u predstojećoj sezoni ljubiteljima dramske umetnosti u centru Šumadije ponudi i kvalitetan pozorišni repertoar. Repertoar za narednu sezonu u kragujevačkom teatru, poručuju iz najstarijeg srpskog pozorišta, ponovo će predstavljati svojevrsnu kompilaciju savremenih i klasičnih dramskih dela kako domaćih, tako i inostranih autora.

Direktor Knjaževsko srpskog teatra, Dragan Jakovljević kaže da se lista predstava koje će tokom predstojeće sezone biti izvedene na tri scene tog pozorišta privodi kraju. Vodeća mesta na toj listi pripadaju Šekspirovom komadu *Mnogo buke ni oko čega* i predstavi *Jelovnik* Bore Draškovića. Na repertoaru kragujevačkog pozorišta jesenas i naredne godine naći će se, najverovatnije, i predstave *Šta se dogodilo Milivoju Cvetkoviću* i *Rođendan* Vojislava Savića. Ansambli i glumci Knjaževsko srpskog teatra planiraju da na nekoj od tri scene tog pozorišta postave dva dela Ežena Joneska - *Stolice* (monodrama u izvođenju Ivana Vladisavljevića) i *Nosorog*, u režiji poznatog rumunskog reditelja Dana Tudora. Najavljuje se i premijerno izvođenje Džedona Milera *Eh to vreme takmičenja*. Na scenama Knjaževsko srpskog teatra i u novoj sezoni biće izvedene sve one predstave koje su bile na repertoaru tog pozorišta i ranijih godina.

- Teatar ima nameru da uspostavi saradnju sa najuglednijim pozorišnim stvaraocima iz zemlje i inostranstva, pri čemu nikako neće biti zapostavljeni mladi domaći umetnici. Naprotiv, mladima ćemo širom otvoriti vrata našeg pozorišta. Planiramo, nadalje, realizaciju zajedničkih projekata sa uglednim pozorištima ne samo iz Srbije, nego i iz inostranstva, kako bi se koprodukcijom snagama prevazišlo drastično smanjenje novca za finansiranje programskih aktivnosti - ističe Jakovljević.

Z. R.

Narodno pozorište Beograd

Praćenje evropskog trenda

Bez obzira što je naša kuća skoro ceo vek starija od Bitefa, ovaj renomirani Festival je imao ozbiljan uticaj na naše pozorišnike i teatar u celini, a to što je Narodno pozorište u više navrata učestvovalo u takmičarskom programu Festivala, svedoči da nacionalni teatar, u okviru svog profilisanog repertoara, gaji predstave koje su inspirisane upravo tim uticajem. Naravno, naš teatar ima mnogo širi repertoarski dijapazon, u skladu sa onim što je evropski trend repertoara nacionalnih teatarata, a taj trend prati i Narodno pozorište. U predstojećoj sezoni u realizaciji našeg repertoara će učestvovati umetnici koji su već poznati Bitefu, poput Vide Ognjenović, Slobodana Unkovskog, Nikole Zavišića i dr., no biće tu i drugih značajnih autora kao što su Dušan Kovačević, Egon Savin, Nebojša Bradić, Ronald Savković, a od naslova ovom prilikom izdvojiću Kalderonov *Život je san*, *Henrija VI* Vilijama Šekspira kao i praiizvedbu novog komada Dušana Kovačevića *Reinkarnacija*.

Božidar Đurović,
upravnik Narodnog pozorišta u Beogradu

Jugoslovensko dramsko pozorište u Beogradu

Želje, nade, očekivanja

Godinama je opstojala potpuno netočna teza da Bitef nema nikakvog uticaja na tekući repertoar beogradskih pozorišta. Uvek je bilo umetnika i teatarata koji važnost Bitefa nisu tajili, kao što će uvek biti onih kojih se ta stvar ne tiče. U međuvremenu, Bitef je izgubio veći deo svoje profetske snage i postao još jedan festival koji nehotično obavlja posao provincijalizovanja,

bivajući jedinom mogućnošću uvida u nešto od pretežno evropskog pozorišnog života. JDP je sa predstavom *Sanjari* po Muzilu, a u režiji Miloša Lolića, pobedio na Bitefu pre dve godine. To, međutim, nije uticalo na ovogodišnju selekciju, pa na njoj, iako je regionalno zasnovana, nema nove predstave istog autora, ovaj put iz Ljubljane, *Bartlbija* po Melvilu, još radikalnijeg iskoraka u formulaciji jedne osobene umetničke poetike. Ima, na sreću, onih koji to uočavaju: Miloš Lolić, u ovom trenutku, režira Lorkine *Krvave svadbe* u minhenskom Folksteatru, a predstoji mu i režija Bauerovog *Magic Afternoon* u bečkom Folksteatru. Nadam se da će Bitef nešto od toga prepoznati, baš kao što se nadam da će JDP i neka druga beogradska pozorišta biti prepoznata kao ključna kulturna činjenica, te i adekvatno vrednovani. Pri trenutnim uslovima može se govoriti samo i izvesnim stvarima, kao što je oproštajna režija Dejana Mijača po tekstu Čehovljevog *Višnjika*, premijera je 4. oktobra. Ostalo su želje, nade, očekivanja.

Gorčin Stojanović,
umetnički direktor JDP

Beogradsko dramsko pozorište

Fokus na praiizvedbama domaćih tekstova

Fokus repertoara Beogradskog dramskog pozorišta je na praiizvedbama domaćih tekstova i već u najavi imamo četiri. Mislim da je to izuzetno važno za mladu publiku. Bitef festival ne utiče direktno na koncipiranje našeg repertoara jer se trudimo da ostanemo dosledni svojim principima, a to su praiizvedbe u savremenom teatru. S druge strane, Bitef je za kulturni život Beograda značajan jer nam pruža mogućnost da vidimo tuđa iskustva i da se pozicioniramo u odnosu na to. Program festivala iz godine u godinu može nekome više ili manje da se dopada, ali nesporan je značaj svega novog što nam dođe, stranih produkcija, da vidimo kako se to negde drugde radi i da uporedimo sa našom praksom.

Maša Mihailović,
direktor BDP

ivo andrić
prokleta avlija
redatelj nebojša bradić

kazalište virovitica
Teatar Kabare Tuzla
NARODNO POZORIŠTE UŽICE

© zadužbina ive andrića, milutina bojića 4, beograd, srbija

„Prokleta avlija“, zajednički projekat
Kazališta Virovitica, Teatra Kabare Tuzla
i Narodnog pozorišta Užice

Povodom 50 godina od dodele Nobelove nagrade za književnost Ivu Andriću

Reditelj, dramaturg i scenograf - Nebojša Bradić
Kostimografija - Snežana Kovačević (Užice),
Kompozitor - Zoran Erić (Beograd),
Lektor lektor i scenski govor - Vlada Kerošević (Tuzla)
Asistentkinja i tehnička realizacija scenografije -
Marijana Zorzić Petrović (Užice).

Igraju

Igor Golub, Antun Vrbenski, Mijo Pavelko, Mladen Kovač i
Draško Zidar (Virovitica), Elmir Krivalić, Irfan Kaslimović,
Dražen Pavlović i Vlado Kerošević (Tuzla), Petar Benčina
(Beograd), Dušan Radojčić (Užice)

Premijere

Virovitica, 23. septembar (repriza 24. septembar)
Užice, 26. septembar (repriza 27. septembar)
Tuzla, 2. oktobar (repriza 3. oktobar)

Pozorište na Terazijama u Beogradu

Prva premijera u ovoj sezoni „Grk Zorba“

Pozorište na Terazijama otvara sezonu 2011/12 premijerom predstave *Grk Zorba* u režiji Mihaila Vukobratovića, radenu u koprodukciji sa Budva grad teatrom i to će biti prva premijerno izvedena predstava u novoj sezoni. Sledeći projekat koji će biti realizovan u ovoj sezoni jeste mjuzikl *Zona Zamfirova*. Autor adaptacije ove pripovetke romana Stevana Sremca je Kokan Mladenović koji će takođe režirati ovaj mjuzikl koji u značenjskom smislu nastavlja liniju naznačenu predstavom *Maratonci trče počasni krug* Dušana Kovačevića: izrada domaćeg mjuzikla u najboljoj tradiciji i prema svim zahtevima ove vrste pozorišta. Premijera ove predstave trebalo bi da bude održana krajem januara ili početkom februara 2012 godine.

Željko Jovanović, umetnički direktor Pozorišta na Terazijama

Što se tiče daljih planova oni, kao što je to slučaj i sa ostalim pozorištima u gradu, zavise najpre od rezultata usaglašavanja budžeta zemlje između Ministarstava finansija RS i MMF, potom treba da prođe period u kome će Ministarstvo finansija izraditi projekciju raspodele tako definisanog budžeta, pa da onda kažu gradu na koliko može računati... da skratim, planovi za sezonu moraju sačekati da gradske službe, nakon što se počesu po glavi, kažu pozorištima sa koliko novca mogu računati u sledećoj fiskalnoj godini. To konkretno znači da će beogradska pozorišta kompletne planove za sezonu koja je počela moći da definišu negde oko njene polovine. Krajem ove i početkom sledeće godine.

Značaj Bitefa ne samo za naše pozorište već za našu kulturu uopšte do te mere je nesumnjiv da je izlišno govoriti o njemu na taj način. Ništa ili malo šta se u Srbiji može porediti sa Bitefom više zbog toga što Bitef nije smotra, što nije imao zadatak da nešto prikaže, uporedi ili kako se često čuje, da upozna ove sa onima ili one sa ovima, već zato što je Bitef bio i jeste način mišljenja. U pozorištu i o pozorištu razume se.

Njegov uticaj na beogradska pozorišta mada zvuči paradoksalno možda je najznačajniji za rad Pozorište na Terazijama, istina u jednom segmentu bliskom ovom pozorištu. S obzirom da su ples

i rad koreografa ravnopravni ostalim elementima predstave, odnosno autorima svake predstave naše kuće, to je uvid na Bitef produkciju uvek bio dragocen. U poslednje vreme je, čak oformljena repertoarska linija Pozorišta na Terazijama bazirana na iskustvima i uvidima u Bitef produkciju. Poslednjih pet godina naime na našem repertoaru uvek se nalazi po jedna plesna predstava. Taj niz je otvoren predstavom *La capinera*, koreografa Mikelea Merole, usledila je *Zemlja Džoe Alegada* dok je na sceni Pozorišta na Terazijama aktuelna predstava *Buđenje* zasnovana na igri i novim tehnologijama, takođe prvi put viđenim na Bitefu.

Istine radi treba reći da se od prošle sezone u tu priču plesnih projekata uključio i Bitef teatar.

Srpsko narodno pozorište u Novom Sadu

Temeljno renovirano zdanje SNP

Nema sumnje da će sledeću, jubilarnu sezonu koju Srpsko narodno pozorište proslavlja kao najstarija profesionalna teatarska institucija u Srbija koja kontinuirano radi već sto pedeset godina, obeležiti upravo premijere predstava koje će naša Drama, Opera i Balet posvetiti ovoj proslavi.

U Operi je to praižvođenje *Mileve Ajnštajn*, opere koju je po našoj narudžbini komponovala Aleksandra Vrebalov, u Drami će to biti premijera *Seoba* Miloša Crnjanskog u dramatisaciji i režiji Vide Ognjenović, dok će baletsku predstavu, takođe po motivima drame posvećene sudbini *Mileve Marić*, početkom sledeće godine na scenu postaviti koreograf Staša Zurovac.

Naravno, Srpsko narodno pozorište u svoje tri umetničke jedinice priprema i druge predstave, kao što su balet *Krcko Oraščić* koreografa Eldara Alijeva, po motivima poznate Hofmanove priče, operna predstava koju ćemo realizovati kao koprodukciju sa zagrebačkim Muzičkim bijenalom, inscenacije *Urnebesne tragedije* Dušana Kovačevića koju režira Maja Grgić, *Najavljenog ubistva*

Agate Kristi u režiji Ksenije Krnajske te *Priča iz Bečke šume* Edena fon Horvata u postavi Ive Milošević. Tu je i nova produkcija našeg *Foruma za novi ples* ili otvaranje kabaretske scene SNP. U toku su i pripreme za dva iznenađenja: Čehovljevog *Galeba* i Brehtove *Opere za tri groša*, ali o tome kada dođe čas.

Pa ipak, posebno smo ponosni i srećni što će nova sezona započeti u temeljno renoviranom zdanju Srpskog narodnog pozorišta u kojem će, siguran sam, uživati i umetnici i publika.

Aleksandar Milosavljević, upravnik i direktor Drame SNP

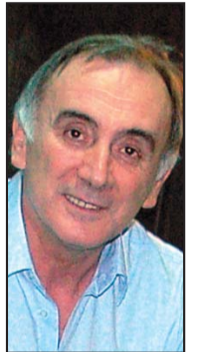
Pozorište Slavija u Beogradu

Proverena dramska dela

Pozorište Slavija, tradicionalno prvo od beogradske pozorišta, početkom septembra počinje pozorišnu sezonu. Skoro 30 naslova od kojih je polovina izvedena više od 100 ili 200 puta biće na repertoaru i u ovoj sezoni. U nadi da ćemo na radost pozorišne publike do kraja godine uspešno završiti i postaviti na scenu nove naslove: B. Nušića, M. Gavranu, B. Slejda i M. Bečkovića, privodimo kraju i selekciju 11. međunarodnog pozorišnog festivala *Slavija 2012*.

Način finansiranja pozorišta Slavija uslovljava nas pored ostalog da ne smemo gubiti iz vida najširu pozorišnu publiku pa eksperiment prepuštamo drugima, a mi se prvenstveno oslanjamo na proverena dramska dela, dajući značajno mesto i savremenom domaćem dramskom tekstu.

Pored svih ponekad i potpuno različitih ocena, posebno u poslednjoj deceniji o selekciji predstava, ceni festivala, prostoru gde se izvode predstave, posećenosti, vremenu održavanja, Bitef je svakako već skoro pola veka najznačajniji pozorišni događaj ne samo u našoj zemlji. Medijska pažnja koju ima Bitef pred početak pozorišne sezone izuzetno je značajna, ne samo za Bitef, jer posle meseci pauze „budi iz letnjeg sna“, kako pozorišnu publiku tako i sve one koji se bave ovim poslom.

Batrić Žarković, direktor pozorišta Slavija

**КОЛАРЧЕВА
ЗАДУЖБИНА**

ЗАДУЖБИНА ИЛИЈЕ М. КОЛАРЦА

Студентски трг 5
www.kolarac.rs
тел: 2635 073

СЕЗОНА 2011/2012
ДОБРОДОШЛИ НА КОЛАРАЦ !

Центар за музику

Концерти: Великани музичке сцене,
Музичке променаде, Музичка галерија

Центар за предавачку делатност

Предавања, семинари, промоције

Центар за наставу страних језика

Упис је у току
тел: 2630 480, e-mail: skola@kolarac.rs

Књижара Александар Белић

Ликовна галерија

Изложбе и продајна галерија

BIRAM NAŠU BUDUĆNOST

АКЦИЈА
DO 12. 10. 2011.

Iskoristite jedinstvene promotivne uslove!

- JEDNOSOBNI STANOVI, 45m² - 69.999€ neto
- DVOSOBNI STANOVI, 68m² - 99.999€ neto

Trosobni i četvorosobni stanovi - 1.600€/m² neto uz dodatne pogodnosti i pripadajuće garažno mesto!

Biram odmah useljiv stan na odličnoj lokaciji.
Biram Belville!

Belville prodajni paviljon
Jurija Gagarina bb,
ponedeljak – petak 09 – 20h / subota 10 – 15h
011 20 90 770; 011 20 90 771
www.belville.rs

BELVILLE
Dobrodošli!

Narodno pozorište u Somboru

Maraton obeležava sezonu

Somborski teatar ove će jeseni obeležiti 129. godišnjicu postojanja, a u novembru, kada se obeležava jubilej, biće premijerno izvedena predstava *Sestre Karamazove* Svetislava Basare, režija Radoslav Milenković.

- Za narednu sezonu planiramo ukupno pet premijera, od kojih je jedna za decu, a 25. novembra 2012. godine obeležićemo 130 godina postojanja teatra u Somboru. Veoma značajan događaj je u junu - na kraju pozorišne sezone priređujemo *Pozorišni maraton*. Biće to njegovao dvadeseto, jubilarno izdanje, pa ćemo se posebno pripremiti - kaže Biljana Keskenović, upravnica Narodnog pozorišta u Somboru. **D. K.**

Drama na srpskom jeziku
Narodnog pozorišta u Subotici

Sezona više okrenuta publici

Drama na srpskom jeziku Narodnog pozorišta će u ovoj sezoni biti možda malo više okrenuta publici nego takozvanim „festivalskim“ predstavama (mada, iz našeg dosadašnjeg iskustva, nije nemoguće imati i jedno i drugo). Tako će od četiri planirane premijere za sledeću sezonu dve biti komedije. Ne postoji jedinstvena tematska odrednica ovogodišnjeg repertoara (prošle godine smo se uglavnom bavili praižvedbama), ali moglo bi se reći da je repertoar podeljen na pola - dva klasika i dva savremena teksta - kaže o nastupajućoj sezoni u subotičkom pozorištu Olivera Đorđević, umetnička direktorka Drame. Prošlog utorka, inače, počele su probe nove predstave, prve u ovoj sezoni.

- U pitanju je Šekspirova *Komedija zabuna* koju režira mladi, talentovani reditelj Milan Nešković. Pored glumaca iz našeg ansambla, imamo i tri mlada gostujuća glumca: Jovana Živanovića, Tijanu Karačić i Luku Mihovilovića. Premijera će biti 7. oktobra. Drugi projekat u sezoni je komad mlade hrvatske autorke Nine Mitrović *Kad se mi mrtvi pokoljemo*. U pitanju je britka i duhovita drama o nama, o onome što nam se dešavalo (a donekle se i dalje dešava), o našem mentalitetu i podneblju. Reditelj je Andraš Urban a premijera je planirana za 16. decembar. Drugi deo sezone počinje dramatisacijom pripovetke *Zapisi o darovima rođake Marije* Momčila Nastasijevića u režiji Nikole Zavišića. Zanimljivo je da će se ovde, po prvi put, isključivo u ulozi dramaturga naći rediteljka Ana Đorđević. Premijera je planirana za mart naredne godine.

Poslednji projekat u sezoni je, na neki način, nastavak jedne od najomiljenijih predstava naše publike - *Sabranih dela Viljema Šekspira*. Autori tog teksta su napisali i komad *Sabrana dela Gospoda Boga*, a njega će kod nas na proleće režirati Vladimir Popadić. Premijera će biti u maju iduće godine. **V. L.**

Drama na mađarskom jeziku Narodnog pozorišta /Narodnog kazališta/Népszínház Subotica

Počele probe „Višnjika“

Ansambl je već krajem avgusta počeo probe Čehovljevog *Višnjika*. U ovoj predstavi igraju skoro svi glumci drame, a režiser je Laslo Berceš iz Budimpešte (koji je pre nekoliko godina ovde režirao veoma uspešnu i mnogo nagrađenu predstavu *Mali Geza*). Predstava će biti premijerno prikazana 23. oktobra, na početku manifestacije *Dani mađarskog glumišta u Vojvodini*. U sklopu ovog događaja biće organizovano i VIII čitalačko pozorište savremene drame na mađarskom jeziku u Vojvodini. Na gala večeri 29. oktobra, dodeljuje se *Patakijev prsten* za najbolje glumačko ostvarenje u prethodnoj sezoni na mađarskom jeziku u Vojvodini.

Sledeća predstava će biti rađena na osnovu teksta Ive Andrića, u scenskoj adaptaciji Tibora Zalana *Aska i vuk*. Reč je o mjuziklu za omladinu, kompozitora Geze Kučere mladeg, a reditelj je Đerđ Hernjak. Premijera je planirana za kraj decembra.

Tokom zime počinju pripreme za predstavu u režiji Andraša Demetera (u prošloj sezoni radio je predstavu o Gezi Čatu *Dnevnik jedne umobolne žene*). Nakon toga dolazi Peter Telihai,

sa predstavom *Vitez iz La Manče*, to jest mjuziklom na osnovu dela Migela de Servantesa. Paralelno sa tim radiće se i jedna mala, intimna predstava, po tekstu Roberta Lenarda, dobitnika nagrade na prošlogodišnjem Čitalačkom pozorištu, *Bdioci*. **V. L.**

Regionalno pozorište u Novom Pazaru

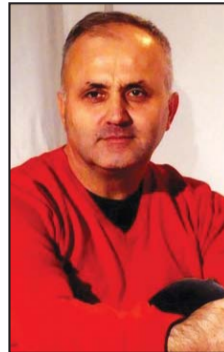
Jedna predstava izvesna, druga pod znakom pitanja

Pozorišne predstave *Hasanaginica* u režiji Andrijane Videnović i *Žalosna svadba* u režiji Aide Kožar, u sledećoj sezoni biće repertoarska okosnica novopazarskog Regionalnog pozorišta. Ansambl koji čine glumci Regionalnog pozorišta i studenti glume sa *Internacionalnog univerziteta*, u klasi Envera Petrovcija, počeli su rad na dečijoj predstavi *Lepotica i zver* po tekstu i u režiji Aide Kožar.

- Do kraja godine trebalo bi da uradimo još jednu predstavu, koja će se naći na repertoaru u zavisnosti od finansijskih sredstava. Slede nam razgovori sa predstavnicima gradske uprave o visini sredstava koja mogu da se izdvoje iz gradskog budžeta - kaže Muzafer Župljanin, zamenik direktora Regionalnog pozorišta i dodaje da su u toku razgovori sa drugim pozorištima o gostovanju u ovom gradu. Župljanin za 19. novembar najavljuje manifestaciju *Noć pozorišta* a sav prihod namenjen je za pomoć Kraljevu. Reč je o manifestaciji koja je dogovorena u martu ove godine.

- Sezona koja je za nama je najplodonosnija od kako postoji Regionalno pozorište u Novom Pazaru. Od Ministarstva kulture smo dobili 1.6 miliona dinara - za predstavu *Hasanaginica* dobili smo 1.2 miliona i za *Lepotica i zver* 400.000 dinara. Gradska uprava nam je pomogla sa 600.000 dinara za predstavu *Hasanaginica* koju bi narednih meseci trebalo da vidi i publika u Narodnom pozorištu u Beogradu - naglašava zamenik direktora Regionalnog pozorišta.

S. Novosel

VIŠE OD SAVETA. REŠENJA.

Revizija. Poslovno savetovanje. Poresko savetovanje.
Računovodstvene usluge.
Poslovno restrukturiranje.

BDO Srbija je deo 5. najveće globalne mreže koja posluje u 120 zemalja i ima preko 1000 kancelarija sa više od 50.000 zaposlenih. BDO na globalnom planu ostvaruje godišnji prihod od preko 5 milijardi američkih dolara. BDO posluje u Srbiji već 18 godina, i za to vreme je ostvario besprekornu reputaciju. Firmu čini tim od 100 profesionalaca koji rade na pronalaženju odgovora na složena pitanja svojih klijenata.

BDO

U LISTU DANAS SPECIJALNI POPUSTI ŠKOLAMA!

**OBJAVLJIVANJE OGLASA ZA PRIKUPLJANJE
PONUDA ZA IZVOĐENJE EKSKURZIJA**

Sve dodatne informacije možete dobiti u Marketing službi lista Danas:
Adresa: Alekse Nenadovića 19-23, 11000 Beograd,
tel/fax: 011/344 1186, e-mail: marketing@danas.rs

PRETPLATITE SE NA LIST

Danas

ŠKOLAMA POSEBAN POPUST OD 30%!

1 mesec	3 meseca	6 meseci	12 meseci
574,00	1.722,00	3.444,00	6.888,00
	+ptt troškovi		
456,00	1.368,00	2.736,00	5.742,00
	UKUPNO		
1.030,00	3.090,00	6.180,00	12.360,00

KONTAKT

Dnevni list Danas, Alekse Nenadovića 19-23/5, 11000 Beograd
(za prodajnu službu)
Telefon: 011/344 11 86/107 i 124
e-mail: prodaja@danas.rs

ZZ

Novi koncept Zelenog zvona

ZRENJANIN - NOVI SAD

Zeleno zvono, prepoznatljivo zrenjaninsko ime, ove godine obeležilo je dvadesetu godinu aktivnog postojanja i neizmernog doprinosa kulturnoj sceni u zemlji i regionu. Zahvaljujući konceptu jedinstvenog servisa i podrške pozorišnoj umetnosti, razvijeno je uspešno delovanje Pozorišnog kluba u Narodnom pozorištu „Toša Jovanović“ u Zrenjaninu. Taj isti koncept, obogaćen novim idejama, Zeleno zvono započinje ove jeseni i na novosadskoj kulturnoj sceni, gde će u narednim godinama svog delovanja postati neodvojivi segment vojvodanske prestonice. Srpsko narodno pozorište, u jubilarnoj godini kada će obeležiti 150. godina postojanja i kada će publiku dočekati u potpuno renoviranom prostoru pozorišta u Novom Sadu, u prostorijama svog Pozorišnog kluba ugostiće čuvenu ideologiju Zelenog zvona.

U „novoj Tremi“, u narednom periodu plasiraće se programi koji su u skladu sa ugledom i tradicijom Srpskog narodnog pozorišta, ali i prilagođeni novim tendencijama kojima Zeleno zvono stremi. Otvaranje „nove Treme“ sa novim konceptom i uz podršku pokreta *Novi optimizam*, očekuje se krajem oktobra, kada započinju pozorišne premijere Srpskog narodnog pozorišta.

ZZ

Narodna biblioteka Srbije *biblioteka informacionog društva 21. veka*

Energetska kompanija EFT Group donirala je najsavremeniju informacionu tehnologiju Narodnoj biblioteci Srbije. Računarski su opremljene elektronska, multimedijalna, naučna, referensna, čitaonica za slepe i slabovide, kao i čitaonice posebnih fondova. Pored štampanih publikacija, korisnicima će biti dostupni i milioni digitalnih dokumenata, informacija i zbirki podataka.

Otkrijte znanja, ideje i imaginaciju 21. veka u Narodnoj biblioteci Srbije!

www.eft-biblioteka.net

SRETEN UGRIČIĆ: Budućnost (koja) je počela

Ivana Matijević

OBJEDINJAVANJA

Srpska kultura odavno nije otpočela jednu svoju sezonu tako ispunjeno, bogato, usudujemo se da kažemo, raskošno, kako će to biti ovoga puta. Bitef je u svom uobičajenom terminu, Svetski kongres PEN početkom nedelje počinje baš u Beogradu, a jedna od najznačajnijih nacionalnih institucija kulture - Narodna biblioteka Srbije, otvara svoja vrata za javnost nakon temeljne rekonstrukcije. Upravnika NBS, Sreten Ugričića pitali smo, tim povodom, šta za tu ovdanjsku i širu kulturu znači početak rada NBS punim kapacitetom?

- Principi na kojima počiva Bitef u pozorišnom svetu, jesu i principi na kojima počiva aktivnost reformisane i obnovljene NBS u svetu knjige. Brinemo o tradiciji, ali problemski i kritički, kao što istovremeno brinemo i o novom. U određenju naše misije stoji da je NBS prvorazredni informacijski resurs i kulturni kapital ove zemlje. Obnovljena NBS delotvorno će potvrditi temeljno opredeljenje da budemo pamćenje i oživotvorenje prošlog, praćenje i problematizovanje sadašnjeg, kao i zamišljanje i predviđanje budućeg. Želimo da interaktivno objedinjavamo civilizaciju štampe i papira sa civilizacijom sveprisutne informaciono-komunikacione tehnologije i digitalnih sadržaja.

● **S tim u vezi, hoće li u obnovljenoj NBS biti mesta i koristi i za stare i za nove korisnike, za one koji čitaju sa papira i za one koji čitaju sa ekrana?**

- Otvaramo vrata zgrade na Vračarskom platou za sve, ali istovremeno smo uz svakog ko na svom mobilnom telefonu ili tablet računaru ima android platformu, u bilo koje doba dana i noći, na bilo kom mestu na planeti. Još nešto. NBS odsad ravnopravno uslužuje čitaocima koji dolaze u zgradu i zauzimaju svoje mesto u obnovljenim čitaonicama, kao i naše virtuelne korisnike kojih ima dnevno dvadeset hiljada, toliko beležimo ulazaka dnevno posredstvom sajta u naše baze podataka, kataloge, digitalne kolekcije, tekuće informacije itd. Jedan od razloga zašto imamo toliko mnogo posetilaca iz sajber prostora jesu i naši korisnici najnovije generacije - Internet roboti-pretraživači, koji na globalnoj informacijskoj mreži pomažu u orijentaciji i se-

lekciji podataka, građe i linkova ka sadržajima koji se traže. Jednostavno rečeno, trudeći se da izađemo u susret i uslužimo ove robote, mi smo korak bliže onima koje oni vode, a to su naši čitaoci, naši tzv. krajnji korisnici. Iza okeana koji šumi milijardama klikova, kriju se prsti i glave živih, znatiželjnih, zainteresovanih ljudi. Njima želimo srdačnu dobrodošlicu u NBS.

● **Kakvo je zapravo čudo ta institucija biblioteke koja neizmerno blago koje čuva ne skriva samo za posvećene već ga neštedimice deli sa svima, uvećavajući tako svoje bogatstvo?**

- Kulture nema ako u osnovi nije dijalog, interakcija, inspiracija onim što je drugi i što je drugo, ako nije razmena, komunikacija, distribucija,

Obnovljena NBS delotvorno će potvrditi temeljno opredeljenje da budemo pamćenje i oživotvorenje prošlog, praćenje i problematizovanje sadašnjeg, kao i zamišljanje i predviđanje budućeg. Želimo da interaktivno objedinjavamo civilizaciju štampe i papira sa civilizacijom sveprisutne informaciono-komunikacione tehnologije i digitalnih sadržaja

preispitivanje, revalorizacija, rekontekstualizacija... Dva su osnovna tipa kulture i ljudskih zajednica. Ili je to zatvorena i represivna kultura kontrole ljudskih uverenja, ili je otvorena i dijaloško-kritička kultura kontrole posledica ljudskih uverenja. Jedno je kultura i zajednica podaništva, a drugo je kultura i zajednica slobode. NBS prati, evidentira i brine o posledicama ljudskih uverenja, kanališe ih iz prošlosti, preko višeznačne sadašnjice prema budućnosti, bliskoj ili daljoj, izvesnoj ili neizvesnoj.

● **Rekonstrukcija je bila duga i skupa. Osim ulepšane unutrašnjosti, savremenije i bolje opremljenosti, šta su njome korisnici još dobili?**

Sreten Ugričić

U jeziku univerzalnih vrednosti razumevanje i saznavanje su laki i sveobuhvatni, elementarni i emancipujući - tim jezikom govore i Bitef i NBS

Foto: Stanislav Milojković

- Nova čitaonica za slepe i slabovide dobar je primer budućnosti koja je počela. Ostvarila su se tri preduslova na kojima smo vredno radili: primena najsavremenijih bibliotečkih standarda, nova oprema koja konvertuje svaku publikaciju u elektronskoj formi u zvuk i u Brajov zapis, kao i novi zakon o obaveznom primerku po kome će odsad izdavači NBS dostavljati jednu elektronsku kopiju svega što se objavljuje. To znači da će od sada slepi ili slabovidi korisnici u našoj novoj čitaonici imati pristup bilo kojoj publikaciji iz aktuelne produkcije. Dosad su slepi i slabovidi mogli da koriste jedan od dva odsto izdavačke produkcije, a od sada svih 100 odsto. Pored toga, dostupne su im bogate zbirke već digitalizovane građe, sa više od milion dokumenata. Koliki je pomak i dobrobit ovim postignut u kulturnom, civilizacijskom, humanitarnom, i svakom drugom smislu, procenite sami. Sličan primer je i multimedijalna čitaonica sa 40 potpuno opremljenih mesta za gledanje, slušanje, čitanje, pisanje, istraživanje, komuniciranje, zabavu. Ali, kao i u pozorištu - treba doći i lično se uveriti šta sve

predstava nudi, treba doći i lično se uveriti u sve mogućnosti 12 čitaonica u rekonstruisanoj NBS.

● **Biblioteka je nacionalna ustanova, Bitef je internacionalni festival, ali za obe ove velike institucije ovdanjske kulture je od presudnog značaja veza i komunikacija sa svetom. Knjige, dakle, jezik i pismo, na kojima počiva rad NBS, na prvi pogled nešto je što tu komunikaciju ne čini lakom kako to može jezik teatra?**

- U jeziku univerzalnih vrednosti razumevanje i saznavanje su laki i sveobuhvatni, elementarni i emancipujući. Tim jezikom govore i Bitef i NBS. Bitef je zaštitni znak kulture moderniteta, kulture stalnih iskoraka, stalnog i smelog tragalaštva, kritičkog promišljanja i iskušavanja tradicije, pokušaja da se novim formama otkrije nova stvarnost ili raskrinka zabluda starog, zaparloženog, inertnog, zatečenog. Bitef je inkarnacija nesmirene težnje da se kao svoje prepoznaju univerzalne vrednosti, ma odakle dolazile, kao i da se najvrednije od onog što sami imamo promovise u internacionalnom kontekstu kao univerzalno, kao opšte ljudsko. Bitef je dokaz da ipak nismo podlegli upornom i mučnom pritisku samoizolacije i samosažaljenja, samoreprodukcije i samokonzervacije. U tom ključu su i način mišljenja i rada NBS, koja je u poslednjih sedam-osam godina partner ili suosnivač najznačajnijih svetskih i evropskih projekata, kao što su *Svetska digitalna biblioteka*, *Evropska biblioteka*, *Europeana*. Od ove godine, na primer, centralni elektronski katalog Srbije sa više od dva miliona i trista hiljada bibliografskih zapisa priključen je *Svetskom katalogu OCLC*, koji broji oko 200 miliona jedinica građe iz celog sveta.

● **U čemu je za vas kao pisca i intelektualca, izvan uloge upravnika NBS, smisao postojanja takvih velikih institucija kulture poput biblioteke ili festivala kakav je Bitef?**

- U pouzdanju podršci trajanju i neiscrpnom proizvodjenju i širenju moći imaginacije, mišljenja, znanja i odgovornosti, što su, u stvari, primarne forme slobode, kako za pojedinca, tako i za narode - u ovom slučaju za naš narod, za Srbiju. ■

Najveća nacionalna biblioteka na Balkanu

Narodna biblioteka Srbije otvara se za korisnike u ponedeljak 12. septembra u 8 sati, nakon skoro četiri godine.

Očekuje se da dnevno čitaonice poseti 1000 korisnika, dok je broj virtuelnih korisnika već sada oko 20.000 dnevno, što najbolje svedoči o tome da je NBS svoje glavne poslove radila punom parom i dok su čitaonice bile zatvorene (prikupljanje obaveznog primerka, obrada knjiga, izrada bibliografija, digitalizacija, onlajn servisi i drugo).

Godine 2007. započeta je prva opsežna rekonstrukcija korisničkog enterijera NBS sa ciljem neophodne modernizacije biblioteke, povećanja broja korisničkih mesta, unapređenja nivoa usluga i omogućavanja boljih uslova za rad.

Projekat rekonstrukcije enterijera - holova, čitaonica, kafeterije, konzervatorske laboratorije, kafe-knjizare i agencije za izdavače, završen je u maju 2011. sredstvima *Nacionalnog investicionog plana*, kredita *Evropske investicione banke* i sredstvima same biblioteke. Čitav projekat je izveden prema idejnom rešenju arhitekta Zorana Radojičića, a ukupna vrednost projekta je 4.3 miliona evra. Rezultat rekonstrukcije su povećani kapaciteti čitaonica za 50 odsto, i mnogo bolji uslovi za rad u čitaonicama - na svakom ko-

čitaonica periodike, čitaonica posebnih fondova, čitaonice pravnog centra i centra za bibliotekarstvo i informacione nauke i posebno čitaonica za slepe i slabovide koja je opremljena najsavremenijom tehnologijom koja omogućava slepim i slabovidim korisnicima da pored knjiga na Brajevom pismu i audio formata, čitaju i koriste svaku publikaciju koja se nalazi u elektronskom formatu.

Rekonstrukcija je urađena na oko 6.000 kvadratnih metara objekta NBS, obuhvativši radove na enterijeru, proširenje kapaciteta korisničkog dela, rekonstrukciju i dogradnju elektro-inštalacija, protivpožarnih instalacija i hidrantske mreže, kao i uvođenje sistema klimatizacije i kablovske računarske mreže.

Svetska književna elita na 77. kongresu Međunarodnog PEN centra u Beogradu

Oslobađanje reči

Aleksandra V. Malušev

GRAD PISACA

Prvi put za 85 godina koliko postoji, Srpski PEN biće domaćin kongresa Međunarodnog PEN centra koji će se od 12. do 18. septembra održati u Beogradu.

Kao stecište najuglednijih pera sveta, Beograd će u danima održavanja kongresa uistinu biti grad pisaca. Na više lokacija u gradu, pored ostalih i na balkonu Narodnog pozorišta, uporedo sa 77. PEN kongresom, odvijaju se književni festival pod nazivom *Oslobodi reč* i druge multilingvalne književne večeri, gde će pisci uživati čitati stihove i odlomke iz dela. Festival će 16. i 17. septembra, biti održan i u Novom Sadu i Nišu. Gostujući pisci i delegati posetiće takođe Kovačicu i Sremske Karlovce.

Više od dve stotine delegata, predstavnika nacionalnih PEN centara iz stotinak zemalja sveta, najavilo je učešće na ovom skupu i pratećem književ-

Književna fešta

Velika književna fešta, *Oslobodi reč* odvijajuće se od ponedeljka do subote u tri grada - Beogradu, Novom Sadu i Nišu, i posredstvom tri medija - čitanjima uživo, zatim filmovima snimljenim prema književnim delima i izložbama knjiga gostujućih i domaćih autora. Uz srpski PEN, domaćini Festivala na kome učestvuju pedesetak istaknutih pesničkih i prozaičkih imena jesu Kulturni centar Beograda, Narodno pozorište iz Beograda, Kulturni centar Grad, Kulturni centar Novog Sada i Kulturni centar Niša.

nom festivalu. Osim njih, u Beograd kao gosti srpskog PEN centra dolaze i najuglednija svetska književna imena - među njima nobelovac Dario Fo, Džon Ralston Sol - sadašnji predsednik Međunarodnog PEN, kao i Derd Konrad, Andrej Bitov, David Grosman, Klaudio Magris, Kristofer Houp, Ana Blandijana, Drago Jančar, Alek Popov, Ejdrjen Klarkson, Amir Or, Ekbal Baraka, Hosam Nasar, Titos Patrikios, Anastasis Vistonitis, Mohamed Salmavi, Dimitar Baševski, Aleksej Slapovski, Vang Điaksin, Dionis Sjotis i Nelofer Pazire. Među gostima biće i ugledni prevodioci srpske književnosti u svetu - Gaga Rosić, Žela Georgijeva, Dunja Badnjević i Dina Katan Benzion.

Pored redovnih aktivnosti kongresa u hotelu *Intercontinental* - od sednica Borda Međunarodnog PEN, zasedanja različitih komiteta ove međunarodne asocijacije posvećene borbi za ostvarivanje ljudskih i umetničkih sloboda, i sesija Skupštine delegata kongresa - svi učesnici skupa biće gosti na prijemu povodom zvaničnog otvaranja, u Skupštini grada Beograda.

Vida Ognjenović

Hteli bismo da poručimo našim kolegama iz sveta da mogu čvrsto da računaju na naš glas

Foto: Stanislav Milojković

- Hteli bismo da poručimo našim kolegama iz sveta da mogu čvrsto da računaju na naš glas, jer se kod nas stvara i prevodi dobra i raznovrsna literatura. Ove godine Međunarodni PEN slavi 90. godišnjicu, a srpski PEN - 85. godišnjicu postojanja. Ta mogućnost povezivanja sa piscima sveta bila je za naše književnike i književnost veliki izazov. Sama činjenica da su požurili da joj pristupe već u prvim godinama od njenog osnivanja najviše govori koliko su zaista ozbiljno shvatali va-

žnost tog profesionalnog zajedništva. Tako je ostalo i danas. Podrška PEN bila je veliko ohrabrenje za pisce, a naročito za one iz zemalja opresivnih ideoloških režima - kazala je predsednica srpskog PEN centra Vida Ognjenović.

Susret balkanskih pisaca

Na inicijativu predsednika PEN, Džona Ralstona Sola, tokom ovih dana biće održan i susret pisaca Balkana, posvećen jačanju regionalne saradnje. Pisci sveta čija su dela objavljena na srpskom svakog dana u podne imaće susrete sa čitaocima i potpisivati svoje knjige u knjižari *Beopolis*. Na otvorenim prostorima Beograda, u toku održavanja kongresa, svake večeri biće organizovane projekcije najuspelijih filmskih ekranizacija literarnih dela.

ЗАВОД ЗА
УЏБЕНИКЕ
Кућа знања

www.zavod.co.rs

БЕОГРАД
Обилаћев венац 5
тел. 011/2638-405
Косовска 45
тел. 011/3227-088

Палмотићева 1а
011/3224-706
Вукасовићева 50
тел. 011/3594-835

НОВИ САД
Сремска 7
тел. 021/662-4433
Матице српске 1
тел. 021/417-625

НИШ
Трг краља Александра 3
тел. 018/511-428
КОСОВСКА МИТРОВИЦА
Владе Ђетковића 1
тел. 028/425-111

DŽON RALSTON SOL:

Haiku novog oralnog doba

Aleksandra V. Malušev

POZITIVNO (NIJE) NEGATIVNO

Prvi put od kako je pre 85 godina osnovan Srpski PEN centar, prestižna međunarodna PEN konferencija održava se u Beogradu zbog koje će u prestonici od 12. do 18. septembra boraviti oko dve stotine najpriznatijih svetskih pisaca. Prvi čovek Međunarodnog PEN centra, potonji dobitnik prestižne nagrade *Gutenbergova galaksija*, Džon Ralston Sol predsešava ovogodišnjem 77. kongresu i za *Danas* govori o neprestanim transformacijama književne kreativnosti i mogućnosti izražavanja koje diktira napredak tehnologija, o borbi za slobodu posredstvom pera i *tvitera*, o kratkovidim školskim sistemima...

● **Pominjali ste važnost kongresa PEN iz 1933. u Dubrovniku u pogledu suprotstavljanja nacističkoj Nemačkoj. Šta se očekuje od beogradskog susreta najoštrijih svetskih pera ovog septembra?**

- Iako ovo ne zvuči kao ekvivalent pomenutom događaju, najveći problem današnjice u književnom smislu je to što godišnje izumre stotine malih jezika, a javnost se jedva osvrne na to, ako i uopšte. Izgubiti svoj jezik, kulturu znači izgubiti način da se izraziš. Baš zato se PEN sve posvećenije bavi ovim problemom i uskoro ćemo izneti manifest o literarnim pravima. Verujem da će biti prihvaćen, to je zbornik ljudskih prava o jeziku. To je nešto novo i važno je korak, mnogi su pisci saterani uz zid ili se hrabro suprotstavljaju diktaturama vlada pod kojima žive. Moćna je stvar uzvratiti udarac državi koja se vraća na ideje od pre dva veka, pretpostavljajući jednu državu sa jednim narodom, nacionalnošću i jednim jednim jezikom. Takve vlade zaboravljaju male jezike, a time uskraćuju prava slobodnog govora narodima koji se tim jezicima služe.

● **Kulturni život Srbije lane obeležila je velika vladina kampanja povodom Godine knjige i jezika. Kako bi kampanja sa bilborda i reklamnih floskula trebala da se „preseli“ u svest nečitalačke publike o važnosti čitalačke navike i potrebe?**

- Jezici nestaju uglavnom zato što vlade provode mnogo vremena trudeći se da ih marginalizuju te izbrišu. Takođe, ništa se na tim jezicima ne objavljuje, vlade ne subvencionišu takva izdanja, zapravo, većinu zabranjuje. Pre *Gutenbergove prese*, na snazi je bilo „oralno doba“: književnost je pisana da bi je nekolicina pismenih ljudi verbalno predstavljala

Zvezda Gutenbergove galaksije

Džon Ralston Sol (Otava, 1949), kanadski teoretičar, romansijer, esejist. Studirao je na *MekGil univerzitetu* u Montrealu i na *Univerzitetu u Londonu*, gde je doktorirao 1972. Dobitnik je počasnih doktorata na četrnaest velikih svetskih univerziteta. Dobitnik je brojnih kanadskih i međunarodnih nagrada za svoje knjige. Među njima se nalaze i nagrada *Gutenbergova galaksija* za životno delo, Međunarodna predsednička medalja *Pablo Neruda*, nagrada *Gordon Montador*, Velika nagrada *Manhae* za književnost, Međunarodna književna nagrada *Modena*, kao i *Guvernerova nagrada* za najbolju knjigu u oblasti teorijske literature, najveće kanadsko priznanje. Dobitnik je i francuske *Legije časti* za oblast umetnosti i literature. Za predsednika Međunarodnog PEN Džon Ralston Sol izabran je u oktobru 2009. godine.

široj publici. Dikensovo i stvaralaštvo njegovih savremenika, na primer, stariji članovi čitali su mladima u porodici. Naredni 20. vek je duboko, u suštinskom smislu pisani vek. Danas se na izvestan način vraćamo u to oralno doba, kad se književnost, uglavnom posredstvom tehnologije, različitim medijima, ponovo verbalno predstavlja. Ovo je, tako, veoma neobično vreme. Šta znači biti literata, imati ideju, priču, kako je pustiti među ljude? Recimo,

Preoblikovanje sveta

Beogradski *Arhipelag* objavio je, u okviru edicije *Kapital*, Solovu novu knjigu *Propast globalizma i preoblikovanje sveta*. Na provokativan način, Sol u ovom delu govori o tome zašto je globalizam bio dominantan, zašto se okončava nezapamćenom krizom, koji su uzroci te krize koja drma čitav svet, kako je ekonomija pretvorena u svetsku religiju modernog doba, na kakvoj se prekretnici nalazi naš svet i najzad, šta će biti s nama.

moja žena ne želi knjige, ona sve skida sa Interneta, hiljade i hiljade strana. To je dobar, novi način koji nam pruža kapacitet da kreativnije radimo stvari. E sad, da li baš to i radimo, pitanje je... Upravo sam se vratio iz Tunisa gde je tamošnji PEN igrao odlučujuću ulogu u svrgavanju Ben Alija. U Egiptu sam imao sastanak sa mladim *tviterašima* i *blogerima*, literatama savremenog doba. Fascinantno je, to je nešto novo, nova književnost. Setimo se jedne veoma cenjene kratke forme izražavanja koja se smatra i vrhunskom umetnošću: možda su *tvitovi* novi haiku! Ne znamo zaista kuda sve to ide, ali ne sme-

mo da sudimo dok nismo sigurni. Dodatni razlozi zašto je književnost u krizi stoje u vekovnoj opsesnutosti utilitarnim, činjenicom da je čovek „poreski obveznik“ umesto individue sa brojnim drugim težnjama.

● A obrazovni sistem?

- Obrazovanje je stisnuto i naterano u sve konkretnijem pravcu, u sve užu specijalizaciju. Jeziva je to stvar jer se mladi ne uče kako da misle i ne mogu u korak sa promenama. Takvo usmerenje stvara funkcionalno nepismene građane. Ako učinite čitanje „udavom“, ako mladom čoveku ne pokažete koliko je stvaralaštvo zabavno, uzbudljivo, kontroverzno pa i uznemirujuće i mračno, on neće čitati. Na Zapadu generalno, ljudima je uskraćena ideja koliko je čitanje moćna stvar i kakav je to užitak. Zamislite, istrgnete iz korica *Rat i mir* i jednom dvanaestogodišnjaku kažete da je to najbrutalnija, najkontroverznija i seksualno uznemirujuća knjiga koju će ikada imati priliku da pročita... pročitaće je! Pnudite mu istu tu knjigu na času i kažite: ovo je jedna ozbiljna i „debeli“ knjiga i danas ćemo analizirati prve tri strane... Ubili ste mu želju za bilo čim! Ponavljam, marginalizovana je ideja moći i užitka u čitanju.

● **Izvestan broj srpskih pisaca saglasno je u utisku da je književna kritika mrtva zbog čega se petparačka literatura u knjižarama nalazi odmah do kapitalnih dela. Da li kao predsednik Međunarodnog PEN nosite i teret razlučivanja kvalitetne književnosti od one manje kvalitetne?**

- Ne! To bi bilo užasno! Ne možete održati civilizaciju samo na ideji o visokoj umetnosti. Tokom čitavog srednjeg veka, umetnost je bila na ulicama, igrane su predstave, izvođeni koncerti, čitala se književnost... Popularna kultura može biti izvor sjajne umetnosti. Što se tiče srpskih pisaca, David Albahari je u rangu *Nobelovaca*. Kiš je takođe bio neverovatan. Ono što bi moglo da bude srž nezadovoljstva je opšte stanje u izdavaštvu. Vlasnici knjižara vode se čisto ekonomskom logikom i nisu za to krivi pisci. Osim toga, ne može taj trend da potraje duže od još nekoliko godina. Zašto? Pa zašto bi ljudi davali tolike pare na knjige kad mogu da ih mnogo jeftinije nabave na Internetu. U Njujorku sam nedavno sa prijateljem pokušao da nađem Zolinu knjigu *Novac*. Knjižar ju je pronašao među tri miliona naslova. I eto, morao sam da čekam 10 minuta da bi se u jednoj velikoj mašini ugrijao lepak za koričenje na 325 stepeni, da bih dobio potpuno nov primerak knjige koja nije objavljivana pedesetak godina. Za 18 dolara. To je idealno rešenje u malim mestima koje teško da imaju knjižaru, tako mogu da imaju bilo koju knjigu na svetu koju poželeva.

Foto: Miroslav Dragoljević

Džon Ralston Sol

Ako učinite čitanje „udavom“, ako mladom čoveku ne pokažete koliko je stvaralaštvo zabavno, uzbudljivo, kontroverzno pa i uznemirujuće i mračno, on neće čitati

● **Ali postoji li tu neko ko će da preporuči knjigu, da obavesti?**

- Istina, tu se javlja potreba za osnovnom idejom o knjižari i prodavcu knjiga, da kaže: „Vidi, ovo je sjajna nova knjiga, trebalo bi Džone da je pročitaš!“ U čudnim smo vremenima, pozitivno i negativno zamenjuju mesta, ali ovo što nam se događa, i dalje nije negativno. ■

 45 Bitez 11
...na usijanom limenom krovu

Specijalno izdanje lista *Danas* posvećeno 45. Bitez 11
Urednik Dragan Stošić
Prelom Zoran Spahić, Branislav Bešević
Lektura Nada Kačar

Teatar dolijao Pinočeu

● **Upredo sa PEN konferencijom događa se i jedan od najznačajnijih pozorišnih festivala u Evropi koji se velikim delom svog programa bavi vrućim političkim temama i stavlja ih u prvi plan, priča o stvarima „o kojima se ne sme“?**

- Zaista? Pa, to je sjajno, ako postoji pozorišni festival koji se bavi time! Uistinu, ništa više nije ekskluzivno i mnogi članovi PEN su poznati pozorišni umetnici. Jedan primer, Ron Huard... Zanimljivo je da su u ovoj digitalnoj eri svi govorili da je pozorište mrtvo. Sahranjivali su ga pre dvadesetak godina na uštrb filma i televizije, a prava istina je to da su ljudi željni da budu stvaraoci, da žele da budu deo važnog trenutka, da žele da vide druge ljude i na makar posredan način, budu učesnici u stvaranju. Otudnost koja nastaje zbog sedenja pred monitorom boli, i ljudi traže jedni druge, žele da doprinesu javnoj debati. Kulturološki, slušati isto je kao govoriti. Pinoče je pao zahvaljujući skupovima u pozorištu, jednostavno, nije bilo dovoljno policajaca da svako veče budu i tamo. Pozorište je moćno!

Danas je korporativni član Medijske organizacije za Jugoistočnu Evropu (SEEMO) i Asocijacije listova Project Syndicate

Pionir slobodnih medija 2002.

 IPI INTERNATIONAL PRESS INSTITUTE

 FREEDOM FORUM

Danas

Redakcijski kolegijum: Gordana Brkić (pomoćnik glavnog urednika), Ruža Ćirković (ekonomija), Ludwik Wincenty Gadomski, Zdravko Huber (zamenik glavnog urednika), Miloš Jovanović (medijske komunikacije), Radomir Ličina, Gordana Logar, Jasmina Lukač (noćna urednica), Ivana Matijević (kultura), Stanislav Milojković (foto), Miloš Mitrović (svet), Vesna Ninković (dopisno), Dragoljub Petrović (reportaža), Aleksandar Roknić (društvo, Beograd), Boro Soroš (internet izdanje), Zoran Spahić (prelom), Luka Spasovski (sport), Dragan Stošić (posebna izdanja), Nikola Tomić (politika).

Marketing: Snežana Stojakov Prodaja: Zoran Lazić

Tekući računi: „DAN GRAF“ d.o.o. Vojvođanska banka A.D. 355-1009593-77, Hypo Alpe Adria Bank 165-1542-75

Štampa: GPK „Štamparija Borba“ A.D., Beograd, Kosovska 26

Danas, dnevnik Izdavač: DAN GRAF d.o.o.
Redakcija: Alekse Nenadovića 19-23/V, Beograd, tel/fax: 344-11-86, 2432-731; e-mail: desk@dan.rs
Predsednik Upravnog odbora DAN GRAFA: Dušan Mitrović
Glavni i odgovorni urednik: Zoran Panović

ASOCIJACIJA
APM
PRIVATNIH MEDIJA
office@apm.org.yu

List godine u svetu 2002.
po izboru pariskog
Le Guide de la Presse

ISSN 1450-538X

Сада је право време

угао Јурија Гагарина и Душана Вукасовића
Нови Београд^{Блок 61}

угао Марка Ристића и Недељка Гвозденовића
Бежанијска коса

СТАНОВИ * ЛОКАЛИ * ПОСЛОВНИ ПРОСТОР

НЕИМАР®

Продаја * НЕИМАР В а.д., Књегиње Зорке 2, Београд * Тел. 011 / 3084 124. 3084 122
E-mail. prodaja@neimarv.rs * www.neimarv.rs